

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 1

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ: Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: 2

Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν³ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ: 3

Ἰούδας³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς⁴ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ:

Φαρὲς⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρῶμ: Ἑσρῶμ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀράμ:⁵ Ἀράμ⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ: Ἀμιναδάβ δὲ 4

ἐγέννησεν τὸν Ναασσών:⁶ Ναασσών⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών:

Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὺζ⁷ ἐκ τῆς Ραχάβ: Βοὺζ⁷ δὲ 5

ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁸ ἐκ τῆς Ρούθ:⁹ Ὠβήδ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἰεσσαί: Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν βασιλέα. 6

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹⁰ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου:

Σολομῶν¹⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ:¹² Ροβοάμ¹² δὲ ἐγέννησεν 7

τὸν Ἀβιά: Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά: Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν 8

Ἰωσαφάτ: Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ:¹³ Ἰωράμ¹³ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ὀζίας:¹⁴ Ὀζίας¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ:¹⁵ 9

Ἰωάθαμ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ:¹⁶ Ἀχαζ¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γενέσις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁴ Φαρὲς, ὁ, Perez. ⁵ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ⁶ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ⁷ Βοὺζ, ὁ, Boaz. ⁸ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ⁹ Ρούθ, ἡ, Ruth. ¹⁰ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹¹ Οὐρίας, ου, ὁ, Uriah. ¹² Ροβοάμ, ὁ, Rehoboam. ¹³ Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ¹⁴ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ¹⁵ Ἰωαθάμ, ὁ, Jotham. ¹⁶ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz.

Ἐζεκίαν: ¹ Ἐζεκίας ¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ: ² Μανασσῆς ² δὲ 10
 ἐγέννησεν τὸν Ἀμών: ³ Ἀμών ³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν: ⁴ Ἰωσίας ⁴ 11
 δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίας ⁵ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς
 μετοικεσίας ⁶ Βαβυλῶνος. ⁷

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν ⁶ Βαβυλῶνος, ⁷ Ἰεχονίας ⁵ ἐγέννησεν τὸν 12
 Σαλαθιήλ: ⁸ Σαλαθιήλ ⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ 13
 δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιοὺδ: Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακίμ: ⁹
 Ἐλιακίμ ⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ: ¹⁰ Ἀζώρ ¹⁰ δὲ ἐγέννησεν τὸν 14
 Σαδώκ: Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐλιοὺδ: Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ 15
 ἐγέννησεν τὸν Ματθάν: ¹¹ Ματθάν ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: 16
 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς
 ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ¹² ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ ¹² 17
 δεκατέσσαρες: ¹³ καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας ⁶ Βαβυλῶνος, ⁷
 γενεαὶ ¹² δεκατέσσαρες: ¹³ καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας ⁶ Βαβυλῶνος ⁷
 ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ ¹² δεκατέσσαρες. ¹³

¹ Ἐζεκίας, Hezekiah. ² Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ³ Ἀμών, ὁ, Amon. ⁴ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ⁵ Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ⁶ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁷ Βαβυλῶν, Babylon. ⁸ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁹ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ¹⁰ Ἀζώρ, ὁ, Azor. ¹¹ Ματθάν, ὁ, Matthan. ¹² γενεά, ας, ἡ, generation. ¹³ δεκατέσσαρες, fourteen, 14.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης² γὰρ 18
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν⁴ αὐτούς,
 εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁵ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ 19
 αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁶
 ἐβουλήθη⁷ λάθρᾳ⁸ ἀπολύσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20
 ἐνθυμηθέντος,⁹ ἰδοῦ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ¹⁰ ἐφάνη¹¹ αὐτῷ,
 λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν¹² Μαριὰμ
 τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν
 ἁγίου. Τέξεται¹³ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· 21
 αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22
 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου
 διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοῦ, ἡ παρθένος¹⁴ ἐν γαστρὶ ἔξει 23
 καὶ τέξεται¹³ υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,¹⁵
 ὃ ἐστιν μεθερμηνεύμενον,¹⁶ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς¹⁷ δὲ ὁ 24
 Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,¹⁸ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁹ αὐτῷ ὁ
 ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν¹² τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ 25
 ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὔ ἔτεκεν¹³ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·
 καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

¹γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²μνηστεύω, ask in marriage. ³πρὶν, before, formerly. ⁴συνέρχομαι, come together, come or go with. ⁵γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁷βούλομαι, wish, will. ⁸λάθρᾳ, secretly. ⁹ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁰ὄναρ, τό, dream. ¹¹φαίνω, shine, appear. ¹²παραλαμβάνω, receive, take. ¹³τίκτω, give birth to, bear. ¹⁴παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁵Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ¹⁶μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁷διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁸ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁹προστάσσω, command, order. ²⁰πρωτότοκος, first-born.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας,² ἐν ἡμέραις 2
 Ἡρώδου³ τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι⁴ ἀπὸ ἀνατολῶν⁵
 παρεγένοντο⁶ εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ⁷ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁸ 2
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁹ ἐν τῇ
 ἀνατολῇ,⁵ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης 3
 ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη,¹⁰ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ: καὶ 4
 συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ,
 ἐπυνθάνετο¹¹ παρ' αὐτῶν ποῦ⁷ ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον 5
 αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς Ἰουδαίας:² οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ
 προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεὲμ,¹ γῆ Ἰούδα,¹² οὐδαμῶς¹³ ἐλαχίστη¹⁴ εἶ 6
 ἐν τοῖς ἡγεμόσιν¹⁵ Ἰούδα:¹² ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,¹⁶
 ὅστις ποιμανεῖ¹⁷ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης,³ 7
 λάθρᾳ¹⁸ καλέσας τοὺς μάγους,⁴ ἠκρίβωσεν¹⁹ παρ' αὐτῶν τὸν
 χρόνον τοῦ φαινομένου²⁰ ἀστέρος.⁹ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς 8
 Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, Πορευθέντες ἀκριβῶς²¹ ἐξετάσατε²² περὶ τοῦ
 παιδίου: ἐπὶ²³ δὲ εὗρητε, ἀπαγγείλατέ²⁴ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως 9
 ἐπορεύθησαν: καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,⁹ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,⁵
 προῆγεν²⁵ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω²⁶ οὗ²⁷ ἦν τὸ παιδίον. 10

¹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ² Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ³ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁴ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn.
⁶ παραγίνομαι, come, arrive. ⁷ ποῦ, where? ⁸ τίκτω, give birth to, bear. ⁹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁰ ταράσσω, trouble, agitate. ¹¹ πυνθάνομαι,
 inquire, ask. ¹² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ¹³ οὐδαμῶς, by no means. ¹⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁶
 ἡγέομαι, lead, be chief. ¹⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁸ λάθρᾳ, secretly. ¹⁹ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ²⁰ φαίνω, shine, appear. ²¹ ἀκριβῶς,
 carefully, accurately. ²² ἐξετάζω, scrutinize, examine. ²³ ἐπὶ, when, as soon as. ²⁴ ἀπαγγέλλω, announce, report. ²⁵ προάγω, lead forth,
 go before. ²⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁷ οὗ, where, when.

Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,¹ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.² Καὶ 11
 ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς
 μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες
 τοὺς θησαυροὺς³ αὐτῶν προσήνεγκαν⁴ αὐτῷ δῶρα,⁵ χρυσὸν⁶ καὶ
 λίβανον⁷ καὶ σμύρναν.⁸ Καὶ χρηματισθέντες⁹ κατ' ὄναρ¹⁰ μὴ 12
 ἀνακάμψαι¹¹ πρὸς Ἡρώδην,¹² δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν¹³ εἰς
 τὴν χώραν¹⁴ αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων¹³ δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται¹⁵ κατ' 13
 ὄναρ¹⁰ τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε¹⁶ τὸ παιδίον καὶ
 τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε¹⁷ εἰς Αἴγυπτον,¹⁸ καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως
 ἂν εἴπω σοί: μέλλει γὰρ Ἡρώδης¹² ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ
 ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν¹⁶ τὸ παιδίον καὶ τὴν 14
 μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν¹³ εἰς Αἴγυπτον,¹⁸ καὶ ἦν 15
 ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹⁹ Ἡρώδου:¹² ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ
 τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου¹⁸ ἐκάλεσα
 τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης,¹² ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη²⁰ ὑπὸ τῶν 16
 μάγων,²¹ ἐθυμώθη²² λίαν,²³ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν²⁴ πάντας τοὺς
 παῖδας²⁵ τοὺς ἐν Βηθλεεμ²⁶ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις²⁷ αὐτῆς, ἀπὸ

¹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ⁴ προσφέρω, bring to, offer. ⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁶ χρυσός, οὗ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁷ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ⁸ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁹ χρηματίζω, instruct, reveal. ¹⁰ ὄναρ, τό, dream. ¹¹ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹² Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ¹³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁴ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁵ φαίνω, shine, appear. ¹⁶ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁷ φεύγω, flee, escape. ¹⁸ Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ¹⁹ τελευτή, ης, ἡ, end, death. ²⁰ ἐμπαίζω, mock. ²¹ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ²² θυμώω, provoke to anger. ²³ λίαν, greatly, very. ²⁴ ἀναιρέω, take up, kill. ²⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁶ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ²⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region.

διετοῦς¹ καὶ κατωτέρω,² κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν³ παρὰ
 τῶν μάγων.⁴ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου⁵ τοῦ 17
 προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ⁶ ἠκούσθη, θρῆνος⁷ καὶ 18
 κλαυθμὸς⁸ καὶ ὀδυρμὸς⁹ πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα¹⁰ τὰ τέκνα
 αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. 19
 Τελευτήσαντος¹¹ δὲ τοῦ Ἡρώδου,¹² ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ'
 ὄναρ¹³ φαίνεται¹⁴ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,¹⁵ λέγων, Ἐγερθεῖς 20
 παράλαβε¹⁶ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς
 γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν¹⁷ γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ
 παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν¹⁸ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα 21
 αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος¹⁹ 22
 βασιλεύει²⁰ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας²¹ ἀντὶ²² Ἡρώδου²³ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,
 ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς²⁴ δὲ κατ' ὄναρ,²⁵
 ἀνεχώρησεν²⁶ εἰς τὰ μέρη²⁷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν 23
 εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ·²⁸ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν
 προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος²⁹ κληθήσεται.

¹ διετής, two years old. ² κάτω, down, below. ³ ἀκριβόω, ascertain precisely. ⁴ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁵ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁶ Ῥαμᾶ, ἡ, Rama. ⁷ θρῆνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ⁸ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ ὀδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ¹⁰ κλαίω, weep, weep for. ¹¹ τελευτάω, die, end. ¹² Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ¹³ ὄναρ, τό, dream. ¹⁴ φαίνω, shine, appear. ¹⁵ Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ¹⁶ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁷ θνήσκω, die, am dying. ¹⁸ Αρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ¹⁹ βασιλεύω, reign, rule. ²⁰ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ²¹ ἀντί, instead of, in place of. ²² χρηματίζω, instruct, reveal. ²³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁴ μέρος, ους, τό, part, portion. ²⁵ κατοικέω, inhabit, dwell. ²⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²⁷ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται¹ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,² **3**

κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ³ τῆς Ἰουδαίας,⁴ καὶ λέγων, Μετανοεῖτε·⁵ **2**

ἤγγικεν⁶ γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς **3**

ὑπὸ Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος⁸ ἐν τῇ

ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε⁹ τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹⁰ ποιεῖτε τὰς

τρίβους¹¹ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹² αὐτοῦ **4**

ἀπὸ τριχῶν¹³ καμήλου,¹⁴ καὶ ζώνην¹⁵ δερματίνην¹⁶ περὶ τὴν ὀσφὺν

αὐτοῦ: ἡ δὲ τροφή¹⁷ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες¹⁸ καὶ μέλι¹⁹ ἄγριον.²⁰ Τότε **5**

ἐξεπορεύετο²¹ πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία²² καὶ

πᾶσα ἡ περιχώρος²³ τοῦ Ἰορδάνου:²⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ **6**

Ἰορδάνῃ²⁵ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι²⁶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. **7**

Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων²⁷ ἐρχομένους

ἐπὶ τὸ βάπτισμα²⁸ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα²⁹ ἐχιδνῶν,³⁰

τίς ὑπέδειξεν³¹ ὑμῖν φυγεῖν³² ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;³³ **8**

Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον³⁴ τῆς μετανοίας:³⁵ καὶ μὴ δόξητε **9**

λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ: λέγω γὰρ ὑμῖν

ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ

¹ παραγίνομαι, come, arrive. ² βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ³ ἔρημος, οὐ, ἡ, wilderness, desert. ⁴ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁵ μετανοέω, repent, change my mind. ⁶ ἐγγίζω, come near, approach. ⁷ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ⁸ βοάω, cry aloud, shout. ⁹ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ¹⁰ εὐθύς, immediately, at once. ¹¹ τρίβος, οὐ, ἡ, beaten track, path. ¹² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁴ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹⁵ ζώνη, ἡς, ἡ, belt, girdle. ¹⁶ δερματίνος, leather, made of skin. ¹⁷ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁸ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁹ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ²⁰ μέλι, ἡς, τό, honey. ²¹ ἄγριος, wild, savage. ²² ἐκπορεύομαι, go out, come out. ²³ περιχώρος, οὐ, ἡ, neighboring. ²⁴ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ²⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ²⁶ Σαδδουκαῖος, οὐ, ὁ, Sadducee. ²⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁹ ἐχίδνα, ἡς, ἡ, viper, serpent. ³⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ³¹ φεύγω, flee, escape. ³² ὀργή, ἡς, ἡ, wrath, anger. ³³ ἄξιος, worthy, deserving. ³⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹ πρὸς τὴν ῥίζαν² τῶν δένδρων³ 10
 κεῖται·⁴ πᾶν οὖν δένδρον³ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται⁵
 καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς 11
 μετάνοιαν·⁶ ὁ δὲ ὀπίσω⁷ μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός⁸ μου ἐστίν,
 οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανός⁹ τὰ ὑποδήματα¹⁰ βαστάσαι·¹¹ αὐτὸς ὑμᾶς
 βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον¹² ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 12
 διακαθαριεῖ¹³ τὴν ἄλωνα¹⁴ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον¹⁵ αὐτοῦ
 εἰς τὴν ἀποθήκην,¹⁶ τὸ δὲ ἄχυρον¹⁷ κατακαύσει¹⁸ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁹
 Τότε παραγίνεται²⁰ ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην²¹ 13
 πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης 14
 διεκώλυεν²² αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν²³ ἔχω ὑπὸ σοῦ
 βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 15
 πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι·²⁴ οὕτως γὰρ πρέπει²⁵ ἐστὶν ἡμῖν
 πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ 16
 βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθύς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδού,
 ἀνέωχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ
 καταβαῖνον ὥσε²⁶ περιστερὰν²⁷ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Καὶ 17

¹ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ² ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ³ δένδρον, ου, τό, tree. ⁴ κείμαι, lie, be laid. ⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁸ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁹ ἱκανός, sufficient, able. ¹⁰ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹¹ βαστάζω, bear, carry. ¹² πτύον, ου, τό, winnowing fork. ¹³ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹⁴ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹⁵ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁶ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁷ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁸ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁹ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ²⁰ παραγίνομαι, come, arrive. ²¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²² διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ²³ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ²⁴ ἄρτι, now, just now. ²⁵ πρέπει, be clearly seen, be fitting. ²⁶ ὥσε, like, about. ²⁷ περιστέρα, ας, ἡ, dove.

ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη² εἰς τὴν ἔρημον³ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ⁴
 πειρασθῆναι⁴ ὑπὸ τοῦ διαβόλου.⁵ Καὶ νηστεύσας⁶ ἡμέρας ²
 τεσσαράκοντα⁷ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,⁷ ὕστερον⁸ ἐπείνασεν.⁹ ³
 Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων⁴ εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ
 ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ⁴
 Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ
 παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ¹⁰ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε ⁵
 παραλαμβάνει¹¹ αὐτὸν ὁ διάβολος⁵ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ
 ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹² τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ ⁶
 υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν¹³ κάτω:¹⁴ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς
 ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται¹⁵ περὶ σοῦ: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε,
 μήποτε¹⁶ προσκόψῃς¹⁷ πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ ⁷
 Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹⁸ κύριον τὸν θεόν
 σου. Πάλιν παραλαμβάνει¹¹ αὐτὸν ὁ διάβολος⁵ εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹⁹ ⁸
 λίαν,²⁰ καὶ δείκνυσιν²¹ αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ
 τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν ⁹

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² ἀνάγω, lead up, restore. ³ ἔρημος, ου, ή, wilderness, desert. ⁴ πειράζω, test, tempt. ⁵ διάβολος, ου, ό, slanderer, accuser. ⁶ νηστεύω, fast. ⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁰ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹¹ παραλαμβάνω, receive, take. ¹² πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ¹³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁴ κάτω, down, below. ¹⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁶ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁷ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁸ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹⁹ ὑψηλός, high, lofty. ²⁰ λίαν, greatly, very. ²¹ δείκνυμι, show, point out.

πесῶν προσκυνήσης μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε 10

ὀπίσω¹ μου, Σατανᾶ·² γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου

προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.³ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν 11

ὁ διάβολος·⁴ καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν⁵ αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν⁶ εἰς τὴν 12

Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν⁷ τὴν Ναζαρέτ,⁸ ἐλθὼν κατώκησεν⁹ εἰς 13

Καπερναοὺμ¹⁰ τὴν παραθαλασσίαν,¹¹ ἐν ὁρίοις¹² Ζαβουλὼν¹³ καὶ

Νεφθαλείμ·¹⁴ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹⁵ τοῦ προφήτου, 14

λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν¹³ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,¹⁴ ὁδὸν θαλάσσης, 15

πέραν¹⁶ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁷ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος 16

ἐν σκότει¹⁸ εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα¹⁹ καὶ

σκιᾷ²⁰ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν²¹ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε·²² 17

ἤγγικεν²³ γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

¹ ὀπίσω, behind, after (gen). ² Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ³ λατρεύω, serve, worship. ⁴ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁵ διακονέω, serve, minister. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ⁸ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁹ κατοικέω, inhabit, dwell. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ παραθαλάσσιος, by the sea. ¹² ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹³ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ¹⁴ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ¹⁵ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁸ σκότος, ους, τό, darkness. ¹⁹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ²⁰ σκιά, ᾱς, ἡ, shadow, thick darkness. ²¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ²² μετανοέω, repent, change my mind. ²³ ἐγγίζω, come near, approach.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο 18

ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹ τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον² εἰς τὴν θάλασσαν:

ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε⁴ ὀπίσω⁵ μου, καὶ 19

ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς³ ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁶ 20

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁷ ἐκεῖθεν,⁸ εἶδεν ἄλλους δύο 21

ἀδελφούς, Ἰάκωβον⁹ τὸν τοῦ Ζεβεδαίου¹⁰ καὶ Ἰωάννην τὸν

ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου¹⁰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,

καταρτίζοντας¹¹ τὰ δίκτυα⁶ αὐτῶν: καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ 22

εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν

αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν¹² ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23

συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσουν τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,

καὶ θεραπεύων¹³ πᾶσαν νόσον¹⁴ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹⁵ ἐν τῷ λαῷ.

Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή¹⁶ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν:¹⁷ καὶ 24

προσῆνεγκαν¹⁸ αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹⁹ ἔχοντας, ποικίλαις²⁰

νόσοις¹⁴ καὶ βασάνοις²¹ συνεχομένους,²² καὶ δαιμονιζομένους,²³

καὶ σεληνιαζομένους,²⁴ καὶ παραλυτικούς:²⁵ καὶ ἐθεράπευσεν¹³

¹ Ἀνδρέας, ου, ό, Andrew. ² ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ³ ἁλιεύς, ό, fisherman. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁶ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁷ προβάινω, go forward, advance. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ Ἰάκωβος, James, Jacob. ¹⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee. ¹¹ καταρτίζω, mend, fit. ¹² περιάγω, lead around, go about. ¹³ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁴ νόσος, ου, ή, disease, malady. ¹⁵ μαλακία, ας, ή, sickness, weakness. ¹⁶ ἀκοή, ής, ή, hearing, report. ¹⁷ Συρία, ας, ή, Syria. ¹⁸ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁹ κακῶς, badly, evilly. ²⁰ ποικίλος, varied, manifold. ²¹ βάσανος, ου, ή, torture, torment. ²² συνέχω, hold fast, oppress. ²³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²⁴ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ²⁵ παραλυτικός, ού, ό, paralytic, afflicted with paralysis.

αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ²⁵
καὶ Δεκαπόλεως¹ καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας² καὶ πέραν³ τοῦ
Ἰορδάνου.⁴

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος⁵ αὐτοῦ, ⁵
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ²
ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ⁶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ³
οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες·⁷ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. ⁴

Μακάριοι οἱ πραεῖς·⁸ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν⁹ τὴν γῆν. ⁵

Μακάριοι οἱ πεινῶντες¹⁰ καὶ διψῶντες¹¹ τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ ⁶
χορτασθήσονται.¹²

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες·¹³ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.¹⁴ ⁷

¹ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ² Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ καθίζω, seat, sit. ⁶ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ⁷ πενθέω, mourn, lament. ⁸ πραῦς, gentle, mild. ⁹ κληρονομέω, inherit, obtain. ¹⁰ πεινάω, hunger, am hungry. ¹¹ διψάω, thirst, thirst for. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ¹⁴ ἐλέεω, have mercy, pity.

Μακάριοι οἱ καθαροί¹ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί:² ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι³ ἕνεκεν⁴ δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ 10
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν⁵ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν,³ καὶ εἴπωσιν 11

πᾶν πονηρὸν ῥήμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,⁶ ἕνεκεν⁴ ἑμοῦ. 12

Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε,⁷ ὅτι ὁ μισθὸς⁸ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς

οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ ἐδίωξαν³ τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ⁹ ὑμῶν.

Ἕμεῖς ἐστε τὸ ἄλας¹⁰ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁰ μωρανθῇ,¹¹ ἐν τίνι 13

ἁλισθήσεται;¹² Εἰς οὐδὲν ἰσχύει¹³ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ

καταπατεῖσθαι¹⁴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἕμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ 14

κόσμου: οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι¹⁵ ἐπάνω¹⁶ ὁροῦς κειμένη:¹⁷ 15

οὐδὲ καίουσιν¹⁸ λύχνον¹⁹ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,²⁰

ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,²¹ καὶ λάμπει²² πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16

Οὕτως λαμψάτω²² τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν²³ τῶν ἀνθρώπων,

ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα

¹ καθαρός, clean, pure. ² εἰρηνοποιοίς, ου, ό, making peace, pacific. ³ διώκω, pursue, persecute. ⁴ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁶ ψεύδομαι, lie. ⁷ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁸ μισθός, ου, ό, wages, reward. ⁹ πρό, before (gen), before. ¹⁰ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹¹ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ¹² ἁλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ καταπατέω, trample under foot. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁷ κείμαι, lie, be laid. ¹⁸ καίω, burn, ignite. ¹⁹ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ²⁰ μόδιος, ου, ό, dry measure. ²¹ λυχνία, ας, ή, lampstand. ²² λάμπω, shine. ²³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen).

ὕμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἤλθον καταλῦσαι² τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας: 17

οὐκ ἤλθον καταλῦσαι² ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, 18

ἕως ἂν παρέλθῃ³ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα⁴ ἐν ἡ μία κεραία⁵ οὐ μὴ

παρέλθῃ³ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν 19

λύσῃ⁶ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁷ καὶ διδάξῃ

οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος⁷ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

τῶν οὐρανῶν: ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας

κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν 20

μὴ περισσεύσῃ⁸ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ

Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁹ Οὐ φονεύσεις:¹⁰ ὃς δ' ἂν 21

φονεύσῃ,¹⁰ ἔνοχος¹¹ ἔσται τῇ κρίσει:¹² ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 22

ὀργιζόμενος¹³ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ¹⁴ ἔνοχος¹¹ ἔσται τῇ κρίσει:¹²

ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά,¹⁵ ἔνοχος¹¹ ἔσται τῷ

συνεδρίῳ:¹⁶ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,¹⁷ ἔνοχος¹¹ ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁸

τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς¹⁹ τὸ δῶρόν²⁰ σου ἐπὶ τὸ 23

¹νομίζω, suppose, think. ²καταλύω, destroy, lodge. ³παρέρχομαι, pass by, go by. ⁴ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁵κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁶λύω, untie, loose. ⁷ἐλάχιστος, least, smallest. ⁸περισεύω, abound, be rich. ⁹ἀρχαῖος, old, ancient. ¹⁰φονεύω, kill, murder. ¹¹ἐνοχος, involved in, liable. ¹²κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹³ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁴εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ¹⁵ῥακά, empty-headed fool, empty. ¹⁶συνέδριον, συ, τό, council, Sanhedrin. ¹⁷μωρός, foolish, stupid. ¹⁸γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁹προσφέρω, bring to, offer. ²⁰δῶρον, ου, τό, gift, present.

θυσιαστήριον,¹ καὶ ἐκεῖ μνησθῆς² ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ
 σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν³ σου ἔμπροσθεν⁴ τοῦ θυσιαστηρίου,¹ καὶ 24
 ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι⁵ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν
 πρόσφερε⁶ τὸ δῶρόν³ σου. Ἰσθι εὐνοῶν⁷ τῷ ἀντιδίκῳ⁸ σου ταχύ,⁹ 25
 ἕως ὅτου¹⁰ εἴ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε¹¹ σε παραδῷ ὁ
 ἀντίδικος⁸ τῷ κριτῇ,¹² καὶ ὁ κριτής¹² σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,¹³ καὶ
 εἰς φυλακὴν¹⁴ βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,¹⁵ 26
 ἕως ἂν ἀποδῷς¹⁶ τὸν ἔσχατον κοδράντην.¹⁷

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις¹⁸· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
 βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι¹⁹ αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν¹⁸
 αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς 29
 σκανδαλίζει²⁰ σε, ἔξελε²¹ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει²² γάρ
 σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν²³ σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
 βληθῇ εἰς γέενναν.²⁴ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει²⁰ σε, 30
 ἔκκοψον²⁵ αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει²² γάρ σοι ἵνα
 ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν²³ σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ
 εἰς γέενναν.²⁴ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, 31

¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ² μιμνήσκομαι, remember, recall. ³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁵ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ⁶ προσφέρω, bring to, offer. ⁷ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ⁸ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁹ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁰ ὅτου, until. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² κριτής, ου, ὁ, judge. ¹³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁴ φυλακή, ἧς, ἡ, guard, prison. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁷ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹⁸ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²⁰ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²¹ ἐξαιρέω, take out, deliver. ²² συμφέρω, bring together, it is profitable. ²³ μέλος, ους, τό, member, limb. ²⁴ γέεννα, ἧς, ἡ, gehenna, Gehenna. ²⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

δότω αὐτῇ ἀποστάσιον·¹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 32
 γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός² λόγου πορνείας,³ ποιεῖ αὐτὴν
 μοιχᾶσθαι·⁴ καὶ ὃς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ⁵ μοιχᾶται.⁴

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁶ Οὐκ ἐπιορκήσεις,⁷ 33
 ἀποδώσεις⁸ δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους⁹ σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 34
 ὁμόσαι¹⁰ ὅλως·¹¹ μήτε¹² ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ· 35
 μήτε¹² ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν¹³ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε¹²
 εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε¹² ἐν 36
 τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης,¹⁰ ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹⁴ λευκὴν¹⁵ ἢ
 μέλαιναν¹⁶ ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ¹⁷ ναί,¹⁷ οὐ οὐ· τὸ 37
 δὲ περισσὸν¹⁸ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστὶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹⁹ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα²⁰ 38
 ἀντὶ¹⁹ ὀδόντος·²⁰ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι²¹ τῷ πονηρῷ· 39
 ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει²² ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα,²³ στρέψον²⁴ αὐτῷ
 καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά²⁵ σου 40
 λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγαρεύσει²⁶ 41
 μίλιον²⁷ ἔν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν 42

¹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ² παρεκτός, except for, apart from. ³ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁴ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁵ γαμέω, marry. ⁶ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁷ ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ⁸ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁰ ὁμνῶ, swear, take an oath. ¹¹ ὅλως, altogether, completely. ¹² μήτε, neither, nor. ¹³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ μέλας, black, ink. ¹⁷ ναί, yes, truly. ¹⁸ περισσός, excessive, abundant. ¹⁹ ἀντί, instead of, in place of. ²⁰ ὀδός, ὁ, tooth. ²¹ ἀνθίστημι, resist, oppose. ²² ῥαπίζω, slap, strike. ²³ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ²⁴ στρέφω, turn, am converted. ²⁵ χιτῶν, ὤνος, ὁ, tunic, garment. ²⁶ ἀγαρεύω, compel, press into service. ²⁷ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile.

θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι¹ μὴ ἀποστραφῆς.²

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον³ σου, καὶ μισήσεις⁴ 43

τὸν ἐχθρόν⁵ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς⁵ ὑμῶν, 44

εὐλογεῖτε⁶ τοὺς καταραμένους⁷ ὑμᾶς, καλῶς⁸ ποιεῖτε τοῖς

μισοῦσιν⁴ ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων⁹ ὑμᾶς,

καὶ διωκόντων¹⁰ ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ 45

ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον¹¹ αὐτοῦ ἀνατέλλει¹² ἐπὶ πονηροὺς

καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει¹³ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.¹⁴ Ἐὰν γὰρ 46

ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν¹⁵ ἔχετε; Οὐχὶ καὶ

οἱ τελῶναι¹⁶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους¹⁷ 47

ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν¹⁸ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁶ οὕτως¹⁹

ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,²⁰ ὥσπερ²¹ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν 48

τοῖς οὐρανοῖς τέλειός²⁰ ἐστιν.

Προσέχετε²² τὴν ἐλεημοσύνην²³ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν²⁴ τῶν 6

ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι²⁵ αὐτοῖς: εἰ δὲ μήγε,²⁶ μισθὸν¹⁵ οὐκ

ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ δανείζω, lend, borrow. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ μισέω, hate, detest. ⁵ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ⁶ εὐλογέω, bless. ⁷ καταράσμαι, curse. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹⁰ διώκω, pursue, persecute. ¹¹ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹² ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹³ βρέχω, send rain, rain. ¹⁴ ἀδικος, unjust, unrighteous. ¹⁵ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹⁸ περισσός, excessive, abundant. ¹⁹ οὕτως, thus, so. ²⁰ τέλειος, complete, perfect. ²¹ ὥσπερ, just as, even as. ²² προσέχω, take head of, attend to. ²³ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ²⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ²⁵ θεάσμαι, look at, behold. ²⁶ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε).

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,¹ μὴ σαλπίσσης² ἔμπροσθέν³ σου, ²
 ὥσπερ⁴ οἱ ὑποκριταὶ⁵ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
 ῥύμαις,⁶ ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἀπέχουσιν⁷ τὸν μισθὸν⁸ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,¹ ³
 μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά⁹ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ἡ σου ἡ ⁴
 ἐλεημοσύνη¹ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁰ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ
 κρυπτῷ¹⁰ αὐτὸς ἀποδώσει¹¹ σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹²

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ⁴ οἱ ὑποκριταί,⁵ ὅτι φιλοῦσιν¹³ ⁵
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις¹⁴ τῶν πλατειῶν¹⁵ ἐστῶτες
 προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν¹⁶ τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁷ τὸν μισθὸν⁸ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, ⁶
 εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν¹⁷ σου, καὶ κλείσας¹⁸ τὴν θύραν¹⁹ σου,
 πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁰ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
 βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁰ ἀποδώσει¹¹ σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹² ⁷
 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,²⁰ ὥσπερ⁴ οἱ ἐθνικοί:²¹
 δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ²² αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.²³ ⁸
 Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε²⁴ αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν²⁵
 ἔχετε, πρὸ²⁶ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως²⁷ οὖν προσεύχεσθε ⁹

¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ² σαλπίζω, sound a trumpet. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ ὥσπερ, just as, even as. ⁵ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ⁷ ἀπέχω, received, obtain. ⁸ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ⁹ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁰ κρυπτός, hidden, secret. ¹¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹² φανερός, manifest, apparent. ¹³ φιλέω, love, kiss. ¹⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁵ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁶ φαίνω, shine, appear. ¹⁷ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁸ κλείω, shut, shut up. ¹⁹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²⁰ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ²¹ ἐθνικός, Gentile, pagan. ²² πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ²³ εἰσακούω, listen, hear. ²⁴ ὁμοιόω, make like, liken. ²⁵ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ²⁶ πρὸ, before (gen), before. ²⁷ οὕτως, thus, so.

ὕμεις: Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω¹ τὸ ὄνομά σου.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν 10

οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον² δὸς 11

ἡμῖν σήμερον.³ Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα⁴ ἡμῶν, ὡς καὶ 12

ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις⁵ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁶ ἡμᾶς 13

εἰς πειρασμόν,⁷ ἀλλὰ ῥύσαι⁸ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ

ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁹ αὐτῶν, 14

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.¹⁰ Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς 15

ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁹ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει

τὰ παραπτώματα⁹ ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,¹¹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ¹² οἱ ὑποκριταὶ¹³ σκυθρωποὶ: 16

ἀφανίζουσιν¹⁵ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν¹⁶ τοῖς

ἀνθρώποις νηστεύοντες:¹¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹⁷ τὸν

μισθὸν¹⁸ αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων¹¹ ἄλειψαί¹⁹ σου τὴν κεφαλὴν, 17

καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,²⁰ ὅπως μὴ φανῇς¹⁶ τοῖς ἀνθρώποις 18

νηστεύων,¹¹ ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:²¹ καὶ ὁ πατὴρ

σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ²¹ ἀποδώσει²² σοι.

¹ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ² ἐπιούσιος, for today, daily. ³ σήμερον, today, now. ⁴ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ⁵ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁶ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁷ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁸ ῥύομαι, rescue, save. ⁹ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹⁰ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹¹ νηστεύω, fast. ¹² ὥσπερ, just as, even as. ¹³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹⁵ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹⁶ φαίνω, shine, appear. ¹⁷ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁸ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹⁹ ἀλείφω, anoint. ²⁰ νίπτω, wash. ²¹ κρυπτός, hidden, secret. ²² ἀποδίδωμι, give back, pay.

Μὴ θησαυρίζετε¹ ὑμῖν θησαυροὺς² ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς³ καὶ 19
 βρώσις⁴ ἀφανίζει,⁵ καὶ ὅπου κλέπται⁶ διορύσσουσιν⁷ καὶ
 κλέπτουσιν·⁸ θησαυρίζετε¹ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς² ἐν οὐρανῷ, ὅπου 20
 οὔτε σῆς³ οὔτε βρώσις⁴ ἀφανίζει,⁵ καὶ ὅπου κλέπται⁶ οὐ
 διορύσσουσιν⁷ οὐδὲ κλέπτουσιν.⁸ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς² 21
 ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος⁹ τοῦ σώματός 22
 ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁰ ᾖ, ὅλον τὸ
 σῶμά σου φωτεινὸν¹¹ ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, 23
 ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹² ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ
 σκότος¹³ ἐστίν, τὸ σκότος¹³ πόσον;¹⁴ Οὐδεὶς δύναται δυσὶν 24
 κυρίοις δουλεῦν·¹⁵ ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει,¹⁶ καὶ τὸν ἕτερον
 ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹⁷ καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει.¹⁸ Οὐ
 δύνασθε θεῷ δουλεῦν¹⁵ καὶ μαμωνᾷ.¹⁹ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ 25
 μεριμνᾶτε²⁰ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε· μηδὲ τῷ
 σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε.²¹ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς
 τροφῆς,²² καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;²³ Ἐμβλέψατε²⁴ εἰς τὰ 26
 πετεινὰ²⁵ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,²⁶ οὐδὲ
 συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,²⁷ καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος²⁸ τρέφει

¹ θησαυρίζω, lay up, store up. ² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ³ σῆς, σῆτος, ὁ, moth. ⁴ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁵ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁶ κλέπτει, οὐ, ὁ, thief. ⁷ διορύσσω, break through, break in. ⁸ κλέπτω, steal. ⁹ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁰ ἀπλοῦς, simple, single. ¹¹ φωτεινός, bright, full of light. ¹² σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹³ σκότος, οὐς, τό, darkness. ¹⁴ πόσος, how many? how great? ¹⁵ δουλεύω, serve, am a slave. ¹⁶ μισέω, hate, detest. ¹⁷ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹⁸ καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁹ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ²⁰ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ²¹ ἐνδύω, put on, clothe. ²² τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²³ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ²⁵ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ²⁶ θερίζω, reap, gather. ²⁷ ἀποθήκη, ἡς, ἡ, storehouse, barn. ²⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ²⁹ τρέφω, make to grow, nourish.

αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε¹ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν 27
μεριμνῶν² δύναται προσθεῖναι³ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν⁴ αὐτοῦ πῆχυν⁵
ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁶ τί μεριμνᾶτε;² Καταμάθετε⁷ τὰ κρίνα⁸ 28
τοῦ ἀγροῦ,⁹ πῶς αὐξάνει:¹⁰ οὐ κοπιᾷ,¹¹ οὐδὲ νήθει:¹² λέγω δὲ ὑμῖν 29
ὅτι οὐδὲ Σολομὼν¹³ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιβάλετο¹⁴ ὡς ἐν
τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον¹⁵ τοῦ ἀγροῦ,⁹ σήμερον¹⁶ ὄντα, καὶ 30
αὔριον¹⁷ εἰς κλίβανον¹⁸ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,¹⁹
οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁰ Μὴ οὖν μεριμνήσητε,² 31
λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίνωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;¹⁴ Πάντα 32
γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ:²¹ οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅ
οὐράνιος²² ὅτι χρῆζετε²³ τούτων ἀπάντων.²⁴ Ζητεῖτε δὲ πρῶτον 33
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα
πάντα προστεθήσεται³ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν 34
αὔριον:¹⁷ ἢ γὰρ αὔριον¹⁷ μεριμνήσει² τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν²⁵ τῇ
ἡμέρᾳ ἢ κακία²⁶ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι²⁷ κρίνετε, 7
κριθήσεσθε: καὶ ἐν ᾧ μέτρω²⁸ μετρεῖτε,²⁹ μετρηθήσεται²⁹ ὑμῖν. Τί 3

¹ διαφέρω, differ, carry through. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ προστίθημι, add, add to. ⁴ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁵ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁷ καταμανθάνω, observe (well), learn. ⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ⁹ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹¹ κοπιᾶω, toil, labor. ¹² νήθω, spin. ¹³ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁶ σήμερον, today, now. ¹⁷ αὔριον, tomorrow. ¹⁸ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ¹⁹ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁰ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²² οὐράνιος, heavenly, in heaven. ²³ χρῆζω, need, have need of. ²⁴ ἅπας, each, every. ²⁵ ἄρκετός, sufficient, enough. ²⁶ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ²⁷ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ²⁸ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²⁹ μετρέω, measure, estimate.

δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν
 δὲ ἐν τῷ σῶ² ὀφθαλμῷ δοκὸν³ οὐ κατανοεῖς;⁴ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ 4
 ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος¹ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου:
 καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς³ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,⁵ ἐκβαλε 5
 πρῶτον τὴν δοκὸν³ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις⁶
 ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν:⁷ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας⁸ 6
 ὑμῶν ἔμπροσθεν⁹ τῶν χοίρων,¹⁰ μήποτε¹¹ καταπατήσωσιν¹²
 αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες¹³ ῥήξωσιν¹⁴ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὕρησете: κρούετε,¹⁵ καὶ 7
 ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν 8
 εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι¹⁵ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν 9
 ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹⁶
 αὐτῷ; Καὶ ἐὰν ἰχθὺν¹⁷ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹⁸ ἐπιδώσει¹⁶ αὐτῷ; Εἰ οὖν 10
 ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα¹⁹ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις
 ὑμῶν, πόσῳ²⁰ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει
 ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα 12

¹ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ² σός, your, yours. ³ δοκός, οὐ, ἡ, beam of timber, log. ⁴ κατανοέω, observe, understand. ⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁷ κύων, ος, ὁ, dog. ⁸ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ⁹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁰ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹¹ μήποτε, never, lest perchance. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ στρέφω, turn, am converted. ¹⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁵ κρούω, knock, strike. ¹⁶ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁷ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ δόμα, τος, τό, present, gift. ²⁰ πόσος, how many? how great?

ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς: οὗτος
γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσεέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹ πύλης: ² ὅτι πλατεῖα³ ἡ πύλη, ² καὶ 13
εὐρύχωρος⁴ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ἀπώλειαν,⁶ καὶ πολλοὶ
εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς: τί στενὴ¹ ἡ πύλη, ² καὶ 14
τεθλιμμένη⁷ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι⁸ εἰσιν οἱ
εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε ⁹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹⁰ οἵτινες ἔρχονται πρὸς 15
ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν¹¹ προβάτων,¹² ἔσωθεν¹³ δέ εἰσιν λύκοι¹⁴
ἄρπαγες.¹⁵ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε¹⁶ αὐτούς: μήτι¹⁷ 16
συλλέγουσιν¹⁸ ἀπὸ ἀκανθῶν¹⁹ σταφυλὴν,²⁰ ἢ ἀπὸ τριβόλων²¹
σῦκα;²² Οὕτως πᾶν δένδρον²³ ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ 17
δὲ σαπρὸν²⁴ δένδρον²³ καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται 18
δένδρον²³ ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον²³
σαπρὸν²⁴ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον²³ μὴ ποιοῦν 19
καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²⁵ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα ²⁶ γε ²⁷ ἀπὸ 20
τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε¹⁶ αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, 21

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ πλατύς, broad, street. ⁴ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁷ θλίβω, press, oppress. ⁸ ὀλίγος, little, few. ⁹ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁰ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹¹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹² πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹³ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁴ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁵ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁶ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁸ συλλέγω, collect, gather. ¹⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ²⁰ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ²¹ τρίβολος, ου, ὁ, thistle, briar. ²² σῦκον, ου, τό, fig. ²³ δένδρον, ου, τό, tree. ²⁴ σαπρός, rotten, worthless. ²⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²⁶ ἄρα, so, then. ²⁷ γέ, indeed, at least.

Κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν: ἀλλ’
 ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ 22
 ἔρουσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῶ¹ ὀνόματι
 προεφητεύσαμεν,² καὶ τῷ σῶ¹ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ
 τῷ σῶ¹ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε 23
 ὁμολογήσω³ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁴ ἔγνων ὑμᾶς: ἀποχωρεῖτε⁵ ἀπ’
 ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι⁶ τὴν ἀνομίαν.⁷ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου 24
 τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁸ αὐτὸν ἀνδρὶ
 φρονίμῳ,⁹ ὅστις ὠκοδόμησεν¹⁰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:¹¹
 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ¹² καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹³ καὶ ἔπνευσαν¹⁴ οἱ 25
 ἄνεμοι,¹⁵ καὶ προσέπεσον¹⁶ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν:
 τεθεμελίωτο¹⁷ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹¹ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς 26
 λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁸ ἀνδρὶ μωρῷ,
 ὅστις ὠκοδόμησεν¹⁰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον:¹⁹ καὶ 27
 κατέβη ἡ βροχὴ¹² καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹³ καὶ ἔπνευσαν¹⁴ οἱ ἄνεμοι,
 καὶ προσέκοψαν²⁰ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν: καὶ ἦν ἡ πτώσις²¹
 αὐτῆς μεγάλη.

¹ σός, your, yours. ² προφητεύω, prophesy, foretell. ³ ὁμολογέω, confess, profess. ⁴ οὐδέποτε, never. ⁵ ἀποχωρέω, go away, depart. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁸ ὁμοίω, make like, liken. ⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁰ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹¹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹² βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹³ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹⁴ πνέω, blow. ¹⁵ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ¹⁶ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁷ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹⁸ μωρός, foolish, stupid. ¹⁹ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ²⁰ προσκόπτω, strike against, stumble. ²¹ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
 ἐξεπλήσσοντο² οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ³ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων 29
 αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 8
 πολλοί· καὶ ἰδού, λεπρὸς⁴ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, 2
 ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι.⁵ Καὶ ἐκτείνας⁶ τὴν χεῖρα, 3
 ἥψατο⁷ αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι.⁵ Καὶ εὐθέως
 ἐκαθαρίσθη⁵ αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁸ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα 4
 μηδενὶ εἰπῆς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν⁹ δείξον¹⁰ τῷ ἱερεῖ,¹¹ καὶ
 προσένεγκε¹² τὸ δῶρον¹³ ὃ προσέταξεν¹⁴ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁵
 αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ,¹⁶ προσῆλθεν αὐτῷ 5
 ἑκατόνταρχος¹⁷ παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς¹⁸ 6
 μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός,¹⁹ δεινῶς²⁰ βασανιζόμενος.
 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω²² αὐτόν. Καὶ 7
 ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος¹⁷ ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς²³ ἵνα
 μου ὑπὸ τὴν στέγην²⁴ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ

¹ συντελέω, complete, accomplish. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ⁴ λεπρός, οὗ, ὁ, scaly, leprous. ⁵ καθαρίζω, cleanse, make clean. ⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁷ ἅπτομαι, touch or handle. ⁸ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁹ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁰ δείκνυμι, show, point out. ¹¹ ἱερεύς, ἐως, ὁ, priest. ¹² προσφέρω, bring to, offer. ¹³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁴ προστάσσω, command, order. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁷ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁹ παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ²⁰ δεινῶς, terribly, vehemently. ²¹ βασανίζω, torment, torture. ²² θεραπεύω, I will heal, I will care for. ²³ ἱκανός, sufficient, able. ²⁴ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house.

ἰαθήσεται¹ ὁ παῖς² μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ⁹
 ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν³ στρατιώτας⁴· καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι,
 καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου,
 Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν,⁵ καὶ ¹⁰
 εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ
 τοσαύτην⁶ πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν⁷ ¹¹
 καὶ δυσμῶν⁸ ἔξουσιν,⁹ καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁰ μετὰ Ἀβραάμ καὶ
 Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς ¹²
 βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος¹¹· τὸ ἐξώτερον¹²· ἐκεῖ
 ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν ὀδόντων.¹⁵ Καὶ εἶπεν ὁ ¹³
 Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχη,¹⁶ Ὑπαγε, καὶ ὥς ἐπίστευσας γεννηθήτω
 σοι. Καὶ ἰάθη¹ ὁ παῖς² αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθεράν¹⁷ ¹⁴
 αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,¹⁸ καὶ ἤψατο¹⁹ τῆς χειρὸς ¹⁵
 αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός²⁰· καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει²¹
 αὐτῷ. Ὁψίας²² δὲ γενομένης προσήνεγκαν²³ αὐτῷ ¹⁶
 δαιμονιζομένους²⁴ πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ
 πάντας τοὺς κακῶς²⁵ ἔχοντας ἐθεράπευσεν²⁶· ὅπως πληρωθῇ τὸ ¹⁷

¹ ἰάομαι, heal. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁵ θαυμάζω, am amazed, marvel at.
⁶ τοσούτος, so great, so much. ⁷ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁸ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁹ ἔκω, have come, am present. ¹⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹¹ σκότος, ους, τό, darkness. ¹² ἐξώτερος, outer, outside. ¹³ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁶ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁷ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ¹⁹ ἅπτομαι, touch or handle. ²⁰ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ²¹ διακονέω, serve, minister. ²² ὄψιος, late. ²³ προσφέρω, bring to, offer. ²⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²⁵ κακῶς, badly, evilly. ²⁶ θεραπεύω, heal, care for.

ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς
ἀσθενείας² ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους³ ἐβάστασεν.⁴

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν⁵ ἀπελθεῖν 18
εἰς τὸ πέραν.⁶ Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, 19
Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 20
Ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες⁷ φωλεοὺς⁸ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁹ τοῦ
οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·¹⁰ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ¹¹
τὴν κεφαλὴν κλίνει.¹² Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, 21
Κύριε, ἐπίτρεψόν¹³ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹⁴ τὸν πατέρα
μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς 22
νεκροὺς θάψαι¹⁴ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι¹⁵ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 23
αὐτοῦ. Καὶ ἰδού, σεισμός¹⁶ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ 24
πλοῖον καλύπτεσθαι¹⁷ ὑπὸ τῶν κυμάτων·¹⁸ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.¹⁹
Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, 25
σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί²⁰ ἐστε, 26
ὀλιγόπιστοι;²¹ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν²² τοῖς ἀνέμοις²³ καὶ τῇ

¹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ³ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁴ βαστᾶζω, bear, carry. ⁵ κελεύω, order, command. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ⁸ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ⁹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁰ κατασκηνώσεις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹¹ ποῦ, where?. ¹² κλίνω, cause to bend, bow. ¹³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁴ θάπτω, bury. ¹⁵ ἐμβαίνω, embark. ¹⁶ σεισμός, οῦ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁷ καλύπτω, cover, veil. ¹⁸ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁹ καθεύδω, sleep. ²⁰ δειλός, cowardly, timid. ²¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²² ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ²³ ἄνεμος, ου, ὁ, wind.

θαλάσση, καὶ ἐγένετο γαλήνη¹ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι 27
 ἐθαύμασαν,² λέγοντες, Ποταπός³ ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι⁴
 καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν⁵ αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν⁶ εἰς τὴν χώραν⁷ τῶν Γεργεσηνῶν,⁸ 28
 ὑπήντησαν⁹ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁰ ἐκ τῶν μνημείων¹¹
 ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹² λίαν,¹³ ὥστε μὴ ἰσχύειν¹⁴ τινὰ παρελθεῖν¹⁵
 διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης: καὶ ἰδοῦ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, 29
 Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ¹⁶ καιροῦ βασανίσαι¹⁷ ἡμᾶς; 30
 Ἦν δὲ μακρὰν¹⁸ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη¹⁹ χοίρων²⁰ πολλῶν βοσκομένη.
 Οἱ δὲ δαίμονες²² παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις 31
 ἡμᾶς, ἐπίτρεψον²³ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην¹⁹ τῶν χοίρων.²⁰ 32
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν
 ἀγέλην¹⁹ τῶν χοίρων:²⁰ καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν²⁴ πᾶσα ἡ ἀγέλη¹⁹ τῶν
 χοίρων²⁰ κατὰ τοῦ κρημνοῦ²⁵ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν
 τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες²¹ ἔφυγον,²⁶ καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν 33
 πόλιν ἀπήγγειλαν²⁷ πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.¹⁰ Καὶ 34
 ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν²⁸ τῷ Ἰησοῦ: καὶ

¹ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ² θαυμάζω, am amazed, marvel at. ³ ποταπός, what kind of? what type of? ⁴ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ⁵ ὑπακούω, obey, listen. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁸ Γεργεσηνός, from Gerasene. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ¹¹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹² χαλεπός, hard, difficult. ¹³ λίαν, greatly, very. ¹⁴ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁶ πρό, before (gen), before. ¹⁷ βασανίζω, torment, torture. ¹⁸ μακρὰν, far away. ¹⁹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²⁰ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²¹ βόσκω, feed. ²² δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁴ ὁρμάω, hasten on, rush. ²⁵ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ²⁶ φεύγω, flee, escape. ²⁷ ἀπαγγέλλω, announce, report. ²⁸ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with.

ιδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ¹ ἀπὸ τῶν ὁρίων²
αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς³ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν⁴ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 9

Καὶ ἰδού, προσέφερον⁵ αὐτῷ παραλυτικὸν⁶ ἐπὶ κλίνης⁷
βεβλημένον: καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ
παραλυτικῷ,⁶ Θάρσει,⁸ τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 3
Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος
βλασφημεῖ.⁹ Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹⁰ αὐτῶν εἶπεν, 4
Ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε¹¹ πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ 5
ἐστὶν εὐκοπώτερον,¹² εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν,
Ἔγχειραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς 6
τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ
παραλυτικῷ⁶ – Ἐγερθεὶς ἄρῃ σου τὴν κλίνην,⁷ καὶ ὑπάγε εἰς τὸν
οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ 7
οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν,¹³ καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν
τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

¹ μεταβαίνω, depart, leave. ² ὅριον, οὐ, τό, boundary, region. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ διαπεράω, cross over, pass through. ⁵ προσφέρω, bring to, offer. ⁶ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁸ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁹ βλασφημέω, revile, blaspheme. ¹⁰ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹¹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹² εὐκοπώτερον, easier. ¹³ θαυμάζω, am amazed, marvel at.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν² εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ³
 τελώνιον,³ Ματθαῖον⁴ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
 Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁵ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ⁶
 τελῶναι⁶ καὶ ἁμαρτωλοὶ⁷ ἐλθόντες συνανέκειντο⁸ τῷ Ἰησοῦ καὶ
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς⁹
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν⁷
 ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς,¹⁰
 Οὐ χρεῖαν⁹ ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες¹⁰ ἰατροῦ,¹¹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹²
 ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε¹³ τί ἐστίν, Ὑλεον¹⁴ θέλω, καὶ οὐ¹⁵
 θυσίαν:¹⁵ οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς⁷ εἰς
 μετάνοιαν.¹⁶

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί¹⁷
 ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁷ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
 νηστεύουσιν;¹⁷ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ¹⁸
 τοῦ νυμφῶνος¹⁸ πενθεῖν,¹⁹ ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;²⁰
 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ²¹ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,²⁰ καὶ

¹ παράγω, pass by, depart. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁴ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ ἁμαρτωλός, ου, ὁ, sinner. ⁸ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁹ χρεῖα, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁰ ἰσχύω, be strong, able. ¹¹ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁴ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁵ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁷ νηστεύω, fast. ¹⁸ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁹ πενθέω, mourn, lament. ²⁰ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²¹ ἀπαίρω, take away, depart.

τότε νηστεύσουσιν.¹ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει² ἐπίβλημα³ ῥάκους⁴ 16
 ἀγνάφου⁵ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·⁶ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα⁷ αὐτοῦ ἀπὸ
 τοῦ ἱματίου, καὶ χειρόν⁸ σχίσμα⁹ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον¹⁰ 17
 νέον¹¹ εἰς ἀσκοὺς¹² παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ¹³ ῥήγνυνται¹⁴ οἱ ἀσκοί,¹²
 καὶ ὁ οἶνος¹⁰ ἐκχεῖται,¹⁵ καὶ οἱ ἀσκοί¹² ἀπολούνται· ἀλλὰ
 βάλλουσιν οἶνον¹⁰ νέον¹¹ εἰς ἀσκοὺς¹² καινοὺς,¹⁶ καὶ ἀμφοτέροι¹⁷
 συντηροῦνται.¹⁸

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων¹⁹ εἷς ἐλθὼν 18
 προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ²⁰ μου ἄρτι²¹ ἐτελεύτησεν·
 ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες²³ τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ 19
 ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ 20
 ἰδοὺ, γυνὴ αἰμορροοῦσα²⁴ δώδεκα ἔτη,²⁵ προσελθοῦσα ὀπισθεν,²⁶
 ἤψατο²⁷ τοῦ κρασπέδου²⁸ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ ἐν 21
 ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι²⁷ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ 22
 δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς²⁹ καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,³⁰ θύγατερ·
 ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας
 ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος,¹⁹ καὶ 23

¹ νηστεύω, fast. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁴ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁵ ἀγνάφος, new, unshrunk. ⁶ παλαιός, old, ancient. ⁷ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ⁸ χειρόν, worse. ⁹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁰ οἶνος, ου, ὁ, wine. ¹¹ νέος, new, young. ¹² ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁵ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁶ καινός, new, fresh. ¹⁷ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁸ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁹ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ²⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²¹ ἄρτι, now, just now. ²² τελευτάω, die, end. ²³ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ²⁴ αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ²⁵ ἔτος, ους, τό, year. ²⁶ ὀπισθεν, behind, after. ²⁷ ἅπτομαι, touch or handle. ²⁸ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ²⁹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ³⁰ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

ιδὼν τοὺς αὐλητάς¹ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,² λέγει αὐτοῖς, 24

Ἀναχωρεῖτε:³ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον,⁴ ἀλλὰ καθεύδει.⁵

Καὶ κατεγέλων⁶ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν 25

ἐκράτησεν⁷ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.⁴ Καὶ 26

ἐξῆλθεν ἡ φήμη⁸ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι⁹ ἐκεῖθεν¹⁰ τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27

κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον¹¹ ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ 28

εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ

Ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ,

Ναί,¹² κύριε. Τότε ἤφατο¹³ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ 29

τὴν πίστιν ὑμῶν γεννηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ 30

ὀφθαλμοί: καὶ ἐνεβριμήσατο¹⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε

μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν¹⁵ αὐτὸν ἐν ὅλῃ 31

τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν¹⁶ αὐτῷ ἄνθρωπον 32

κωφὸν¹⁷ δαιμονιζόμενον.¹⁸ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, 33

ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹⁷ καὶ ἐθαύμασαν¹⁹ οἱ ὄχλοι, λέγοντες,

¹ αὐλητής, οὐ, ὁ, flute player, pipe player. ² θορυβέω, make a commotion, agitate. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ καταγέλλω, deride, ridicule. ⁷ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁸ φήμη, ης, ἡ, report, news. ⁹ παράγω, pass by, depart. ¹⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹¹ ἐλέεω, have mercy, pity. ¹² ναί, yes, truly. ¹³ ἤπτομαι, touch or handle. ¹⁴ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹⁵ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹⁶ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁷ κωφός, deaf, dumb. ¹⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁹ θαυμάζω, am amazed, marvel at.

Οὐδέποτε ¹ ἐφάνη ² οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, 34

Ἐν τῷ ἄρχοντι ³ τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιήγεν ⁴ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, ⁵ 35

διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ

εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων ⁶ πᾶσαν νόσον ⁷ καὶ

πᾶσαν μαλακίαν ⁸ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, 36

ἐσπλαγχνίσθη ⁹ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι ¹⁰ καὶ

ἐρριμμένοι ¹¹ ὡσεὶ ¹² πρόβατα ¹³ μὴ ἔχοντα ποιμένα. ¹⁴ Τότε λέγει 37

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς ¹⁵ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ¹⁶

ὀλίγοι· ¹⁷ δεήθητε ¹⁸ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ¹⁵ ὅπως ἐκβάλῃ 38

ἐργάτας ¹⁶ εἰς τὸν θερισμὸν ¹⁵ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος ¹⁹ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν 10

αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ²⁰ ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά,

καὶ θεραπεύειν ⁶ πᾶσαν νόσον ⁷ καὶ πᾶσαν μαλακίαν. ⁸

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα· πρῶτος 2

Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ²¹ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ:

Ἰάκωβος ²² ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, ²³ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: 3

¹ οὐδέποτε, never. ² φαίνω, shine, appear. ³ ἄρχων, onτος, ὁ, ruler, prince. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ⁶ θεραπεύω, heal, care for. ⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁸ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ σκύλλω, trouble, bother. ¹¹ ρίπτω, throw, cast. ¹² ὡσεὶ, like, about. ¹³ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁴ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁵ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁷ ὀλίγος, little, few. ¹⁸ δεῖναι, ask, request. ¹⁹ προσκαλέω, summon. ²⁰ ἀκάθαρτος, unclean, impure. ²¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ²² Ἰάκωβος, James, Jacob. ²³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

Φίλιππος,¹ καὶ Βαρθολομαῖος·² Θωμᾶς,³ καὶ Ματθαῖος⁴ ὁ
 τελώνης·⁵ Ἰάκωβος⁶ ὁ τοῦ Ἀλφαίου,⁷ καὶ Λεββαῖος⁸ ὁ ἐπικληθεὶς⁹
 Θαδδαῖος·¹⁰ Σίμων ὁ Κανανίτης,¹¹ καὶ Ἰούδας¹² Ἰσκαριώτης¹³ ὁ⁴
 καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγέλλας¹⁴ αὐτοῖς, 5
 λέγων, Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹⁵
 μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα¹⁶ τὰ 6
 ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες 7
 ὅτι Ἦγγικεν¹⁷ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας¹⁸ 8
 θεραπεύετε,¹⁹ λεπροὺς²⁰ καθαρίζετε,²¹ δαιμόνια ἐκβάλλετε·
 δωρεὰν²² ἐλάβετε, δωρεὰν²² δότε. Μὴ κτήσησθε²³ χρυσόν,²⁴ μηδὲ 9
 ἄργυρον,²⁵ μηδὲ χαλκόν²⁶ εἰς τὰς ζώνας²⁷ ὑμῶν, μὴ πήραν²⁸ εἰς 10
 ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,²⁹ μηδὲ ὑποδήματα,³⁰ μηδὲ ῥάβδους·³¹
 ἄξιός³² γὰρ ὁ ἐργάτης³³ τῆς τροφῆς³⁴ αὐτοῦ ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν 11
 πόλιν ἢ κώμην³⁵ εἰσέλθητε, ἐξετάσατε³⁶ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός³² ἐστίν·
 κακεῖ³⁷ μέναιτε, ἕως ἂν ἐξέλθητε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 12

¹ Φίλιππος, ου, ό, Philip. ² Βαρθολομαῖος, ου, ό, Bartholomew. ³ Θωμᾶς, α, ό, Thomas. ⁴ Ματθαῖος, ου, ό, Matthew. ⁵ τελώνης, ου, ό, tax collector, collector of taxes. ⁶ Ἰάκωβος, James, Jacob. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ό, Alphaeus. ⁸ Λεββαῖος, ου, ό, Lebbaeus. ⁹ ἐπικαλέω, call upon, invoke. ¹⁰ Θαδδαῖος, ου, ό, Thaddaeus. ¹¹ Κανανίτης, ου, ό, Canaanite. ¹² Ἰούδας, α, ό, Judas, Judah. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ό, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ παραγγέλλω, order, command. ¹⁵ Σαμαρείτης, ου, ό, Samaritan. ¹⁶ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁷ ἐγγίζω, come near, approach. ¹⁸ ἀσθενέω, be weak, sick. ¹⁹ θεραπεύω, heal, care for. ²⁰ λεπρός, ου, ό, scaly, leprous. ²¹ καθαρίζω, cleanse, make clean. ²² δωρεάν, without cost, without cause. ²³ κτάμαι, acquire, win. ²⁴ χρυσός, ου, ό, gold, anything made of gold. ²⁵ ἄργυρος, ου, ό, silver, silver as a metal. ²⁶ χαλκός, ου, ό, money, copper or bronze. ²⁷ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ²⁸ πήρα, ας, ή, leather pouch, bag. ²⁹ χιτῶν, ὀνος, ό, tunic, garment. ³⁰ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³¹ ῥάβδος, ου, ή, staff, rod. ³² ἄξιός, worthy, deserving. ³³ ἐργάτης, ου, ό, workman, laborer. ³⁴ τροφή, ης, ή, food, nourishment. ³⁵ κώμη, ης, ή, village. ³⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ³⁷ κακεῖ, and there.

ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἀξία,¹ ἔλθέτω ἡ εἰρήνη 13
 ὑμῶν ἐπ' αὐτήν: ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἀξία,¹ ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς
 ἐπιστραφήτω.² Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς 14
 λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης,
 ἐκτινάξατε³ τὸν κονιορτὸν⁴ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ἀνεκτότερον⁵ ἔσται γῇ Σοδόμων⁶ καὶ Γομόρρων⁷ ἐν ἡμέρᾳ
 κρίσεως,⁸ ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα⁹ ἐν μέσῳ λύκων: ¹⁰ γίνεσθε 16
 οὖν φρόνιμοι¹¹ ὡς οἱ ὄφεις,¹² καὶ ἀκέραιοι¹³ ὡς αἱ περιστεραί.¹⁴ 17

Προσέχετε¹⁵ δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων: παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς
 συνέδρια,¹⁶ καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹⁷ ὑμᾶς:
 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας¹⁸ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν¹⁹ ἐμοῦ, εἰς 18
 μαρτύριον²⁰ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, 19
 μὴ μεριμνήσητε²¹ πῶς ἢ τί λαλήσητε: δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε: οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ 20
 τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ 21
 ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον: καὶ
 ἐπαναστήσονται²² τέκνα ἐπὶ γονεῖς,²³ καὶ θανατώσουσιν²⁴ αὐτούς.

¹ ἀξίος, worthy, deserving. ² ἐπιστρέφω, turn to, return. ³ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁴ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ⁵ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁶ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁷ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁸ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁰ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹¹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁵ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁶ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁷ μαστιγῶω, whip, lash. ¹⁸ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁰ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²¹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ²² ἐπανίστημι, rise up against. ²³ γονεὺς, εως, ὁ, parent. ²⁴ θανατώω, put to death, subdue.

Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι¹ ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ 22
 ὑπομείνας² εἰς τέλος,³ οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν⁴ 23
 ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω
 ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε⁶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν 24
 κύριον αὐτοῦ. Ἀρκετὸν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος 25
 αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸
 Βεελζεβοῦλ⁹ ἐκάλεσαν, πόσω¹⁰ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; 26
 Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον¹² ὃ
 οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ κρυπτὸν¹⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ 27
 λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἶπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς¹⁶
 ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁷ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν 28
 ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
 ἀποκτείνει· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν
 καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέννη.¹⁸ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁹ 29
 ἀσσαρίου²⁰ πωλεῖται;²¹ Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν
 ἄνευ²² τοῦ πατρὸς ὑμῶν· ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες²³ τῆς κεφαλῆς 30

¹μισέω, hate, detest. ²ὑπομένω, tarry, endure. ³τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁴διώκω, pursue, persecute. ⁵φεύγω, flee, escape. ⁶τελέω, finish, fulfill. ⁷ἄρκετός, sufficient, enough. ⁸οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰πόσος, how many? how great? ¹¹οἰκειακός, one of a family. ¹²καλύπτω, cover, veil. ¹³ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁶οὖς, ους, τό, ear. ¹⁷δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁸γένενα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁹στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ²⁰ἄσσαριον, ου, τό, assarion. ²¹πωλέω, sell. ²²ἄνευ, without (gen). ²³θρίξ, τριχός, ἡ, hair.

πᾶσαι ἡριθμημέναι¹ εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν 31
 στρουθίων² διαφέρετε³ ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ⁴ ἐν ἐμοὶ 32
 ἔμπροσθεν⁵ τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω⁴ καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ
 ἔμπροσθεν⁵ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν 33
 ἀρνήσῃται⁶ με ἔμπροσθεν⁵ τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι⁶ αὐτὸν
 καὶ γὰρ ἔμπροσθεν⁵ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητέ⁷ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν: οὐκ ἦλθον 34
 βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.⁸ Ἦλθον γὰρ διχάσαι⁹ ἄνθρωπον 35
 κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα¹⁰ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
 καὶ νύμφην¹¹ κατὰ τῆς πενθερᾶς¹² αὐτῆς: καὶ ἐχθροὶ¹³ τοῦ 36
 ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁴ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν¹⁵ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ 37
 ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος:¹⁶ καὶ ὁ φιλῶν¹⁵ υἱὸν ἢ θυγατέρα¹⁰ ὑπὲρ
 ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος:¹⁶ καὶ ὁς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν¹⁷ 38
 αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω¹⁸ μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.¹⁶ Ὁ 39
 εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν¹⁹ ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν.

¹ ἀριθμέω, number, count. ² στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ³ διαφέρω, differ, carry through. ⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ⁵ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁶ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁹ διχάζω, divide in two, set at variance. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹¹ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ¹² πενθερά, ᾶς, ἡ, mother-in-law. ¹³ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁴ οἰκειακός, one of a family. ¹⁵ φιλέω, love, kiss. ¹⁶ ἄξιος, worthy, deserving. ¹⁷ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁸ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁹ ἔνεκεν, for the sake of, on account of.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40
 ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41
 μισθὸν¹ προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
 δικαίου μισθὸν¹ δικαίου λήψεται. Καὶ ὅς ἐάν ποτίσῃ² ἓνα τῶν 42
 μικρῶν³ τούτων ποτήριον⁴ ψυχροῦ⁵ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς διατάσσω⁷ τοῖς δώδεκα 11
 μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη⁸ ἐκεῖθεν⁹ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν
 ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ¹⁰ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, 2
 πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, 3
 ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;¹¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 4
 Πορευθέντες ἀπαγγέilate¹² Ἰωάννη ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· 5
 τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,¹³ καὶ χωλοὶ¹⁴ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁵
 καθαρίζονται,¹⁶ καὶ κωφοὶ¹⁷ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ
 πτωχοὶ¹⁸ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν, ὅς ἐάν μὴ 6
 σκανδαλισθῇ¹⁹ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ 7

¹μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ²ποτίζω, give drink to, cause to drink. ³μικρός, small, little. ⁴ποτήριον, οὐ, τό, cup, drinking cup. ⁵ψυχρός, cold, cold hearted. ⁶τελέω, finish, fulfill. ⁷διατάσσω, command, give orders to. ⁸μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ¹¹προσδοκάω, wait for, look for. ¹²ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹³ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁴χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁵λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁶καθαρίζω, cleanse, make clean. ¹⁷κωφός, deaf, dumb. ¹⁸πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁹σκανδαλίζω, cause to stumble.

Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν
 ἔρημον¹ θεάσασθαι;² Κάλαμον³ ὑπὸ ἀνέμου⁴ σαλευόμενον;⁵ Ἀλλὰ 8
 τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁶ ἱματίοις ἡμφιεσμένον
 ; Ἰδοῦ, οἱ τὰ μαλακὰ⁶ φοροῦντες⁸ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁹
 εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; Ναί,¹⁰ λέγω ὑμῖν, καὶ 9
 περισσότερον¹¹ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, 10
 Ἰδοῦ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ¹² προσώπου σου, ὃς
 κατασκευάσει¹³ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν¹⁴ σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 11
 οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹⁵ γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ;¹⁶ ὁ δὲ μικρότερος¹⁷ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
 μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ 12
 ἕως ἄρτι¹⁸ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,¹⁹ καὶ βιασται²⁰
 ἄρπάζουσιν²¹ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως 13
 Ἰωάννου προεφήτευσαν;²² καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν 14
 Ἡλίας²³ ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὧτα²⁴ ἀκούειν ἀκουέτω. 15
 Τίνι δὲ ὁμοιώσω²⁵ τὴν γενεὰν²⁶ ταύτην; Ὁμοία²⁷ ἐστὶν παιδίοις ἐν
 ἀγοραῖς²⁸ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν²⁹ τοῖς ἐταίροις³⁰ αὐτῶν, 17
 καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν³¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε;³²

¹ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ² θεάομαι, look at, behold. ³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁴ ἀνεμος, ου, ὁ, wind. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ μαλακός, soft, effeminate. ⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁸ φορέω, wear, bear. ⁹ βασιλῆας, kingly, royal. ¹⁰ ναί, yes, truly. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² πρὸ, before (gen), before. ¹³ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁵ γεννητός, born, begotten. ¹⁶ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷ μικρός, small, little. ¹⁸ ἄρτι, now, just now. ¹⁹ βιάζω, use force, violence. ²⁰ βιαστής, οὔ, ὁ, violent man, forceful. ²¹ ἄρπάζω, seize, snatch. ²² προφητεύω, prophesy, foretell. ²³ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ²⁴ οὖς, ους, τό, ear. ²⁵ ὁμοίω, make like, liken. ²⁶ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ²⁷ ὅμοιος, like, similar. ²⁸ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²⁹ προσφωνέω, call to, summon. ³⁰ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ³¹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ³² ὀρχέομαι, dance.

ἐθρηνήσαμεν¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.² Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης 18

μήτε³ ἐσθίων μήτε³ πίνων, καὶ λέγουσιν, Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν 19

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ,

ἄνθρωπος φάγος⁴ καὶ οἰνοπότης,⁵ τελωνῶν⁶ φίλος⁷ καὶ

ἁμαρτωλῶν.⁸ Καὶ ἐδικαιώθη⁹ ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹⁰ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται 20

δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν.¹¹ Οὐαί¹² σοι, Χοραζίν,¹³ οὐαί 21

σοι, Βηθσαιδᾶ,¹⁴ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁵ καὶ Σιδῶνι¹⁶ ἐγένοντο αἱ

δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι¹⁷ ἂν ἐν σάκκῳ¹⁸ καὶ σποδῷ¹⁹

μετενόησαν.¹¹ Πλὴν²⁰ λέγω ὑμῖν, Τύρῳ¹⁵ καὶ Σιδῶνι¹⁶ 22

ἀνεκτότερον²¹ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,²² ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, 23

Καπερναοὺμ,²³ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,²⁴ ἕως Ἁδου²⁵

καταβιβασθήσῃ:²⁶ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις²⁷ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ

γινόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι²⁸ τῆς σήμερον.²⁹ Πλὴν²⁰ λέγω 24

ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων²⁷ ἀνεκτότερον²¹ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,²² ἢ

σοί.

¹ θρηνέω, lament, mourn. ² κόπτω, strike, smite. ³ μήτε, neither, nor. ⁴ φάγος, ου, ό, glutton. ⁵ οἰνοπότης, ου, ό, drunkard, excessive wine-drinker. ⁶ τελώνης, ου, ό, tax collector, collector of taxes. ⁷ φίλος, ου, ό, loving, friend. ⁸ ἁμαρτωλός, ου, ό, sinner. ⁹ δικαιοῶ, justify, pronounce righteous. ¹⁰ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹¹ μετανοέω, repent, change my mind. ¹² οὐαί, woe! alas! woe! ¹³ Χοραζίν, ή, Chorazin. ¹⁴ Βηθσαιδᾶ, ή, Bethsaida. ¹⁵ Τύρος, ου, ή, Tyre. ¹⁶ Σιδών, ώνος, ή, Sidon. ¹⁷ πάλαι, long ago, of old. ¹⁸ σάκκος, ου, ό, sackcloth. ¹⁹ σποδός, οὔ, ή, ashes. ²⁰ πλὴν, however, but. ²¹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ²² κρίσις, εως, ή, judgment, judging. ²³ Καπερναοὺμ, ή, Capernaum. ²⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ²⁵ Ἅδης, ου, ό, Hades. ²⁶ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ²⁷ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ²⁸ μέχρι, until, as far as (gen). ²⁹ σήμερον, today, now.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι¹ 25
 σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας² ταῦτα
 ἀπὸ σοφῶν³ καὶ συνετῶν,⁴ καὶ ἀπεκάλυψας⁵ αὐτὰ νηπίοις.⁶ Ναί,⁷ 26
 ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁸ ἔμπροσθέν⁹ σου. Πάντα μοι 27
 παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει¹⁰ τὸν υἱόν,
 εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει,¹⁰ εἰ μὴ ὁ υἱός,
 καὶ ὃ ἐὰν βούληται¹¹ ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.⁵ Δεῦτε¹² πρὸς με πάντες 28
 οἱ κοπιῶντες¹³ καὶ πεφορτισμένοι,¹⁴ καὶ γὰρ ἀναπαύσω¹⁵ ὑμᾶς. 29
 Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁶ μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε¹⁷ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός
 εἰμι καὶ ταπεινός¹⁹ τῇ καρδίᾳ: καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν²⁰ ταῖς
 ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός¹⁶ μου χρηστός,²¹ καὶ τὸ φορτίον²² μου 30
 ἑλαφρόν²³ ἐστιν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 12
 σπορίμων:²⁴ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,²⁵ καὶ ἤρξαντο
 τίλλειν²⁶ στάχυν²⁷ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον 2
 αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν²⁸ ποιεῖν ἐν
 σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε²⁹ τί ἐποίησεν Δαυὶδ, 3

¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ² ἀποκρύπτω, hide, conceal. ³ σοφός, wise. ⁴ συνετός, intelligent, clever. ⁵ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁶ νήπιος, infant, child. ⁷ ναί, yes, truly. ⁸ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ⁹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁰ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹¹ βούλομαι, wish, will. ¹² δεῦτε, come!. ¹³ κοπιῶ, toil, labor. ¹⁴ φορτίζω, load, burden. ¹⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁶ ζυγός, οὐ, ὁ, yoke, heavy burden. ¹⁷ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁸ πραῦς, gentle, mild. ¹⁹ ταπεινός, humble, downcast. ²⁰ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²¹ χρηστός, good, kind. ²² φορτίον, ου, τό, burden, load. ²³ ἑλαφρός, light, easy to bear. ²⁴ σπόριμος, grain field, sown. ²⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁶ τίλλω, pluck, pick. ²⁷ στάχυν, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²⁸ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ²⁹ ἀναγινώσκω, read.

ὅτε ἐπείνασεν¹ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν 4
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως² ἔφαγεν, οὓς οὐκ
ἐξὸν³ ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν⁴
μόνοις;⁵ Ἦ οὐκ ἀνέγνωτε⁶ ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ 5
ἱερεῖς⁴ ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,⁷ καὶ ἀναίτιοι⁸ εἰσιν; 6
Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζον ἐστὶν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί 7
ἐστὶν, Ἦλεον⁹ θέλω καὶ οὐ θυσίαν,¹⁰ οὐκ ἂν κατεδικάσατε¹¹ τοὺς
ἀναιτίους.⁸ Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 8

Καὶ μεταβὰς¹² ἐκεῖθεν¹³ ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, 9
ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:¹⁴ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν,
λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν³ τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;¹⁵ ἵνα
κατηγορήσωσιν¹⁶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν 11
ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον¹⁷ ἐν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ¹⁸ τοῦτο τοῖς
σάββασιν εἰς βόθυνον,¹⁹ οὐχὶ κρατήσῃ²⁰ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ²¹ 12
οὖν διαφέρει²² ἄνθρωπος προβάτου.¹⁷ Ὡστε ἔξεστιν³ τοῖς
σάββασιν καλῶς²³ ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον²⁴ 13
τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,²⁴ καὶ ἀποκατεστάθη²⁵ ὑγιής²⁶ ὡς ἡ

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² πρόθεσις, εἰς, ἡ, setting forth, purpose. ³ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁴ ἱερεύς, ἑως, ὁ, priest. ⁵ μόνος, only, alone. ⁶ ἀναγινώσκω, read. ⁷ βεβηλόω, profane, desecrate. ⁸ ἀναιτίος, innocent, guiltless. ⁹ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ¹⁰ θυσία, ἄς, ἡ, sacrifice. ¹¹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹² μεταβαίνω, depart, leave. ¹³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴ ξηρός, dry, withered. ¹⁵ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁶ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁷ πρόβατον, οὐ, τό, sheep. ¹⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁹ βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ²⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ²¹ πόσος, how many? how great? ²² διαφέρω, differ, carry through. ²³ καλῶς, rightly, well. ²⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ²⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ²⁶ ὑγιής, whole, healthy.

ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ 14
 ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς 15
 ἀνεχώρησεν² ἐκεῖθεν·³ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ
 ἐθεράπευσεν⁴ αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν⁵ αὐτοῖς, ἵνα μὴ 16
 φανερόν⁶ αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου 17
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ παῖς⁸ μου ὃν ἡρέτισα·⁹ ὁ 18
 ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹⁰ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά
 μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν¹¹ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ.¹² Οὐκ ἐρίσει,¹³ 19
 οὐδὲ κραυγάσει·¹⁴ οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹⁵ τὴν φωνὴν
 αὐτοῦ. Κάλαμον¹⁶ συντετριμμένον¹⁷ οὐ κατεάξει,¹⁸ καὶ λίνον¹⁹ 20
 τυφόμενον²⁰ οὐ σβέσει·²¹ ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος²² τὴν κρίσιν.¹¹ 21
 Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.²³

Τότε προσηνέχθη²⁴ αὐτῷ δαιμονιζόμενος,²⁵ τυφλὸς καὶ κωφός·²⁶ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν⁴ αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν²⁶ καὶ λαλεῖν
 καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο²⁷ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι²⁸ 23
 οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, 24
 Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ²⁹

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁴ θεραπεύω, heal, care for. ⁵ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁶ φανερός, manifest, apparent. ⁷ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ αἵρετιζω, choose. ¹⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹² ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹³ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ¹⁴ κραυγάω, cry out, cry aloud. ¹⁵ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹⁶ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁷ συντριβω, break in pieces, crush. ¹⁸ κατάνυμι, break in pieces. ¹⁹ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ²⁰ τύφω, raise smoke. ²¹ σβέννυμι, quench, extinguish. ²² νίκος, ους, τό, victory. ²³ ἐλπίζω, hope, hope for. ²⁴ προσφέρω, bring to, offer. ²⁵ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ²⁶ κωφός, deaf, dumb. ²⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul.

ἄρχοντι¹ τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις² 25
αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα³ καθ' ἑαυτῆς
ἐρημοῦται·⁴ καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα³ καθ' ἑαυτῆς οὐ
σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς⁵ τὸν Σατανᾶν⁵ ἐκβάλλει, ἐφ' 26
ἑαυτὸν ἐμερίσθη·³ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ 27
ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ⁶ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.⁷ Εἰ δὲ ἐν 28
πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα⁸ ἔφθασεν⁹ ἐφ'
ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἦ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν 29
οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ¹⁰ καὶ τὰ σκεύη¹¹ αὐτοῦ διαρπάσαι,¹² ἐὰν μὴ
πρῶτον δέσῃ¹³ τὸν ἰσχυρόν;¹⁰ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσει.¹² Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ μὴ 30
συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁴ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα 31
ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹⁵ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ
πνεύματος βλασφημία¹⁵ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς 32
ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ·
ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται
αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἦ ποιήσατε τὸ 33
δένδρον¹⁶ καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ

¹ ἄρχων, onτος, ὁ, ruler, prince. ² ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ³ μερίζω, divide, part. ⁴ ἐρημόω, destroy, strip. ⁵ Σατανᾶς, ἁ, ὁ, Satan, adversary. ⁶ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁷ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁸ ἄρα, so, then. ⁹ φθάνω, come before another, anticipate. ¹⁰ ἰσχυρός, strong, mighty. ¹¹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹² διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹³ δέω, bind, tie. ¹⁴ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁶ δένδρον, ου, τό, tree.

δένδρον¹ σαπρόν,² καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν:² ἐκ γὰρ τοῦ
καρποῦ τὸ δένδρον¹ γινώσκεται. Γεννήματα³ ἐχιδνῶν,⁴ πῶς 34
δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ
περισσεύματος⁵ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς 35
ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁶ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ
πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ⁶ ἐκβάλλει πονηρά. 36
Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν,⁷ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ
ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν⁸ περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.⁹ 37
Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ,¹⁰ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου
καταδικασθήσῃ.¹¹

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, 38
λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ 39
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ¹² πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹³ σημεῖον
ἐπιζητεῖ:¹⁴ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ
τοῦ προφήτου. Ὡσπερ¹⁶ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς¹⁵ ἐν τῇ κοιλίᾳ¹⁷ τοῦ 40
κήτους¹⁸ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. 41
Ἄνδρες Νινευίται¹⁹ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει⁹ μετὰ τῆς γενεᾶς¹²

¹ δένδρον, ου, τό, tree. ² σαπρός, rotten, worthless. ³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁴ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁵ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁶ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ ἀργός, inactive, idle. ⁸ ἀποδίδωμι, give back, pay. ⁹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁰ δικαιοῶ, justify, pronounce righteous. ¹¹ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹² γενεά, ἄς, ἡ, generation. ¹³ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹⁴ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁵ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ¹⁶ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁸ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ¹⁹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite.

ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν¹ αὐτήν: ὅτι μετενόησαν² εἰς τὸ
κήρυγμα³ Ἰωνᾶ,⁴ καὶ ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ⁴ ὧδε. Βασίλισσα⁵ νότου⁶ 42
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει⁷ μετὰ τῆς γενεᾶς⁸ ταύτης καὶ
κατακρινεῖ¹ αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων⁹ τῆς γῆς ἀκοῦσαι
τὴν σοφίαν Σολομῶνος:¹⁰ καὶ ἰδοὺ, πλείον Σολομῶνος¹⁰ ὧδε. 43
Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον¹¹ πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται¹² δι' ἀνύδρων¹³ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁴ καὶ οὐχ
εὐρίσκει. Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω¹⁵ εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹⁶ 44
ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,¹⁷ σεσαρωμένον¹⁸ καὶ
κεκοσμημένον.¹⁹ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει²⁰ μεθ' 45
ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ
εἰσελθόντα κατοικεῖ²¹ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου
ἐκείνου χείρονα²² τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ⁸ ταύτῃ
τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ 46
αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις 47
αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν,
ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, 48

¹ κατακρίνω, condemn. ² μετανόεω, repent, change my mind. ³ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁴ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁷ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁸ γενεά, ᾱς, ἡ, generation. ⁹ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁰ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹¹ ἀκάθαρτος, unclean, impure. ¹² διέρχομαι, cross over, pass through. ¹³ ἀνυδρος, waterless, dry. ¹⁴ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁵ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁶ ὅθεν, from where, from which. ¹⁷ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ¹⁸ σαρῶ, sweep, sweep using a broom. ¹⁹ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁰ παραλαμβάνω, receive, take. ²¹ κατοικέω, inhabit, dwell. ²² χείρων, worse.

Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 49
 ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἴδού, ἡ
 μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα 50
 τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ²
 καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο 13
 παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, 2
 ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα³ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
 ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁴ εἰστῆκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν 3
 παραβολαῖς, λέγων, Ἴδού, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ 4
 ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ
 πετεινά⁵ καὶ κατέφαγεν⁶ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁷ 5
 ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁸ διὰ τὸ μὴ
 ἔχειν βάθος⁹ γῆς: ἡλίου¹⁰ δὲ ἀνατείλαντος¹¹ ἐκαυματίσθη,¹² καὶ 6
 διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν¹³ ἐξηράνθη.¹⁴ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς 7
 ἀκάνθας,¹⁵ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹⁵ καὶ ἀπέπνιξαν¹⁶ αὐτά. 8
 Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν
 ἑκατόν,¹⁷ ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹⁸ ὃ δὲ τριάκοντα.¹⁹ Ὁ ἔχων ὦτα²⁰ ἀκούειν 9

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀδελφὴ, ἥς, ἡ, sister. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ⁷ πετρώδης, rocky, stony. ⁸ ἐξανατέλλω, spring up, spring up out. ⁹ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹⁰ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹² καυματίζω, burn up, scorch. ¹³ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁵ ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁶ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁸ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁰ οὖς, ους, τό, ear.

ἀκούετω.

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς 10
 λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται 11
 γνῶναι τὰ μυστήρια¹ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ
 δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται:² 12
 ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν 13
 παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ
 ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.³ Καὶ ἀναπληροῦται⁴ 14
 αὐτοῖς ἡ προφητεία⁵ Ἡσαΐου,⁶ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁷ ἀκούσετε, καὶ
 οὐ μὴ συνῆτε:³ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15
 Ἐπαχύνθη⁸ γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσίν⁹ βαρέως
 ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν:¹¹ μήποτε¹²
 ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσίν⁹ ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ
 συνῶσιν,³ καὶ ἐπιστρέψωσιν,¹³ καὶ ἰάσομαι¹⁴ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ 16
 μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὥτα⁹ ὑμῶν, ὅτι
 ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ δίκαιοι 17
 ἐπεθύμησαν¹⁵ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ
 ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν 18

¹ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ² περισσεύω, abound, be rich. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ⁵ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁶ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ παχύνω, fatten. ⁹ οὖς, ους, τό, ear. ¹⁰ βαρέως, with difficulty, heavily. ¹¹ καμμύω, close (the eyes), close. ¹² μήποτε, never, lest perchance. ¹³ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁴ ἰάομαι, heal. ¹⁵ ἐπιθυμέω, desire, long for.

τοῦ σπεύροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ 19
 μὴ συνιέντος,¹ ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάζει² τὸ ἐσπαρμένον ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ 20
 τὰ πετρώδη³ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς
 μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν⁴ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ 21
 πρόσκαιρός⁵ ἐστιν: γενομένης δὲ θλίψεως⁶ ἢ διωγμοῦ⁷ διὰ τὸν
 λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.⁸ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁹ σπαρεῖς, 22
 οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹⁰ τοῦ αἰῶνος
 τούτου καὶ ἡ ἀπάτη¹¹ τοῦ πλούτου¹² συμπνίγει¹³ τὸν λόγον, καὶ
 ἄκαρπος¹⁴ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός 23
 ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών:¹ ὅς δὴ¹⁵ καρποφορεῖ,¹⁶ καὶ
 ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁷ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁸ ὁ δὲ τριάκοντα.¹⁹

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²⁰ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη²¹ ἡ 24
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπεύροντι καλὸν σπέρμα²² ἐν
 τῷ ἀγρῷ²³ αὐτοῦ: ἐν δὲ τῷ καθεύδειν²⁴ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν 25
 αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς²⁵ καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια²⁶ ἀνά²⁷ μέσον τοῦ σίτου,²⁸
 καὶ ἀπήλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν²⁹ ὁ χόρτος³⁰ καὶ καρπὸν 26

¹ συνιῆμι, understand, consider. ² ἀρπάζω, seize, snatch. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁶ θλίψις, εὖς, ἡ, tribulation, persecution. ⁷ διωγμός, οὖ, ὁ, persecution. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁰ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹¹ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹² πλοῦτος, οὖ, ὁ, wealth, riches. ¹³ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁴ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁵ δῆ, also, indeed. ¹⁶ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁸ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁰ παρατίθημι, set before, entrust. ²¹ ὁμοιάω, make like, liken. ²² σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ²³ ἀγρός, οὖ, ὁ, field, farm. ²⁴ καθεύδω, sleep. ²⁵ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ²⁶ ζιζάνιον, οὖ, τό, tare, spurious wheat. ²⁷ ἀνά, upwards, upon. ²⁸ σίτος, οὖ, ὁ, wheat, grain. ²⁹ βλαστάνω, sprout, produce. ³⁰ χόρτος, οὖ, ὁ, grass, hay.

ἐποίησεν, τότε ἐφάνη¹ καὶ τὰ ζιζάνια.² Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι 27
τοῦ οἰκοδεσπότου³ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα⁴
ἔσπειρας ἐν τῷ σῶ⁵ ἀγρῷ;⁶ Πόθεν⁷ οὖν ἔχει ζιζάνια;² Ὁ δὲ ἔφη 28
αὐτοῖς, Ἐχθρὸς⁸ ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον
αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν⁹ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ· 29
μήποτε,¹⁰ συλλέγοντες⁹ τὰ ζιζάνια,² ἐκριζώσῃτε¹¹ ἅμα¹² αὐτοῖς τὸν
σίτον.¹³ Ἀφετε συναυξάνεσθαι¹⁴ ἀμφότερα¹⁵ μέχρι¹⁶ τοῦ θερισμοῦ: 30
καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁷ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,¹⁸ Συλλέξατε⁹
πρῶτον τὰ ζιζάνια,² καὶ δῆσατε¹⁹ αὐτὰ εἰς δέσμας²⁰ πρὸς τὸ
κατακαῦσαι²¹ αὐτά: τὸν δὲ σῖτον¹³ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²²
μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²³ αὐτοῖς, λέγων, Ὁμοία²⁴ ἐστὶν ἡ 31
βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ²⁵ σινάπεως,²⁶ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ⁶ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον²⁷ μὲν ἐστὶν πάντων 32
τῶν σπερμάτων: ⁴ ὅταν δὲ αὐξηθῇ,²⁸ μεῖζον τῶν λαχάνων²⁹ ἐστίν,
καὶ γίνεται δένδρον,³⁰ ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ³¹ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
κατασκηνοῦν³² ἐν τοῖς κλάδοις³³ αὐτοῦ.

¹ φαίνω, shine, appear. ² ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ⁴ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁵ σός, your, yours. ⁶ ἀγρός, ου, ό, field, farm. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ ἐκριζώω, uproot, root out. ¹² ἅμα, at the same time. ¹³ σίτος, ου, ό, wheat, grain. ¹⁴ συναυξάνομαι, grow together. ¹⁵ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁶ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁷ θερισμός, ου, ό, harvest, reaping. ¹⁸ θεριστής, ου, ό, reaper, harvester. ¹⁹ δέω, bind, tie. ²⁰ δέσμη, ης, ή, bundle. ²¹ κατακαίω, burn up, consume entirely. ²² ἀποθήκη, ης, ή, storehouse, barn. ²³ παρατίθηναι, set before, entrust. ²⁴ ὅμοιος, like, similar. ²⁵ κόκκος, ου, ό, grain, seed. ²⁶ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ²⁷ μικρός, small, little. ²⁸ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁹ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ³⁰ δένδρον, ου, τό, tree. ³¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ³² κατασκηνώω, cause to dwell, settle. ³³ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοιά¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33

οὐρανῶν ζύμη,² ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρυψεν³ εἰς ἀλεύρου⁴ σάτα⁵

τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη⁶ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ 34

χωρὶς⁷ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 35

διὰ τοῦ προφήτου, Ἀνοιξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα

μου, ἐρεύξομαι⁸ κεκρυμμένα³ ἀπὸ καταβολῆς⁹ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ 36

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹⁰ ἡμῖν τὴν

παραβολὴν τῶν ζιζανίων¹¹ τοῦ ἀγροῦ.¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 37

αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα¹³ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου:

ὁ δὲ ἀγρός¹² ἐστὶν ὁ κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα,¹³ οὗτοί εἰσιν οἱ 38

υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια¹¹ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ 39

ἐχθρός¹⁴ ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος:¹⁵ ὁ δὲ θερισμός¹⁶

συντέλεια¹⁷ τοῦ αἰῶνός ἐστιν: οἱ δὲ θερισταὶ¹⁸ ἄγγελοί εἰσιν. 40

Ὡσπερ¹⁹ οὖν συλλέγεται²⁰ τὰ ζιζάνια¹¹ καὶ πυρὶ καίεται,²¹ οὕτως

ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹⁷ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41

¹ ὅμοιος, like, similar. ² ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁵ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ⁶ ζυμώω, leaven, ferment. ⁷ χωρὶς, separate, apart from (gen). ⁸ ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ⁹ καταβολή, ης, ἡ, foundation, depositing. ¹⁰ φράζω, explain, interpret. ¹¹ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹² ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹³ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ¹⁴ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁵ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ¹⁶ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹⁸ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹⁹ ὥσπερ, just as, even as. ²⁰ συλλέγω, collect, gather. ²¹ καίω, burn, ignite.

ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν¹ ἐκ τῆς
 βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα² καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν
 ἀνομίαν,³ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον⁴ τοῦ πυρός· ἐκεῖ 42
 ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁵ καὶ ὁ βρυγμὸς⁶ τῶν ὀδόντων.⁷ Τότε οἱ δίκαιοι 43
 ἐκλάμπουσιν⁸ ὡς ὁ ἥλιος⁹ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ
 ἔχων ὧτα¹⁰ ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία¹¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹² 44
 κεκρυμμένῳ¹³ ἐν τῷ ἀγρῷ,¹⁴ ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:¹⁵ καὶ
 ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁵ καὶ
 ἀγοράζει¹⁶ τὸν ἀγρὸν¹⁴ ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία¹¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹⁷ 45
 ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας:¹⁸ ὃς εὐρὼν ἕνα πολύτιμον¹⁹ 46
 μαργαρίτην,¹⁸ ἀπελθὼν πέπρακεν²⁰ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ
 ἠγόρασεν¹⁶ αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία¹¹ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ²¹ βληθείσῃ 47
 εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους²² συναγαγούσῃ: ἦν, ὅτε 48
 ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες²³ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,²⁴ καὶ καθίσαντες,²⁵

¹ συλλέγω, collect, gather. ² σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ⁵ κλαυθμός, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ⁶ βρυγμός, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁷ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁸ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ⁹ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹⁰ οὖς, ους, τό, ear. ¹¹ ὅμοιος, like, similar. ¹² θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁴ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ ἀγοράζω, buy. ¹⁷ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ¹⁸ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ²⁰ πιπράσκω, sell. ²¹ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ²² γένος, ους, τό, race, kind. ²³ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ²⁴ αἰγιαλός, οῦ, ὁ, seashore, beach. ²⁵ καθίζω, seat, sit.

συνέλεξαν¹ τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,² τὰ δὲ σαπρὰ³ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως 49
 ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁴ τοῦ αἰῶνος: ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ
 ἀφοριοῦσιν⁵ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν 50
 αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον⁶ τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁷ καὶ ὁ
 βρυγμὸς⁸ τῶν ὀδόντων.⁹

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε¹⁰ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, 51
 Ναί,¹¹ κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς 52
 μαθητευθεὶς¹² εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὅμοιός¹³ ἐστιν
 ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,¹⁴ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ¹⁵
 αὐτοῦ καινὰ¹⁶ καὶ παλαιά.¹⁷

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁸ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, 53
 μετήρην¹⁹ ἐκεῖθεν: ²⁰καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα²¹ αὐτοῦ ἐδίδασκεν 54
 αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι²² αὐτοὺς καὶ
 λέγειν, Πόθεν²³ τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός 55
 ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος²⁴ υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται
 Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος²⁵ καὶ Ἰωσῆς²⁶ καὶ Σίμων
 καὶ Ἰούδας;²⁷ Καὶ αἱ ἀδελφαὶ²⁸ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; 56

¹ συλλέγω, collect, gather. ² ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ³ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁵ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁶ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ⁷ κλαυθμὸς, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ⁸ βρυγμὸς, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ συνίημι, understand, consider. ¹¹ ναί, yes, truly. ¹² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹³ ὅμοιος, like, similar. ¹⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁵ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁶ καινός, new, fresh. ¹⁷ παλαιός, old, ancient. ¹⁸ τελέω, finish, fulfill. ¹⁹ μεταίρω, go away, depart. ²⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²¹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²³ πόθεν, from where? whence. ²⁴ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ²⁵ Ἰάκωβος, James, Jacob. ²⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ²⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²⁸ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister.

Πόθεν¹ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο² ἐν αὐτῷ. 57

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,³ εἰ μὴ ἐν

τῇ πατρίδι⁴ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ 58

δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης⁶ ὁ τετράρχης⁷ τὴν ἀκοήν⁸ 14

Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁹ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ 2

βαπτιστής;¹⁰ αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ

δυνάμεις ἐνεργοῦσιν¹¹ ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης⁶ κρατήσας¹² τὸν 3

Ἰωάννην ἔδραμεν¹³ αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ,¹⁴ διὰ Ἡρωδιάδα¹⁵

τὴν γυναῖκα Φιλίππου¹⁶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ 4

Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν¹⁷ σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν 5

ἀποκεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. 6

Γενεσίῳ¹⁸ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὥρχησατο¹⁹ ἡ θυγάτηρ²⁰

τῆς Ἡρωδιάδος¹⁵ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν²¹ τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν²² 7

μεθ' ὅρκου²³ ὡμολόγησεν²⁴ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, 8

προβιβασθεῖσα²⁵ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὥδε ἐπὶ

πίνακι²⁶ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Καὶ ἐλυπήθη²⁷ ὁ 9

¹ πόθεν, from where? whence. ² σκανδαλίζω, cause to stumble. ³ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁴ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ Ἡρώδης, ου, ὁ, Herod. ⁷ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹¹ ἐνεργέω, work, effect. ¹² κρατέω, grasp, lay hold of. ¹³ δέω, bind, tie. ¹⁴ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁵ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁶ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹⁷ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹⁸ γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ¹⁹ ὀρχέομαι, dance. ²⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²¹ ἀρέσκω, please, serve. ²² ὅθεν, from where, from which. ²³ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ²⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ²⁵ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ²⁶ πῖναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²⁷ λυπέω, grieve, pain.

βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους¹ καὶ τοὺς συνανακειμένους²
 ἐκέλευσεν³ δοθῆναι: καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν⁴ τὸν Ἰωάννην ἐν 10
 τῇ φυλακῇ.⁵ Καὶ ἡνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,⁶ καὶ ἐδόθη 11
 τῷ κορασίῳ:⁷ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν⁸ αὐτό: καὶ ἐλθόντες
 ἀπήγγειλαν⁹ τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁰ ἐκεῖθεν¹¹ ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον¹² 13
 τόπον κατ' ἰδίαν: καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ
 πεζῇ¹³ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολλὸν ὄχλον, 14
 καὶ ἐσπλαγχνίσθη¹⁴ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν¹⁵ τοὺς
 ἀρρώστους¹⁶ αὐτῶν. Ὁψίας¹⁷ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ 15
 μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἐρημός¹² ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη
 παρήλθεν:¹⁸ ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
 κώμας¹⁹ ἀγοράσωσιν²⁰ ἑαυτοῖς βρώματα. ²¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 16
 αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν²² ἔχουσιν ἀπελθεῖν: δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. 17
 Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε²³ ἄρτους καὶ
 δύο ἰχθύας.²⁴ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας³ 18
 τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι²⁵ ἐπὶ τοὺς χόρτους,²⁶ λαβὼν τοὺς πέντε

¹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ² συνανάκειμαι, recline at table with. ³ κελεύω, order, command. ⁴ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁵ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ⁶ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ⁷ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁸ θάπτω, bury. ⁹ ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹⁰ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹² ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹³ πεζῇ, by land, on foot. ¹⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁵ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁶ ἀρρωστος, sick, ill. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁹ κώμη, ης, ἡ, village. ²⁰ ἀγοράζω, buy. ²¹ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ²² χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ²³ πέντε, five, 5. ²⁴ ἰχθύς, ύος, ὁ, fish. ²⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²⁶ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay.

ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹ ἀναβλέψας² εἰς τὸν οὐρανόν,
 εὐλόγησεν,³ καὶ κλάσας⁴ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·⁵ 20
 καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον⁶ τῶν κλασμάτων,⁷ δώδεκα κοφίνους⁸
 πλήρεις.⁹ Οἱ δὲ ἐσθιόντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ¹⁰ πεντακισχίλιοι,¹¹ 21
 χωρὶς¹² γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι¹⁴ εἰς τὸ 22
 πλοῖον, καὶ προάγειν¹⁵ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,¹⁶ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς
 ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν 23
 προσεύξασθαι· ὁψίας¹⁷ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον 24
 ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹⁸ ὑπὸ τῶν κυμάτων·
 ἦν γὰρ ἐναντίος²⁰ ὁ ἄνεμος.²¹ Τετάρτη²² δὲ φυλακῇ²³ τῆς νυκτὸς 25
 ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. 26
 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα
 ἐταράχθησαν,²⁴ λέγοντες ὅτι Φάντασμα²⁵ ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ
 φόβου²⁶ ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 27
 Θαρσεῖτε·²⁷ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ 28
 Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν²⁸ με πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ

¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ³ εὐλογέω, bless. ⁴ κλάω, break. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ περισσεύω, abound, be rich. ⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁸ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ⁹ πλήρης, full. ¹⁰ ὡσεὶ, like, about. ¹¹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹² χωρὶς, separate, apart from (gen). ¹³ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁴ ἐμβαίνω, embark. ¹⁵ προάγω, lead forth, go before. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ βασανίζω, torment, torture. ¹⁹ κύμα, τος, τό, wave. ²⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ²¹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ²² τέταρτος, fourth. ²³ φυλακή, ἧς, ἡ, guard, prison. ²⁴ ταράσσω, trouble, agitate. ²⁵ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ²⁶ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ²⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ²⁸ κέλεύω, order, command.

τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ 29

Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 30

Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον¹ ἰσχυρὸν² ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος

καταποντίζεσθαι³ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ 31

Ἰησοῦς ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο⁵ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,

Ὀλιγόπιστε,⁶ εἰς τί ἐδίστασας;⁷ Καὶ ἐμβάντων⁸ αὐτῶν εἰς τὸ 32

πλοῖον, ἐκόπασεν⁹ ὁ ἄνεμος·¹ οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες 33

προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹⁰ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες¹¹ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.¹² Καὶ 34

ἐπιγνόντες¹³ αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς

ὄλην τὴν περίχωρον¹⁴ ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν¹⁵ αὐτῷ πάντα

τοὺς κακῶς¹⁶ ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον 36

ἄψωνται¹⁷ τοῦ κρασπέδου¹⁸ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο¹⁷

διεσώθησαν.¹⁹

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15

Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν²⁰ τὴν 2

παράδοσιν²¹ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται²² τὰς χεῖρας

¹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ² ἰσχυρός, strong, mighty. ³ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁶ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁷ διστάζω, doubt, waver. ⁸ ἐμβάνω, embark. ⁹ κοπάζω, stop, abate. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹² Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹³ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ¹⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁵ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁶ κακῶς, badly, evilly. ¹⁷ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁸ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁹ διασώζω, save, bring safely to. ²⁰ παραβαίνω, go aside, transgress. ²¹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ²² νίπτω, wash.

αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ 3
τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν
παράδοσιν² ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,³ λέγων, Τίμα⁴ τὸν 4
πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ κακολογῶν⁵ πατέρα ἢ μητέρα
θανάτῳ τελευτάτω·⁶ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ 5
μητρί, Δῶρον,⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,⁸ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁴ τὸν
πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἡκυρώσατε⁹ τὴν ἐντολὴν 6
τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν· ὑποκριταί,¹⁰ καλῶς¹¹ 7
προεφήτευσεν¹² περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹³ λέγων, Ἐγγίξει¹⁴ μοι ὁ λαὸς 8
οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν¹⁵ με τιμᾷ,⁴ ἡ δὲ
καρδιά αὐτῶν πόρρω¹⁶ ἀπέχει¹⁷ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁸ δὲ σέβονται¹⁹ 9
με, διδάσκοντες διδασκαλίας²⁰ ἐντάλματα²¹ ἀνθρώπων. Καὶ 10
προσκαλεσάμενος²² τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ
συνίετε.²³ Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ²⁴ τὸν 11
ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον²⁵ ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο
κοινοῖ²⁴ τὸν ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 12
εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον
ἐσκανδαλίσθησαν;²⁶ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα φυτεία,²⁷ ἦν 13

¹ παραβαίνω, go aside, transgress. ² παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ τιμάω, honor, value at a price. ⁵ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁶ τελευτάω, die, end. ⁷ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ¹⁰ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ καλῶς, rightly, well. ¹² προφητεύω, prophesy, foretell. ¹³ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁴ ἐγγίζω, come near, approach. ¹⁵ χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁶ πόρρω, far (away), far. ¹⁷ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁸ μάτην, in vain, no end. ¹⁹ σέβομαι, reverence, worship. ²⁰ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ²¹ ἐντάλημα, τος, τό, precept, commandment. ²² προσκαλέω, summon. ²³ συνίημι, understand, consider. ²⁴ κοινῶ, make common, defile. ²⁵ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ²⁶ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁷ φυτεία, ας, ἡ, plant.

οὐκ ἐφύτευσεν¹ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,² ἐκριζωθήσεται.³ Ἄφετε 14
αὐτούς: ὁδηγοί⁴ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν: τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν
ὁδηγῇ,⁵ ἀμφοτέροι⁶ εἰς βόθυνον⁷ πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 15
Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον⁸ ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ 16
Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν⁹ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί¹⁰ ἐστε; Οὐπω¹¹ νοεῖτε¹² 17
ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον¹³ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν¹⁴ χωρεῖ,¹⁵
καὶ εἰς ἀφεδρῶνα¹⁶ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα¹⁷ ἐκ τοῦ 18
στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα¹⁸ κοινοί¹⁹ τὸν
ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ²⁰ πονηροί, 19
φόνος,²¹ μοιχεῖαι,²² πορνεῖαι,²³ κλοπαί,²⁴ ψευδομαρτυρίαι,²⁵
βλασφημίαι:²⁶ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινούντα¹⁹ τὸν ἄνθρωπον: τὸ δὲ 20
ἀνίπτους²⁷ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ¹⁹ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν²⁸ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν²⁹ εἰς τὰ μέρη³⁰ Τύρου³¹ 21
καὶ Σιδῶνος.³² Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία³³ ἀπὸ τῶν ὁρίων³⁴ 22
ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν³⁵ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν³⁶ με,
κύριε, υἱὲ Δαυὶδ: ἡ θυγάτηρ³⁷ μου κακῶς³⁸ δαιμονίζεται.³⁹ Ὁ δὲ 23

¹ φυτεύω, plant. ² οὐράνιος, heavenly, in heaven. ³ ἐκριζόω, uproot, root out. ⁴ ὁδηγός, οὗ, ὁ, leader, guide. ⁵ ὁδηγέω, lead, guide. ⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ βόθυνος, οὗ, ὁ, pit, ditch. ⁸ φράζω, explain, interpret. ⁹ ἀκμήν, ἡ, even yet, still. ¹⁰ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁵ χωρέω, make room for, hold. ¹⁶ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine. ¹⁷ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹⁸ κάκεῖνος, and he, and she. ¹⁹ κοινώω, make common, defile. ²⁰ διαλογισμός, οὗ, ὁ, reasoning, questioning. ²¹ φόνος, οὗ, ὁ, murder, slaughter. ²² μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ²³ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²⁴ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ²⁵ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁷ ἀνίπτως, unwashed. ²⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ³⁰ μέρος, οὗς, τό, part, portion. ³¹ Τύρος, οὗ, ἡ, Tyre. ³² Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ³³ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ³⁴ ὄριον, οὗ, τό, boundary, region. ³⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ³⁶ ἐλέω, have mercy, pity. ³⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ³⁸ κακῶς, badly, evilly. ³⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed.

οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν¹
 ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ 24
 πρόβατα² τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα 25
 προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει³ μοι. Ὁ δὲ 26
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
 τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.⁴ Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί,⁵ κύριε: καὶ 27
 γὰρ τὰ κυνάρια⁴ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁶ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς
 τραπέζης⁷ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτῇ, Ὡ⁸ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις.
 Καὶ ἰάθη⁹ ἡ θυγάτηρ¹⁰ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς¹¹ ἐκεῖθεν¹² ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29
 Γαλιλαίας: καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον 30
 αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,¹³ τυφλούς,
 κωφούς,¹⁴ κυλλούς,¹⁵ καὶ ἐτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν¹⁶ αὐτοὺς
 παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν¹⁷ αὐτούς: ὥστε τοὺς 31
 ὄχλους θαυμάσαι,¹⁸ βλέποντας κωφούς¹⁴ λαλοῦντας, κυλλούς¹⁵
 ὑγιεῖς,¹⁹ χωλούς¹³ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ

¹ ὀπισθεν, behind, after. ² πρόβατον, ου, τό, sheep. ³ βοηθέω, come to the aid of. ⁴ κυνάριον, ου, τό, little dog. ⁵ ναί, yes, truly. ⁶ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁷ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁸ ὦ, Oh! omega. ⁹ ἰάομαι, heal. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹¹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁴ κωφός, deaf, dumb. ¹⁵ κυλλός, crippled, lame. ¹⁶ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁷ θεραπεύω, heal, care for. ¹⁸ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ¹⁹ ὑγιής, whole, healthy.

ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32

Σπλαγχνίζομαι² ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς

προσμένουσιν³ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολύσαι

αὐτοὺς νήστεις⁴ οὐ θέλω, μήποτε⁵ ἐκλυθῶσιν⁶ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ 33

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν⁷ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ⁸ ἄρτοι

τοσοῦτοι,⁹ ὥστε χορτάσαι¹⁰ ὄχλον τοσοῦτον;⁹ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ 34

Ἰησοῦς, Πόσους¹¹ ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα¹²

ἰχθύδια.¹³ Καὶ ἐκέλευσεν¹⁴ τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν¹⁵ ἐπὶ τὴν γῆν: 35

καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁶ εὐχαριστήσας¹⁷

ἔκλασεν,¹⁸ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ

ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁰ καὶ ἦσαν τὸ 37

περισευῶν¹⁹ τῶν κλασμάτων,²⁰ ἑπτὰ σπυρίδας²¹ πλήρεις.²² Οἱ δὲ 38

ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι²³ ἄνδρες, χωρὶς²⁴ γυναικῶν καὶ

παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη²⁵ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 39

ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια²⁶ Μαγδαλά.²⁷

¹ προσκαλέω, summon. ² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³ προσμένω, wait longer, remain. ⁴ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁵ μήποτε, never, lest perchance. ⁶ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁹ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² ὀλίγος, little, few. ¹³ ἰχθύδιον, οὐ, τό, small fish, little fish. ¹⁴ κελεύω, order, command. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁷ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ¹⁸ κλάω, break. ¹⁹ περισσεύω, abound, be rich. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²² πλήρης, full. ²³ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²⁴ χωρίς, separate, apart from (gen). ²⁵ ἐμβαίνω, embark. ²⁶ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ²⁷ Μαγδαλά, ἡ, Magdala.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹ πειράζοντες² **16**

ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι³ αὐτοῖς. Ὁ **2**

δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὅψιας⁴ γενομένης λέγετε, Εὐδία:⁵

πυρράζει⁶ γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,⁷ Σήμερον⁸ χειμῶν:⁹ πυρράζει⁶ **3**

γὰρ στυγνάζων¹⁰ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹¹ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ

οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,¹² τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ

δύνασθε; Γενεὰ¹³ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹⁴ σημεῖον ἐπιζητεῖ:¹⁵ καὶ **4**

σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹⁶ τοῦ

προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁷ αὐτούς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁸ ἐπελάθοντο¹⁹ ἄρτους **5**

λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε²⁰ ἀπὸ **6**

τῆς ζύμης²¹ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹ Οἱ δὲ **7**

διαλογίζοντο²² ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. **8**

Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε²² ἐν ἑαυτοῖς,

ὀλιγόπιστοι,²³ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω²⁴ νοεῖτε,²⁵ οὐδὲ **9**

μνημονεύετε²⁶ τοὺς πέντε²⁷ ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων,²⁸ καὶ

πόσους²⁹ κοφίνους³⁰ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν **10**

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² πειράζω, test, tempt. ³ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁴ ὥψιος, late. ⁵ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁶ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ⁷ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁸ σήμερον, today, now. ⁹ χειμῶν, ὥνος, ὁ, winter, storm. ¹⁰ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹¹ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² διακρίνω, discriminate, judge. ¹³ γενεά, ας, ἡ, generation. ¹⁴ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ¹⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹⁶ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ²⁰ προσέχω, take head of, attend to. ²¹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²² διαλογίζομαι, debate, reason. ²³ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁴ οὐπω, not yet. ²⁵ νοεῶ, understand, consider. ²⁶ μνημονεύω, remember, make mention of. ²⁷ πέντε, five, 5. ²⁸ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ²⁹ πόσος, how many? how great? ³⁰ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket.

τετρακισχίλιων,¹ καὶ πόσας² σπυρίδας³ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,⁴ 11
 ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης⁶ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;⁷ Τότε συνῆκαν⁸ ὅτι οὐκ εἶπεν 12
 προσέχειν⁵ ἀπὸ τῆς ζύμης⁶ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς⁹ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁷

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη¹⁰ Καισαρείας¹¹ τῆς Φιλίππου¹² 13
 ἡρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ
 ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν 14
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν;¹³ ἄλλοι δὲ Ἡλίαν;¹⁴ ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,¹⁵
 ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε 15
 εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς 16
 τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 17
 Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
 ἀπεκάλυψέν¹⁶ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ δέ 18
 σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ¹⁷ οἰκοδομήσω
 μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι¹⁹ Ἅδου²⁰ οὐ κατισχύσουσιν²¹
 αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς²² τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: καὶ 19
 ὃ ἐὰν δήσῃς²³ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον²³ ἐν τοῖς οὐρανοῖς: καὶ

¹ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ² πόσος, how many? how great? ³ σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁴ νοέω, understand, consider. ⁵ προσέχω, take head of, attend to. ⁶ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁷ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁸ συνίημι, understand, consider. ⁹ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹⁰ μέρος, ους, τό, part, portion. ¹¹ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹³ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁴ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹⁵ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁶ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁸ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁹ πύλη, ἡς, ἡ, gate, porch. ²⁰ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ²¹ κατισχύω, overpower, prevail. ²² κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ²³ δέω, bind, tie.

ὁ ἐὰν λύσῃς¹ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον¹ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 20

Τότε διεστείλατο² τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν³ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ 21

αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν⁴ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος⁵ αὐτὸν ὁ 22

Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν⁶ αὐτῷ λέγων, Ὁ Θεὸς⁷ σοι, κύριε: οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς⁸ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω⁹ 23

μου, Σατανᾶ,¹⁰ σκάνδαλόν¹¹ μου εἶ: ὅτι οὐ φρονεῖς¹² τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 24

αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω⁹ μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω¹³ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν¹⁴ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν 25

θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν¹⁵ ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται 26

ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,¹⁷ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;¹⁸ Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹⁹ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ

; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ 27

¹λύω, untie, loose. ²διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ³δείκνυμι, show, point out. ⁴πάσχω, suffer, am acted upon. ⁵προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ⁶ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁷ὤλεως, gracious, merciful. ⁸στρέφω, turn, am converted. ⁹ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁰Σατανᾶς, ἄ, ὁ, Satan, adversary. ¹¹σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹²φρονέω, think, judge. ¹³ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁴σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹⁵ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁶ὠφελέω, profit, help. ¹⁷κερδαίνω, gain, win. ¹⁸ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹⁹ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price.

πατὴρς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει¹
 ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν² αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες 28
 ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται³ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁴ παραλαμβάνει⁵ ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ 17
 Ἰάκωβον⁶ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει⁷ αὐτοὺς
 εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁸ κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁹ ἔμπροσθεν¹⁰ 2
 αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν¹¹ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,¹² τὰ δὲ
 ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ¹³ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοῦ, ὤφθησαν 3
 αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας,¹⁴ μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹⁵ 4
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστίν
 ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς,¹⁶ σοὶ μίαν,
 καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ.¹⁴ Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, 5
 νεφέλῃ¹⁷ φωτεινῇ¹⁸ ἐπεσκίασεν¹⁹ αὐτούς: καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῆς
 νεφέλης,¹⁷ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
 εὐδόκησα:²⁰ αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον 6
 ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.²¹ Καὶ 7
 προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο²² αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ

¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ² πράξις, εὖς, ἡ, deed, function. ³ γεύομαι, taste, experience. ⁴ ἕξ, six. ⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ⁶ Ἰάκωβος, James, Jacob. ⁷ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁸ ὑψηλός, high, lofty. ⁹ μεταμορφώω, change the form, transform. ¹⁰ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹¹ λάμπω, shine. ¹² ἥλιος, οὐ, ὁ, sun, sunlight. ¹³ λευκός, white, bright. ¹⁴ Ἡλίας, οὐ, ὁ, Elijah. ¹⁵ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁶ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁷ νεφέλῃ, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁸ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ²⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²² ἅπτομαι, touch or handle.

φοβεῖσθε. Ἐπάραντες¹ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, 8
εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο² αὐτοῖς ὁ 9
Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,³ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ 10
μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι
Ἥλιαν⁴ δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 11
Ἥλιος⁴ μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει⁵ πάντα· λέγω 12
δὲ ὑμῖν ὅτι Ἥλιος⁴ ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν⁶ αὐτόν, ἀλλὰ
ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
μέλλει πάσχειν⁷ ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνῆκαν⁸ οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ 13
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁹ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
γονυπετῶν¹⁰ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν¹¹ μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
σεληνιαῖται¹² καὶ κακῶς¹³ πάσχει·⁷ πολλάκις¹⁴ γὰρ πίπτει εἰς τὸ
πῦρ, καὶ πολλάκις¹⁴ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα¹⁵ αὐτόν τοῖς 16
μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι.¹⁶ 17

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² ἐντέλλομαι, command, give orders. ³ ὄραμα, τὸς, τό, vision, spectacle. ⁴ Ἥλιος, ου, ὁ, Elijah. ⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁶ ἐπιγινώσκω, recognise, come to know. ⁷ πάσχω, suffer, am acted upon. ⁸ συνίημι, understand, consider. ⁹ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹¹ ἐλέεω, have mercy, pity. ¹² σεληνιαῖμαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹³ κακῶς, badly, evilly. ¹⁴ πολλάκις, often, many times. ¹⁵ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁶ θεραπεύω, heal, care for.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ¹ γενεὰ² ἄπιστος³ καὶ
 διεστραμμένη,⁴ ἕως πότε⁵ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως πότε⁵ ἀνέξομαι
 ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ ἐπετίμησεν⁷ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 18
 καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη⁸ ὁ παῖς⁹ ἀπὸ
 τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' 19
 ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ 20
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁰ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω
 ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον¹¹ σινάπεως,¹² ἐρεῖτε τῷ ὄρει
 τούτῳ, Μετάβηθι¹³ ἐντεῦθεν¹⁴ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹³ καὶ οὐδὲν
 ἀδυνατήσῃ¹⁵ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος¹⁶ οὐκ ἐκπορεύεται¹⁷ εἰ μὴ ἐν 21
 προσευχῇ¹⁸ καὶ νηστεία.¹⁹

Ἀναστρεφόμενων²⁰ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
 Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ 23
 ἐλυπήθησαν²¹ σφόδρα.²²

¹ ὦ, Oh! omega. ² γενεά, ἄς, ἡ, generation. ³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁴ διαστρέφω, distort, pervert. ⁵ πότε, when? at what time? ⁶ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁷ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁸ θεραπεύω, heal, care for. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹¹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹² σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹³ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁴ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁵ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹⁶ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁷ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹⁸ προσευχή, ἡς, ἡ, prayer, place for prayer. ¹⁹ νηστεία, ἀς, ἡ, fasting, fast. ²⁰ ἀναστρέφω, return, live. ²¹ λυπέω, grieve, pain. ²² σφόδρα, exceedingly, greatly.

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα² 24
λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ³
τὰ δίδραχμα;² Λέγει, Ναί.⁴ Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, 25
προέφθασεν⁵ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ
βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη⁶ ἢ κῆνσον;⁷ Ἀπὸ
τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;⁸ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, 26
Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.⁸ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα⁹ γε¹⁰ ἐλεύθεροί¹¹
εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν¹² αὐτούς, πορευθεῖς εἰς 27
τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον,¹³ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον
ἰχθὺν¹⁴ ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατῆρα.¹⁵
ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹⁶ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς 18
ἄρα¹⁷ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ 2
προσκαλεσάμενος¹⁸ ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ
αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε¹⁹ καὶ 3
γέννησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει²⁰ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, 4
οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὅς ἐὰν 5

¹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ² δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ³ τελέω, finish, fulfill. ⁴ ναί, yes, truly. ⁵ προφθάνω, anticipate, come before. ⁶ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁷ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁸ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁹ ἄρα, so, then. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁵ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹⁶ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁸ προσκαλέω, summon. ¹⁹ στρέφω, turn, am converted. ²⁰ ταπεινῶ, humble, humiliate.

δέξεται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: ὃς 6

δ' ἂν σκανδαλίσῃ¹ ἓνα τῶν μικρῶν² τούτων τῶν πιστευόντων εἰς

ἐμέ, συμφέρει³ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁴ μύλος⁵ ὄνικος⁶ εἰς τὸν

τράχηλον⁷ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ⁸ ἐν τῷ πελάγει⁹ τῆς

θαλάσσης. Οὐαὶ¹⁰ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων: ¹¹ἀνάγκη¹² γάρ 7

ἐστὶν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα: ¹³πλὴν¹³ οὐαὶ¹⁰ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ,

δι' οὗ τὸ σκάνδαλον¹¹ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου 8

σκανδαλίζει¹ σε, ἔκκοψον¹⁴ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλόν σοι

ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν¹⁵ ἢ κυλλόν,¹⁶ ἢ δύο χεῖρας ἢ

δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ 9

ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει¹ σε, ἔξελε¹⁷ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹⁸ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο

ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹⁹ τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε 10

μὴ καταφρονήσῃτε²⁰ ἑνὸς τῶν μικρῶν² τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν

ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ

πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς 11

τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν γένηται 12

τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν²¹ πρόβατα,²² καὶ πλανηθῇ²³ ἐν ἑξ αὐτῶν:

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² μικρός, small, little. ³ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁴ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁵ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁶ ὄνικος, of or for an ass. ⁷ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁹ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹⁰ οὐαὶ, woe! alas! woe! ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹³ πλὴν, however, but. ¹⁴ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁶ κυλλός, crippled, lame. ¹⁷ ἔξαιρέω, take out, deliver. ¹⁸ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ²⁰ καταφρονέω, think little of, despise. ²¹ ἑκατόν, hundred, 100. ²² πρόβατον, ου, τό, sheep. ²³ πλανάω, deceive, lead astray.

οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
 πλανώμενον;² Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 13
 χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹ τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις.² Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν³ τοῦ 14
 πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν⁴
 τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ⁵ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον⁶ αὐτόν 15
 μεταξὺ⁷ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνοι. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁸ τὸν
 ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε⁹ μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ 16
 δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων¹⁰ ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥήμα: 17
 ἐὰν δὲ παρακούσῃ¹¹ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς
 ἐκκλησίας παρακούσῃ,¹¹ ἔστω σοι ὥσπερ¹² ὁ ἐθνικός¹³ καὶ ὁ
 τελώνης.¹⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε¹⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται 18
 δεδεμένα¹⁵ ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε¹⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
 λελυμένα¹⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο 19
 ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹⁷ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος¹⁸ οὗ
 ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
 οὐρανοῖς. Οὗ¹⁹ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν 20

¹ ἐννέα, nine, 9. ² πλανᾶω, deceive, lead astray. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ μικρός, small, little. ⁵ ἁμαρτάνω, sin. ⁶ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁷ μεταξύ, between, after. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁰ μάρτυς, υἱός, ὁ, witness. ¹¹ παρακούω, overhear, listen. ¹² ὥσπερ, just as, even as. ¹³ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁵ δέω, bind, tie. ¹⁶ λύω, untie, loose. ¹⁷ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁸ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ¹⁹ οὗ, where, when.

ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹ ἁμαρτήσῃ 21
 εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;³ Λέγει 22
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις,³ ἀλλ' ἕως
 ἐβδομηκοντάκις⁴ ἐπτά. Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη⁵ ἡ βασιλεία τῶν 23
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησεν συναῖραι⁶ λόγον μετὰ
 τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,⁶ προσηνέχθη 24
 αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης⁸ μυρίων⁹ ταλάντων.¹⁰ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ 25
 ἀποδοῦναι¹¹ ἐκέλευσεν¹² αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,¹³ καὶ
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ
 ἀποδοθῆναι.¹¹ Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, 26
 Κύριε, μακροθύμησον¹⁴ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.¹¹ 27
 Σπλαγχνισθεὶς¹⁵ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν,
 καὶ τὸ δάνειον¹⁶ ἀφήκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 28
 εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων¹⁷ αὐτοῦ, ὃς ὀφείλεν¹⁸ αὐτῷ ἑκατὸν¹⁹
 δηνάρια,²⁰ καὶ κρατήσας²¹ αὐτὸν ἔπνιγεν,²² λέγων, Ἀπόδος¹¹ μοι εἴ
 τι ὀφείλεις.¹⁸ Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹⁷ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας 29
 αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον¹⁴ ἐπ' ἐμοί, καὶ

¹ ποσάκις, how often? how often. ² ἁμαρτάνω, sin. ³ ἐπτάκις, seven times. ⁴ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁵ ὁμοιάω, make like, liken. ⁶ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁷ προσφέρω, bring to, offer. ⁸ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁹ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ¹⁰ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹² κελεύω, order, command. ¹³ πιπράσκω, sell. ¹⁴ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁶ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁷ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁸ ὀφείλω, owe, ought. ¹⁹ ἑκατὸν, hundred, 100. ²⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²¹ κρατέω, grasp, lay hold of. ²² πνίγω, choke, strangle.

ἀποδώσω¹ σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς 30
φυλακὴν,² ἕως οὗ ἀποδῶ¹ τὸ ὀφειλόμενον.³ Ἰδόντες δὲ οἱ 31
σύνδουλοι⁴ αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν⁵ σφόδρα:⁶ καὶ
ἐλθόντες διεσάφησαν⁷ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. 32
Τότε προσκαλεσάμενος⁸ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ,
Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν⁹ ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ¹⁰
παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι¹¹ τὸν σύνδουλόν⁴ σου, 33
ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;¹¹ Καὶ ὀργισθεὶς¹² ὁ κύριος αὐτοῦ 34
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,¹³ ἕως οὗ ἀποδῶ¹ πᾶν τὸ
ὀφειλόμενον³ αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹⁴ 35
ποιήσῃ ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν
καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα¹⁵ αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν¹⁷ 19
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁸ τῆς Ἰουδαίας¹⁹ πέραν²⁰
τοῦ Ἰορδάνου.²¹ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ 2
ἐθεράπευσεν²² αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι 3
πειράζοντες²³ αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν²⁴ ἀνθρώπῳ
ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;²⁵ Ὁ δὲ 4

¹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ² φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ³ ὀφείλω, owe, ought. ⁴ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁵ λυπέω, grieve, pain. ⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁷ διασαφένω, report, explain. ⁸ προσκαλέω, summon. ⁹ ὀφειλή, ἡς, ἡ, debt, duty. ¹⁰ ἐπεὶ, when, since. ¹¹ ἐλεέω, have mercy, pity. ¹² ὀργίζω, irritate, provoke. ¹³ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ¹⁴ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ¹⁵ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹⁶ τελέω, finish, fulfill. ¹⁷ μεταίρω, go away, depart. ¹⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ²⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²² θεραπεύω, heal, care for. ²³ πειράζω, test, tempt. ²⁴ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ²⁵ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason.

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε¹ ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς
 ἄρσεν² καὶ θῆλυ³ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι⁴ τούτου 5
 καταλείψει⁵ ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται⁶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς
 σάρκα μίαν· Ὡστε οὐκέτι⁷ εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ 6
 θεὸς συνέζευξεν,⁸ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.⁹ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί 7
 οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο¹⁰ δοῦναι βιβλίον¹¹ ἀποστασίου,¹² καὶ
 ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν 8
 σκληροκαρδίαν¹³ ὑμῶν ἐπέτρεψεν¹⁴ ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας
 ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.¹⁵ Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹⁶ καὶ γαμήσῃ¹⁷
 ἄλλην, μοιχᾶται:¹⁸ καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας¹⁷ μοιχᾶται.¹⁸ 10
 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως¹⁵ ἐστὶν ἡ αἰτία¹⁹ τοῦ
 ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει²⁰ γαμήσαι.¹⁷ Ὁ δὲ 11
 εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν²¹ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς
 δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,²² οἵτινες ἐκ κοιλίας²³ μητρὸς 12
 ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,²² οἵτινες εὐνουχίσθησαν²⁴
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,²² οἵτινες εὐνούχισαν²⁴

¹ ἀναγινώσκω, read. ² ἄρσεν, male. ³ θῆλυς, female, woman. ⁴ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁷ οὐκέτι, no longer, no more. ⁸ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁹ χωρίζω, separate, depart. ¹⁰ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹¹ βιβλίον, οὐ, τό, book, scroll. ¹² ἀποστάσιον, οὐ, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹³ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁴ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁵ οὕτως, thus, so. ¹⁶ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹⁷ γαμέω, marry. ¹⁸ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²⁰ συμφέρω, bring together, it is profitable. ²¹ χωρέω, make room for, hold. ²² εὐνοῦχος, οὐ, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ²³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁴ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate.

ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν¹
χωρεῖτω.¹

Τότε προσηνέχθη² αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ³ αὐτοῖς, καὶ 13
προσεύξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν⁴ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 14
εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε⁵ αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με:
τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθείς³ 15
αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.⁶ Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν 16
εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν
αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, 17
εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς
ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, Ποίας;⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ 18
φονεύσεις:⁸ οὐ μοιχεύσεις:⁹ οὐ κλέψεις:¹⁰ οὐ ψευδομαρτυρήσεις:¹¹ 19
τίμα¹² τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹³
σου ὡς σεαυτόν.¹⁴ Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,¹⁵ Πάντα ταῦτα 20
ἐφυλαξάμην¹⁶ ἐκ νεότητός¹⁷ μου: τί ἔτι ὑστερῶ;¹⁸ Ἔφη αὐτῷ ὁ 21
Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹⁹ εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν²⁰ σου τὰ
ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς,²¹ καὶ ἔξεις θησαυρόν²² ἐν οὐρανῷ:
καὶ δεῦρο,²³ ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος¹⁵ τὸν λόγον 22

¹χωρέω, make room for, hold. ²προσφέρω, bring to, offer. ³ἐπιτίθημι, lay upon, put. ⁴ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁵κωλύω, forbid, hinder. ⁶ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸φονεύω, kill, murder. ⁹μοιχεύω, commit adultery. ¹⁰κλέπτω, steal. ¹¹ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹²τιμάω, honor, value at a price. ¹³πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁴σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁵νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ¹⁶φυλάσσω, guard, keep. ¹⁷νεότης, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁸ὑστερέω, lack, need. ¹⁹τέλειος, complete, perfect. ²⁰πώλέω, sell. ²¹πτωχός, poor, poor man (as a noun). ²²θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ²³δεῦρο, until now, come here!

ἀπῆλθεν λυπούμενος: ¹ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα ² πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 23

δυσκόλως ³ πλούσιος ⁴ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν

οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ⁵ ἐστὶν κάμηλον ⁶ διὰ 24

τρύπηματος ⁷ ραφίδος ⁸ διελθεῖν, ⁹ ἢ πλούσιον ⁴ εἰς τὴν βασιλείαν

τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 25

ἐξεπλήσσοντο ¹⁰ σφόδρα, ¹¹ λέγοντες, Τίς ἄρα ¹² δύναται σωθῆναι; 26

Ἐμβλέψας ¹³ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο

ἀδύνατόν ¹⁴ ἐστὶν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά. ¹⁵ Τότε ἀποκριθεὶς 27

ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ

ἠκολουθήσαμεν σοι: τί ἄρα ¹² ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28

αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ

παλιγγενεσίᾳ ¹⁶ ὅταν καθίσῃ ¹⁷ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου

δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε ¹⁷ καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους,

κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς ¹⁸ τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς δς ἀφῆκεν 29

οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ¹⁹ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα,

ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ²⁰ ἔνεκεν ²¹ τοῦ ὀνόματός μου,

ἐκατονταπλασίονα ²² λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ²³ 30

¹ λυπέω, grieve, pain. ² κτῆμα, ος, τό, possession, piece of property. ³ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁴ πλούσιος, rich. ⁵ εὐκοπώτερον, easier. ⁶ κάμηλος, ου, ό, camel. ⁷ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ⁸ ραφίς, ίδος, ή, needle. ⁹ διέρχομαι, cross over, pass through. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² ἄρα, so? (introduces a question). ¹³ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁴ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁵ δυνατός, powerful, possible. ¹⁶ παλιγγενεσία, ας, ή, renewal, rebirth. ¹⁷ καθίζω, seat, sit. ¹⁸ φυλή, ής, ή, tribe, race. ¹⁹ ἀδελφή, ής, ή, sister. ²⁰ ἀγρός, ου, ό, field, farm. ²¹ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ²² ἐκατονταπλασίων, hundred times, hundredfold. ²³ κληρονομέω, inherit, obtain.

Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοιά¹ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,² **20**

ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα³ πρωὶ⁴ μισθώσασθαι⁵ ἐργάτας⁶ εἰς τὸν
ἀμπελῶνα⁷ αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας⁸ μετὰ τῶν ἐργατῶν⁶ ἐκ **2**
δηναρίου⁹ τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁷
αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν **3**
τῇ ἀγορᾷ¹⁰ ἀργούς¹¹· καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς **4**
τὸν ἀμπελῶνα,⁷ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπηλθον. **5**
Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹² καὶ ἐνάτην¹³ ὥραν, ἐποίησεν
ὡσαύτως.¹⁴ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁵ ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους **6**
ἐστῶτας ἀργούς,¹¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
ἡμέραν ἀργοί;¹¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. **7**
Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁷ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ
δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας¹⁶ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ **8**
ἀμπελῶνος⁷ τῷ ἐπιτρόπῳ¹⁷ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁶ καὶ
ἀπόδος¹⁸ αὐτοῖς τὸν μισθόν,¹⁹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως
τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην¹⁵ ὥραν ἔλαβον **9**
ἀνά²⁰ δηνάριον.⁹ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν²¹ ὅτι πλείονα **10**

¹ ὅμοιος, like, similar. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ ἅμα, at the same time. ⁴ πρωὶ, early in the morning, at dawn. ⁵ μισθῶ, hire, hire out. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹¹ ἀργός, inactive, idle. ¹² ἕκτος, sixth. ¹³ ἕνατος, ninth. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ ἐνδεκάτος, eleventh. ¹⁶ ὄψιος, late. ¹⁷ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ¹⁸ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁹ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ²⁰ ἀνά, upwards, upon. ²¹ νομίζω, suppose, think.

λήψονται: καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνά¹ δηνάριον.² Λαβόντες δὲ 11
ἐγγύζον³ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου,⁴ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ 12
ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους⁵ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας,
τοῖς βαστάσασιν⁶ τὸ βάρος⁷ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.⁸ Ὁ δὲ 13
ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,⁹ οὐκ ἀδικῶ¹⁰ σε: οὐχὶ
δηναρίου² συνεφώνησάς¹¹ μοι; Ἄρον τὸ σὸν¹² καὶ ὑπαγε: θέλω δὲ 14
τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν¹³ μοι 15
ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστίν,
ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ 16
πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁴ ὀλίγοι¹⁵ δὲ ἐκλεκτοί.¹⁶
Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν¹⁷ τοὺς 17
δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδού, 18
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινούσιν¹⁸ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς 19
ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι¹⁹ καὶ μαστιγῶσαι²⁰ καὶ σταυρῶσαι:²¹ καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ ἀνά, upwards, upon. ² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ³ γογγύζω, mutter, murmur. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ ἴσος, equal, identical. ⁶ βαστάζω, bear, carry. ⁷ βάρος, ους, τό, burden, weight. ⁸ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ⁹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁰ ἀδικέω, do wrong, harm. ¹¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹² σός, your, yours. ¹³ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ¹⁴ κλητός, called, summoned. ¹⁵ ὀλίγος, little, few. ¹⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁷ παραλαμβάνω, receive, take. ¹⁸ κατακρίνω, condemn. ¹⁹ ἐμπαίξω, mock. ²⁰ μαστιγῶ, whip, lash. ²¹ σταυρόω, crucify.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹ μετὰ τῶν 20
 υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτούσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν 21
 αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν² οὗτοι οἱ δύο
 υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων³ σου, ἐν τῇ
 βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί 22
 αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον⁴ ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ
 βάπτισμα⁵ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν⁴ μου πίεσθε, καὶ 23
 τὸ βάπτισμα⁵ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι²
 ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων³ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ'
 οἷς ἡτοίμασται⁶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁷ 24
 ἠγανάκτησαν⁸ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 25
 προσκαλεσάμενος⁹ αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες¹⁰ τῶν
 ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹¹ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν¹² αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς 26
 ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος:¹³ καὶ ὅς 27
 ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ¹⁴ ὁ υἱὸς 28
 τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι,¹⁵ ἀλλὰ διακονῆσαι,¹⁵ καὶ
 δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹⁶ ἀντὶ¹⁷ πολλῶν.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καθίζω, seat, sit. ³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁴ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ προσκαλέω, summon. ¹⁰ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹¹ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹² κατεξουσιάζω, exercise authority over. ¹³ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁴ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁵ διακονέω, serve, minister. ¹⁶ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ¹⁷ ἀντὶ, instead of, in place of.

Καὶ ἐκπορευομένων¹ αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος 29
πολύς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, 30
ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,² ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον³
ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν⁴ αὐτοῖς ἵνα 31
σιωπήσωσιν.⁵ Οἱ δὲ μείζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον³ ἡμᾶς,
κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν⁶ αὐτούς, καὶ 32
εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα 33
ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁷ δὲ ὁ Ἰησοῦς 34
ἤψατο⁸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν⁹ αὐτῶν οἱ
ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν¹⁰ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἤλθον εἰς Βηθσφαγή¹¹ πρὸς 21
τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹² τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, 2
λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην¹³ τὴν ἀπέναντι¹⁴ ὑμῶν,
καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον¹⁵ δεδεμένην,¹⁶ καὶ πῶλον¹⁷ μετ' αὐτῆς·
λύσαντες¹⁸ ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ 3
κύριος αὐτῶν χρειαν¹⁹ ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο 4
δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου,
λέγοντος, Εἶπατε τῇ θυγατρὶ²⁰ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου 5

¹ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ² παράγω, pass by, depart. ³ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁴ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ἅπτομαι, touch or handle. ⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁰ ἐγγίζω, come near, approach. ¹¹ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ¹² ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ¹³ κώμη, ης, ἢ, village. ¹⁴ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁵ ὄνος, ου, ὅ, ass, donkey. ¹⁶ δέω, bind, tie. ¹⁷ πῶλος, ου, ὅ, colt, young ass. ¹⁸ λύω, untie, loose. ¹⁹ χρεία, ας, ἢ, need, necessity. ²⁰ θυγάτηρ, τρος, ἢ, daughter.

ἔρχεται σοι, πραῦς¹ καὶ ἐπιβεβηκὼς² ἐπὶ ὄνον³ καὶ πῶλον⁴ υἱὸν
 ὑποζυγίου.⁵ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς 6
 προσέταξεν⁶ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον³ καὶ τὸν πῶλον:⁴ 7
 καὶ ἐπέθηκαν⁷ ἐπάνω⁸ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁹
 ἐπάνω⁸ αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν¹⁰ ἑαυτῶν τὰ 8
 ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον¹¹ κλάδους¹² ἀπὸ τῶν δένδρων,
 καὶ ἐστρώννουν¹⁰ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁴ καὶ οἱ 9
 ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννὰ¹⁵ τῷ υἱῷ Δαυὶδ·
 εὐλογημένος¹⁶ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ¹⁵ ἐν τοῖς
 ὑψίστοις.¹⁷ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁸ 10
 πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, 11
 Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁹ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας 12
 τοὺς πωλοῦντας²⁰ καὶ ἀγοράζοντας²¹ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας
 τῶν κολλυβιστῶν²³ κατέστρεψεν,²⁴ καὶ τὰς καθέδρας²⁵ τῶν
 πωλούντων²⁰ τὰς περιστεράς.²⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ 13
 οἶκός μου οἶκος προσευχῆς²⁷ κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν

¹ πραῦς, gentle, mild. ² ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ³ ὄνος, ου, ό, ass, donkey. ⁴ πῶλος, ου, ό, colt, young ass. ⁵ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ⁶ προστάσσω, command, order. ⁷ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ⁹ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ¹⁰ στρώννω, spread, furnish. ¹¹ κόπτω, strike, smite. ¹² κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ¹³ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁴ προάγω, lead forth, go before. ¹⁵ ὡσαννά, hosanna. ¹⁶ εὐλογέω, bless. ¹⁷ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁸ σείω, shake. ¹⁹ Ναζαρέτ, ή, Nazareth. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἀγοράζω, buy. ²² τράπεζα, ης, ή, table. ²³ κολλυβιστής, οὔ, ό, moneychanger, money-changer. ²⁴ καταστρέφω, overturn, destroy. ²⁵ καθέδρα, ας, ή, seat, chair. ²⁶ περιστερά, ας, ή, dove. ²⁷ προσευχή, ης, ή, prayer, place for prayer.

ἐποιήσατε σπήλαιον¹ ληστῶν.² Καὶ προσήλθον αὐτῷ χωλοὶ³ καὶ 14
 τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ ἐθεράπευσεν⁴ αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ 15
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια⁵ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς
 παῖδας⁶ κρᾶζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννὰ⁷ τῷ υἱῷ
 Δαυίδ, ἡγανάκτησαν,⁸ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι 16
 λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί·⁹ οὐδέποτε¹⁰ ἀνέγνωτε¹¹
 ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων¹² καὶ θηλαζόντων¹³ κατηρτίσω¹⁴ αἶνον;¹⁵ 17
 Καὶ καταλιπὼν¹⁶ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹⁷
 καὶ ἠϋλίσθη¹⁸ ἐκεῖ.

Πρωῖας¹⁹ δὲ ἐπανάγων²⁰ εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν.²¹ Καὶ ἰδὼν συκὴν 18
 μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ
 μὴ φύλλα²³ μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι²⁴ ἐκ σοῦ καρπὸς
 γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη²⁵ παραχρῆμα²⁶ ἡ συκὴ. Καὶ 20
 ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν,²⁷ λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα²⁶
 ἐξηράνθη²⁵ ἡ συκὴ;²² Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 21
 λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,²⁸ οὐ μόνον τὸ
 τῆς συκῆς²² ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ²⁹ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἀρθητι,

¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ θεραπεύω, heal, care for. ⁵ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ ὡσαννά, hosanna. ⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ ναί, yes, truly. ¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ ἀναγινώσκω, read. ¹² νήπιος, infant, child. ¹³ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁴ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁵ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁸ αὐλιζομαι, spend the night, lodge. ¹⁹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ²⁰ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ²¹ πεινάω, hunger, am hungry. ²² συκῇ, ἧς, ἡ, fig tree. ²³ φύλλον, ου, τό, leaf. ²⁴ μηκέτι, no longer. ²⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ²⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ²⁷ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁹ καὶ, and if, even if.

καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν 22
αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ,¹ πιστεύοντες, λήψεσθε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ 23
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ²
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; 24
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ² ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα³ Ἰωάννου πόθεν⁴ ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ 25
ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο⁵ παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν
εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον: 26
πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ 27
ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ
αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ² ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ 28
ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ
πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον⁶ ἐργάζου⁷ ἐν τῷ ἀμπελώνί
μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω: ὕστερον⁹ δὲ μεταμεληθεὶς, 29
ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ¹¹ εἶπεν ὡσαύτως.¹² Ὁ δὲ 30
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγὼ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31

¹ προσευχή, ἥς, ἡ, prayer, place for prayer. ² ποῖος, what sort of? what? of what sort. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁶ σήμερον, today, now. ⁷ ἐργάζομαι, work, word. ⁸ ἀμπελών, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁰ μεταμέλομαι, regret, repent. ¹¹ δεύτερος, second. ¹² ὡσαύτως, likewise.

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι¹ καὶ αἱ πόρναι² προάγουσιν³ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν 32
γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι¹ καὶ αἱ πόρναι² ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁴ ὕστερον⁵ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁶ 33
ὅστις ἐφύτευσεν⁷ ἀμπελῶνα,⁸ καὶ φραγμὸν⁹ αὐτῷ περιέθηκεν,¹⁰
καὶ ὥρυξεν¹¹ ἐν αὐτῷ ληνόν,¹² καὶ ὠκοδόμησεν¹³ πύργον,¹⁴ καὶ
ἐξέδοτο¹⁵ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁶ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁷ Ὅτε δὲ ἤγγισεν¹⁸ ὁ 34
καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς
γεωργούς,¹⁶ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ 35
γεωργοὶ¹⁶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,¹⁹ ὃν δὲ ἀπέκτειναν,
ὃν δὲ ἐλιθοβολήσαν.²⁰ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους 36
πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.²¹ 37
Ὑστερον⁵ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων,
Ἐντραπήσονται²² τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁶ ἰδόντες τὸν υἱὸν 38

¹ τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ φυτεύω, plant. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁹ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ¹⁰ περιτίθηναι, place around, put around. ¹¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹² ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹³ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁴ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁵ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁶ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁷ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁸ ἐγγίζω, come near, approach. ¹⁹ δέρω, beat, flay. ²⁰ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ²¹ ὡσαύτως, likewise. ²² ἐντρέπω, turn about, reverence.

εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹ δεῦτε,²
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν³ τὴν κληρονομίαν⁴ αὐτοῦ.
 Καὶ λαβόντες αὐτόν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελώνος⁵ καὶ 39
 ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελώνος,⁵ τί ποιήσῃ 40
 τοῖς γεωργοῖς⁶ ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς⁷ 41
 ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα⁵ ἐκδώσεται⁸ ἄλλοις
 γεωργοῖς,⁶ οἵτινες ἀποδώσουσιν⁹ αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς
 καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε¹⁰ ἀνέγνωτε¹¹ ἐν 42
 ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹² οἱ οἰκοδομοῦντες,¹³ οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:¹⁴ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ
 ἔστιν θαυμαστὴ¹⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι 43
 ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθναι
 ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον 44
 συνθλασθήσεται:¹⁶ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσῃ¹⁷ αὐτόν. Καὶ 45
 ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
 ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι,¹⁸ 46
 ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹⁹ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ² δεῦτε, come!. ³ κατέχω, hold back, hold fast. ⁴ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁵ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁶ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁹ ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹⁰ οὐδέποτε, never. ¹¹ ἀναγινώσκω, read. ¹² ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹³ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ¹⁶ συνθλάω, break, break in pieces. ¹⁷ λικμάω, crush, scatter. ¹⁸ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹⁹ ἐπειδὴ, since, because.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, **22**

Ὡμοιωθῇ¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις **2**

ἐποίησεν γάμους² τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους **3**

αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,² καὶ οὐκ

ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, **4**

Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν³ μου ἡτοιμάσα,⁴ οἱ

ταῦροί⁵ μου καὶ τὰ σιτιστὰ⁶ τεθυμένα,⁷ καὶ πάντα ἔτοιμα·⁸ δεῦτε⁹

εἰς τοὺς γάμους.² Οἱ δὲ ἀμελήσαντες¹⁰ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν **5**

ἴδιον ἀγρόν,¹¹ ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν¹² αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ **6**

κρατήσαντες¹³ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹⁴ καὶ ἀπέκτειναν. **7**

Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹⁵ καὶ πέμψας τὰ

στρατεύματα¹⁶ αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹⁷ ἐκείνους, καὶ τὴν

πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁸ Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν **8**

γάμος² ἔτοιμός⁸ ἐστίν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.¹⁹ **9**

Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους²⁰ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν

εὔρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.² Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι **10**

ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς

τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη²¹ ὁ γάμος² ἀνακειμένων.²² Εἰσελθὼν **11**

δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι²³ τοὺς ἀνακειμένους²² εἶδεν ἐκεῖ

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ³ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁴ ἡτοιμάζω, I prepared. ⁵ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ⁶ σιτιστός, fattened. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁹ δεῦτε, come!. ¹⁰ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ¹¹ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹² ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹³ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹⁴ ὕβριζω, mistreat, insult. ¹⁵ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁶ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹⁷ φονεύς, ἑως, ὁ, murderer. ¹⁸ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁹ ἄξιος, worthy, deserving. ²⁰ διεξόδος, ου, ἡ, outlet, way out. ²¹ πλήθω, fill. ²² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ²³ θεάομαι, look at, behold.

ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον¹ ἔνδυμα² γάμου·³ καὶ λέγει αὐτῷ, 12
 Ἑταῖρε,⁴ πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα² γάμου;³ Ὁ δὲ
 ἐφिमώθη.⁵ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις,⁶ Δήσαντες⁷ 13
 αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος⁸
 τὸ ἐξώτερον·⁹ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁰ καὶ ὁ βρυγμὸς¹¹ τῶν
 ὀδόντων.¹² Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹³ ὀλίγοι¹⁴ δὲ ἐκλεκτοί.¹⁵ 14
 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁶ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν¹⁷ ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
 αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,¹⁸ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν
 ὅτι ἀληθὴς¹⁹ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ
 οὐ μέλει²⁰ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον
 ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ;²¹ Ἐξεστὶν²¹ δοῦναι κῆνσον 17
 Καίσαρι,²³ ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν²⁴ αὐτῶν εἶπεν, 18
 Τί με πειράζετε,²⁵ ὑποκριταί;²⁶ Ἐπιδείξατέ²⁷ μοι τὸ νόμισμα²⁸ τοῦ 19
 κήνσου.²² Οἱ δὲ προσήνεγκαν²⁹ αὐτῷ δηνάριον.³⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 20
 Τίνος ἡ εἰκὼν³¹ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;³² Λέγουσιν αὐτῷ, 21
 Καίσαρος.²³ Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε³³ οὖν τὰ Καίσαρος²³

¹ ἐνδύω, put on, clothe. ² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁴ ἑταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁵ φιμώω, muzzle, silence. ⁶ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ⁷ δέω, bind, tie. ⁸ σκότος, ους, τό, darkness. ⁹ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁰ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹¹ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹² ὀδούς, ὁ, tooth. ¹³ κλητός, called, summoned. ¹⁴ ὀλίγος, little, few. ¹⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁶ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁷ παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹⁸ Ἡρωδιανοί, ὡν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁹ ἀληθής, true, unconcealed. ²⁰ μέλει, it is a care, it concerns. ²¹ ἐξεστὶν, it is lawful, it is permitted. ²² κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ²³ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ²⁴ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²⁵ πειράζω, test, tempt. ²⁶ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²⁷ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²⁸ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ²⁹ προσφέρω, bring to, offer. ³⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ³¹ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ³² ἐπιγραφή, ἥς, ἡ, inscription, title. ³³ ἀποδίδωμι, give back, pay.

Καίσαρι,¹ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν:² 22
καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,³ οἱ λέγοντες μὴ 23
εἶναι ἀνάστασιν,⁴ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 24
Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει⁵
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα⁶ τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί: καὶ ὁ πρῶτος 25
γαμήσας⁷ ἐτελεύτησεν:⁸ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα,⁶ ἀφήκεν τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὁμοίως⁹ καὶ ὁ δεῦτερος,¹⁰ καὶ ὁ 26
τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹¹ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ 27
γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει,⁴ τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες 28
γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 29
Πλανᾶσθε,¹² μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. 30
Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει⁴ οὔτε γαμοῦσιν,⁷ οὔτε ἐκγαμίζονται,¹³ ἀλλ'
ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως⁴ 31
τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε¹⁴ τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ,
λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς 32
Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ 33

¹ Καῖσαρ, os, ὁ, Caesar. ² θαυμάζω, am amazed, marvel at. ³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁴ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again.

⁵ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ⁶ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ τελευτάω, die, end. ⁹ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹⁰ δεῦτερος, second. ¹¹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹² πλανᾶω, deceive, lead astray. ¹³ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ¹⁴ ἀναγιγνώσκω, read.

ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ² αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν³ τοὺς Σαδδουκαίους,⁴ 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁵ 35
 πειράζων⁶ αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία⁷ ἐντολὴ μεγάλη 36
 ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 37
 σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
 διανοίᾳ⁸ σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα⁹ δὲ 38
 ὁμοία¹⁰ αὐτῇ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹¹ σου ὡς σεαυτόν.¹² Ἐν 40
 ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
 κρέμονται.¹³

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 41
 λέγων, Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱός ἐστιν;
 Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν 43
 πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ 44
 μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς¹⁴ σου
 ὑποπόδιον¹⁵ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, 45
 πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι 46
 λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν¹⁶ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι

¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ² διδαχῇ, ἥς, ἡ, teaching, instruction. ³ φιμώω, muzzle, silence. ⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁵ νομικός, pertaining to the law. ⁶ πειράζω, test, tempt. ⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁹ δεύτερος, second. ¹⁰ ὁμοίος, like, similar. ¹¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹² σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹³ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁴ ἐχθρός, hating, enemy (as a noun). ¹⁵ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁶ τολμάω, dare, endure.

αὐτὸν οὐκέτι.¹

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **23**

λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας² ἐκάθισαν³ οἱ γραμματεῖς καὶ
οἱ Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα ἔαν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε **3**
καὶ ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ
οὐ ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁴ γὰρ φορτία⁵ βαρέα⁶ καὶ δυσβάστακτα, **4**
καὶ ἐπιτιθέασιν⁸ ἐπὶ τοὺς ὤμους⁹ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ
αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι¹¹ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν **5**
ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹² τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν¹³ δὲ τὰ
φυλακτήρια¹⁴ αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁵ τὰ κράσπεδα¹⁶ τῶν
ἱματίων αὐτῶν: φιλοῦσιν¹⁷ τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁸ ἐν τοῖς **6**
δείπνοις,¹⁹ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας²⁰ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ **7**
τοὺς ἀσπασμοὺς²¹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,²² καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων, Ῥαββί, ραββί: ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ **8**
ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,²³ ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί
ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ ἐστιν ὁ **9**
πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί:²³ εἷς **10**
γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,²³ ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν **11**

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ³ καθίζω, seat, sit. ⁴ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁶ βαρύς, heavy, burdensome. ⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁸ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ⁹ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁰ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹¹ κινέω, move, stir. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹⁴ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁵ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁷ φιλέω, love, kiss. ¹⁸ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ²⁰ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ²¹ ἀσπασμός, ου, ὁ, greeting, salutation. ²² ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ²³ καθηγητής, ου, ὁ, teacher, leader.

ἔσται ὑμῶν διάκονος.¹ Ὅστις δὲ ὑψώσει² ἑαυτόν, 12
ταπεινωθήσεται:³ καὶ ὅστις ταπεινώσει³ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.²

Οὐαὶ⁴ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι 13
κατεσθίετε⁶ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,⁷ καὶ προφάσει⁸ μακρὰ⁹
προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον¹⁰ κρίμα.¹¹ Οὐαὶ 14
ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι κλείετε¹² τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν¹³ τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ
οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ⁴ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι περιάγετε¹⁴ 15
τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹⁵ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹⁶ καὶ
ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁷ διπλότερον¹⁸ ὑμῶν.

Οὐαὶ⁴ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹⁹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση²⁰ ἐν τῷ ναῷ, 16
οὐδὲν ἔστιν: ὃς δ' ἂν ὁμόση²⁰ ἐν τῷ χρυσῷ²² τοῦ ναοῦ, ²¹ ὀφείλει. ²³ 17
Μωροὶ²⁴ καὶ τυφλοί: τίς γὰρ μείζων ἔστιν, ὁ χρυσός,²² ἢ ὁ ναὸς²¹ ὁ
ἀγιάζων²⁵ τὸν χρυσόν;²² Καί, Ὅς ἂν ὁμόση²⁰ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, 18
οὐδὲν ἔστιν: ὃς δ' ἂν ὁμόση²⁰ ἐν τῷ δώρῳ²⁷ τῷ ἐπάνω²⁸ αὐτοῦ,

¹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ² ὑψώω, lift up, exalt. ³ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁴ οὐαὶ, woe! alas! woe! ⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ⁷ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁸ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁹ μακρός, long, far distant. ¹⁰ περισσός, excessive, abundant. ¹¹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹² κλείω, shut, shut up. ¹³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ¹⁴ περιάγω, lead around, go about. ¹⁵ ξηρός, dry, withered. ¹⁶ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ διπλοῦς, double, two-fold. ¹⁹ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ²⁰ ὁμνύω, swear, take an oath. ²¹ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ²² χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ²³ ὀφείλω, owe, ought. ²⁴ μωρός, foolish, stupid. ²⁵ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ²⁶ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ²⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²⁸ ἐπάνω, above, over (gen).

ὀφείλει.¹ Μωροὶ² καὶ τυφλοί: τί γὰρ μείζον, τὸ δῶρον,³ ἢ τὸ 19
 θυσιαστήριον⁴ τὸ ἀγιάζον⁵ τὸ δῶρον;³ Ὁ οὖν ὁμόσας⁶ ἐν τῷ 20
 θυσιαστηρίῳ⁴ ὀμνύει⁶ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁷ αὐτοῦ: 21
 καὶ ὁ ὁμόσας⁶ ἐν τῷ ναῷ⁸ ὀμνύει⁶ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι
 αὐτόν: καὶ ὁ ὁμόσας⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει⁶ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ 22
 καὶ ἐν τῷ κατημένῳ ἐπάνω⁷ αὐτοῦ.

Οὐαὶ¹⁰ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹¹ ὅτι 23
 ἀποδεκατοῦτε¹² τὸ ἡδύοσμον¹³ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁴ καὶ τὸ κύμινον,¹⁵
 καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹⁶ τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν¹⁷ καὶ τὸν ἔλεον
 καὶ τὴν πίστιν: ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κάκεῖνα¹⁹ μὴ ἀφιέναι. 24
 Ὅδηγοὶ²⁰ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες²¹ τὸν κώνωπα,²² τὴν δὲ κάμηλον²³
 καταπίνοντες.²⁴

Οὐαὶ¹⁰ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹¹ ὅτι καθαρίζετε 25
 τὸ ἔξωθεν²⁶ τοῦ ποτηρίου²⁷ καὶ τῆς παροψίδος,²⁸ ἔσωθεν²⁹ δὲ
 γέμουσιν³⁰ ἐξ ἀρπαγῆς³¹ καὶ ἀδικίας.³² Φαρισαῖε τυφλέ, 26
 καθάρισον²⁵ πρῶτον τὸ ἐντὸς³³ τοῦ ποτηρίου²⁷ καὶ τῆς παροψίδος,

¹ ὀφείλω, owe, ought. ² μωρός, foolish, stupid. ³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁴ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁵ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁶ ὀμνύω, swear, take an oath. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ⁹ κατοικέω, inhabit, dwell. ¹⁰ οὐαὶ, woe! alas! woe! ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹³ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ¹⁴ ἄνηθον, ου, τό, dill, anise. ¹⁵ κύμινον, ου, τό, cummin, cumin. ¹⁶ βαρύς, heavy, burdensome. ¹⁷ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹⁸ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁹ κάκεῖνος, and he, and she. ²⁰ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ²¹ διυλίζω, filter out, strain out. ²² κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ²³ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁴ καταπίνω, drink down, swallow. ²⁵ καθάρίζω, cleanse, make clean. ²⁶ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ²⁷ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ²⁸ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ²⁹ ἔσωθεν, from within, within. ³⁰ γέμω, fill, am full of. ³¹ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ³² ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ³³ ἐντὸς, inside, among.

ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς¹ αὐτῶν καθαρὸν.²

Οὐαὶ³ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι 27
 παρομοιάζετέ⁵ τάφοις⁶ κεκονιameνοις,⁷ οἵτινες ἔξωθεν⁸ μὲν
 φαίνονται⁹ ὡραῖοι,¹⁰ ἔσωθεν¹¹ δὲ γέμουσιν¹² ὀστέων¹³ νεκρῶν καὶ
 πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁴ Οὕτως¹⁵ καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν⁸ μὲν φαίνεσθε⁹ 28
 τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν¹¹ δὲ μεστοί¹⁶ ἔστε ὑποκρίσεως¹⁷
 καὶ ἀνομίας.¹⁸

Οὐαὶ³ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι οἰκοδομεῖτε 29
 τοὺς τάφους⁶ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε²⁰ τὰ μνημεῖα²¹ τῶν
 δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, 30
 οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ²² αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. 31
 Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἔστε τῶν φονευσάντων²³ τοὺς
 προφῆτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον²⁴ τῶν πατέρων ὑμῶν. 32
 Ὅφεις,²⁵ γεννήματα²⁶ ἐχιδνῶν,²⁷ πῶς φύγητε²⁸ ἀπὸ τῆς κρίσεως²⁹ 33
 τῆς γεέννης;³⁰ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς 34
 προφῆτας καὶ σοφοὺς³¹ καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν
 ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε,³² καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε³³ ἐν

¹ ἐκτός, aside from, besides. ² καθαρός, clean, pure. ³ οὐαί, woe! alas! woe! ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ παρομοιάζω, be like, resemble. ⁶ τάφος, οὐ, ὁ, grave, tomb. ⁷ κονιάω, whitewash. ⁸ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁹ φαίνω, shine, appear. ¹⁰ ὡραίος, beautiful, fair. ¹¹ ἔσωθεν, from within, within. ¹² γέμω, fill, am full of. ¹³ ὀστέον, τό, bone. ¹⁴ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁵ οὕτως, thus, so. ¹⁶ μεστός, full. ¹⁷ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁸ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁹ οἰκοδομέω, build up, construct. ²⁰ κοσμέω, adorn, put into order. ²¹ μνημεῖον, οὐ, τό, tomb, monument. ²² κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ²³ φονεύω, kill, murder. ²⁴ μέτρον, οὐ, τό, measure, measuring rod. ²⁵ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁷ ἔχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁸ φεύγω, flee, escape. ²⁹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ³⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³¹ σοφός, wise. ³² σταυρώω, crucify. ³³ μαστιγώω, whip, lash.

ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε¹ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν: ὅπως 35

ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον² ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ

τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου³ υἱοῦ

Βαραχίου,⁴ ὃν ἐφονεύσατε⁵ μεταξύ⁶ τοῦ ναοῦ⁷ καὶ τοῦ

θυσιαστηρίου.⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἥξει⁹ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν 36

γενεὰν¹⁰ ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφῆτας καὶ 37

λιθοβολοῦσα¹¹ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις¹²

ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν¹³ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁴ ἐπισυνάγει¹³

ὄρνις¹⁵ τὰ νοσσία¹⁶ αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁷ καὶ οὐκ ἠθελήσατε.

Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.¹⁸ Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ 38

με ἴδητε ἀπ' ἄρτι¹⁹ ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος²⁰ ὁ ἐρχόμενος ἐν

ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ προσῆλθον οἱ 24

μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάιν²¹ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς²² τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ 2

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.²³

¹ διώκω, pursue, persecute. ² ἐκχέω, pour out, shed. ³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁴ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ μεταξύ, between, after. ⁷ ναός, οὔ, ὁ, temple, shrine. ⁸ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁹ ἤκω, have come, am present. ¹⁰ γενεά, ἄς, ἡ, generation. ¹¹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹² ποσάκις, how often? how often. ¹³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁴ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹⁵ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹⁶ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹⁷ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹⁸ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹⁹ ἄρτι, now, just now. ²⁰ εὐλογέω, bless. ²¹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²² οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ²³ καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένον δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσήλθον αὐτῷ 3
οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε² ταῦτα ἔσται;
Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς³ παρουσίας,⁴ καὶ τῆς συντελείας⁵ τοῦ
αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις 4
ὑμᾶς πλανήσῃ.⁶ Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, 5
λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.⁶ 6
Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους⁷ καὶ ἀκοὰς⁸ πολέμων·⁷ ὁρᾶτε,
μὴ θροεῖσθε·⁹ δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὕτω¹⁰ ἐστὶν τὸ τέλος.
Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· 7
καὶ ἔσονται λιμοὶ¹² καὶ λοιμοὶ¹³ καὶ σεισμοὶ¹⁴ κατὰ τόπους. 8
Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹⁵ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς 9
θλίψιν,¹⁶ καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι¹⁷ ὑπὸ
πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε 10
σκανδαλισθήσονται¹⁸ πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ
μισήσουσιν¹⁷ ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται¹⁹ 11
ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσιν⁶ πολλούς. Καὶ διὰ τὸ 12
πληθυνθῆναι²⁰ τὴν ἀνομίαν,²¹ ψυγήσεται²² ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· 13
ὁ δὲ ὑπομείνας²³ εἰς τέλος,¹¹ οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται 14

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² πότε, when? at what time? ³ σός, your, yours. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁶ πλανᾶω, deceive, lead astray. ⁷ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁹ θροέω, disturb, agitate. ¹⁰ οὕτω, not yet. ¹¹ τέλος, ους, τό, end, purpose. ¹² λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ¹³ λοιμός, ου, ὁ, pestilence, plague. ¹⁴ σεισμός, ου, ὁ, earthquake, storm. ¹⁵ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹⁶ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁷ μισέω, hate, detest. ¹⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ²⁰ πληθύνω, multiply, increase. ²¹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ²² ψύχω, cool, grow cold. ²³ ὑπομένω, tarry, endure.

τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ¹ εἰς
μαρτύριον² πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἥξει³ τὸ τέλος.⁴

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁵ τῆς ἐρημώσεως,⁶ τὸ ῥηθὲν διὰ 15
Δανιήλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων⁷
νοεῖτω⁸ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ⁹ φευγέτωσαν¹⁰ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ 16
τοῦ δώματος¹¹ μὴ καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ 18
ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ¹² μὴ ἐπιστρέψάτω¹³ ὀπίσω¹⁴ ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. 19
Οὐαὶ¹⁵ δὲ ταῖς ἐν γαστρί¹⁶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹⁷ ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹⁸ 20
ὑμῶν χειμῶνος,¹⁹ μηδὲ σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις²⁰ 21
μεγάλῃ, οἷα²¹ οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ’ οὐ
μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν²² αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν 22
ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς²³ κολοβωθήσονται²² αἱ
ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ 23
ὧδε, μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι²⁴ καὶ 24
ψευδοπροφῆται,²⁵ καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,²⁶
ὥστε πλανῆσαι,²⁷ εἰ δυνατόν,²⁸ καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.²³ Ἰδοὺ, 25

¹ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ³ ἥκω, have come, am present. ⁴ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁵ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁶ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁷ ἀναγινώσκω, read. ⁸ νοέω, understand, consider. ⁹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ¹⁰ φεύγω, flee, escape. ¹¹ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹² ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹³ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹⁴ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁵ οὐαὶ, woe! alas! woe! ¹⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁸ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹⁹ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ²⁰ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ²¹ οἷος, such as, of what kind. ²² κολοβόω, curtail, shorten. ²³ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²⁴ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ²⁵ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ²⁶ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ²⁷ πλανάω, deceive, lead astray. ²⁸ δυνατός, powerful, possible.

προείρηκα¹ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοῦ, ἐν τῇ ἐρήμῳ² 26
 ἐστίν, μὴ ἐξέλθῃτε: Ἰδοῦ, ἐν τοῖς ταμείοις,³ μὴ πιστεύσητε. 27
 Ὡσπερ⁴ γὰρ ἡ ἀστραπή⁵ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν⁶ καὶ φαίνεται⁷
 ἕως δυσμῶν,⁸ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁹ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾗ τὸ πτώμα,¹⁰ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ 28
 ἀετοί.¹¹

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν¹² τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος¹³ 29
 σκοτισθήσεται,¹⁴ καὶ ἡ σελήνη¹⁵ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁶ αὐτῆς, καὶ
 οἱ ἀστέρες¹⁷ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν
 οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹⁸ Καὶ τότε φανήσεται⁷ τὸ σημεῖον τοῦ 30
 υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται¹⁹ πᾶσαι αἱ
 φυλαὶ²⁰ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
 ἐπὶ τῶν νεφελῶν²¹ τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος²² φωνῆς 31
 μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν²³ τοὺς ἐκλεκτοὺς²⁴ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 τεσσάρων²⁵ ἀνέμων,²⁶ ἀπ' ἄκρων²⁷ οὐρανῶν ἕως ἄκρων²⁷ αὐτῶν.

¹ προλέγω, say beforehand, forewarn. ² ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ³ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁴ ὥσπερ, just as, even as. ⁵ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ⁶ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁷ φαίνω, shine, appear. ⁸ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁰ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹¹ αετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹² θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹³ ἥλιος, ου, ὁ, sun, sunlight. ¹⁴ σκοτίζω, darken. ¹⁵ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ¹⁶ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁷ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁸ σαλεύω, shake, excite. ¹⁹ κόπτω, strike, smite. ²⁰ φυλή, ἡς, ἡ, tribe, race. ²¹ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ²² σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ²³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ²⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²⁵ τέσσαρες, four, 4. ²⁶ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ²⁷ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε² τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος³ 32
 αὐτῆς γένηται ἀπαλός,⁴ καὶ τὰ φύλλα⁵ ἐκφύη,⁶ γινώσκετε ὅτι
 ἐγγύς⁷ τὸ θέρος·⁸ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, 33
 γινώσκετε ὅτι ἐγγύς⁷ ἐστὶν ἐπὶ θύραις.⁹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ 34
 παρέλθῃ¹⁰ ἡ γενεὰ¹¹ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ 35
 οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,¹⁰ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ
 παρέλθωσιν.¹⁰ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, 36
 οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος.¹² Ὡσπερ 37
 δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,¹⁴ οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁵ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσπερ¹³ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ¹⁶ τοῦ 38
 κατακλυσμοῦ¹⁷ τρώγοντες¹⁸ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες¹⁹ καὶ
 ἐκγαμίζοντες,²⁰ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹⁴ εἰς τὴν κιβωτόν,²¹
 καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹⁷ καὶ ἤρεν ἅπαντας, 39
 οὕτως²³ ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁵ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο 40
 ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ·²⁴ ὁ εἷς παραλαμβάνεται,²⁵ καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41
 Δύο ἀλήθουσai²⁶ ἐν τῷ μύλῳ·²⁷ μία παραλαμβάνεται,²⁵ καὶ μία
 ἀφίεται. Γρηγορεῖτε²⁸ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖά²⁹ ὥρα ὁ κύριος 42
 ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης³⁰ 43

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² μαθητῶν, learn, ascertain. ³ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁴ ἀπαλός, tender. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁷ ἐγγύς, near. ⁸ θέρος, ους, τό, summer. ⁹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁰ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹¹ γενεά, ᾶς, ἡ, generation. ¹² μόνος, only, alone. ¹³ ὥσπερ, just as, even as. ¹⁴ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁵ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁶ πρὸ, before (gen), before. ¹⁷ κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹⁸ τρώω, gnaw, crunch. ¹⁹ γαμέω, marry. ²⁰ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ²¹ κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark. ²² ἅπας, each, every. ²³ οὕτως, thus, so. ²⁴ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ²⁵ παραλαμβάνω, receive, take. ²⁶ ἀλήθω, grind. ²⁷ μύλων, mill-house. ²⁸ γρηγορέω, watch, keep watch. ²⁹ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ³⁰ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household.

ποία¹ φυλακῇ² ὁ κλέπτης³ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁴ ἄν, καὶ οὐκ ἂν
 εἶασεν⁵ διορυγῆναι⁶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς 44
 γίνεσθε ἔτοιμοι·⁷ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἔρχεται. Τίς ἄρα⁸ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,⁹ ὃν 45
 κατέστησεν¹⁰ ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹¹ αὐτοῦ, τοῦ
 διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν¹² ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος 46
 ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.¹³ 47
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
 καταστήσει¹⁰ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48
 καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει¹⁴ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξεται 49
 τύπτειν¹⁵ τοὺς συνδούλους,¹⁶ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν
 μεθυόντων,¹⁷ ἥξει¹⁸ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ 50
 προσδοκᾷ,¹⁹ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει²⁰ αὐτόν, 51
 καὶ τὸ μέρος²¹ αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν²² θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ
 κλαυθμὸς²³ καὶ ὁ βρυγμὸς²⁴ τῶν ὀδόντων.²⁵

¹ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ² φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ³ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ⁴ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁵ εἶω, permit, allow. ⁶ διορύσσω, break through, break in. ⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁰ καθίστημι, set, constitute. ¹¹ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹² τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹³ οὕτως, thus, so. ¹⁴ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁵ τύπτω, smite, beat. ¹⁶ σύνδουλος, οὐ, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁷ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁸ ἦκω, have come, am present. ¹⁹ προσδοκάω, wait for, look for. ²⁰ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ²¹ μέρος, οὐς, τό, part, portion. ²² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ²³ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ²⁴ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁵ ὀδούς, ὁ, tooth.

Τότε ὁμοιωθήσεται¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα² παρθένοις,³ 25
αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁴ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν⁵
τοῦ νυμφίου.⁶ Πέντε⁷ δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,⁸ καὶ αἱ πέντε⁷ 2
μωραί.⁹ Αἵτινες μωραί,⁹ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁴ αὐτῶν, οὐκ 3
ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον:¹⁰ αἱ δὲ φρόνιμοι⁸ ἔλαβον ἔλαιον¹⁰ ἐν 4
τοῖς ἀγγείοις¹¹ αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων⁴ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹² 5
δὲ τοῦ νυμφίου,⁶ ἐνύσταξαν¹³ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.¹⁴ Μέσης δὲ 6
νυκτὸς κραυγὴ¹⁵ γέγονεν, Ἴδού, ὁ νυμφίος⁶ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς
ἀπάντησιν⁵ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι³ ἐκεῖναι, 7
καὶ ἐκόσμησαν¹⁶ τὰς λαμπάδας⁴ αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραί⁹ ταῖς 8
φρονίμοις⁸ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου¹⁰ ὑμῶν, ὅτι αἱ
λαμπάδες⁴ ἡμῶν σβέννυνται.¹⁷ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,⁸ 9
λέγουσαι, Μήποτε¹⁸ οὐκ ἀρκέσῃ¹⁹ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ
μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας²⁰ καὶ ἀγοράσατε²¹ ἑαυταῖς. 10
Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι,²¹ ἦλθεν ὁ νυμφίος:⁶ καὶ αἱ
ἑτοιμοὶ²² εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,²³ καὶ ἐκλείσθη²⁴ ἡ
θύρα.²⁵ Ὑστερον²⁶ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,³ λέγουσαι, 11
Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 12

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² δέκα, ten. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁵ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁷ πέντε, five, 5. ⁸ φρόνιμος, prudent, wise. ⁹ μωρός, foolish, stupid. ¹⁰ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹¹ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹² χρονίζω, spend or take time, delay. ¹³ νυστάζω, become drowsy, doze. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ κραυγὴ, ἤς, ἡ, outcry, crying. ¹⁶ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁷ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ ἀρκέω, assist, suffice. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἀγοράζω, buy. ²² ἑτοιμος, ready, prepared. ²³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²⁴ κλείω, shut, shut up. ²⁵ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²⁶ ὕστερον, lastly, afterward.

ὕμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε¹ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν 13
οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὡσπερ² γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν³ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, 14
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν 15
πέντε⁴ τάλαντα,⁵ ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν
δύναμιν: καὶ ἀπεδήμησεν³ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε⁴ 16
τάλαντα⁵ λαβὼν εἰργάσατο⁶ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε⁴
τάλαντα.⁵ Ὡσαύτως⁷ καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁸ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. 17
Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν⁹ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν¹⁰ τὸ 18
ἀργύριον¹¹ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ 19
κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει¹² μετ' αὐτῶν λόγον. 20
Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε⁴ τάλαντα⁵ λαβὼν προσήνεγκεν¹³ ἄλλα
πέντε⁴ τάλαντα,⁵ λέγων, Κύριε, πέντε⁴ τάλαντά⁵ μοι παρέδωκας:
Ἴδε, ἄλλα πέντε⁴ τάλαντα⁵ ἐκέρδησα⁸ ἐπ' αὐτοῖς. Ἐφη δὲ αὐτῷ ὁ 21
κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹⁴ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα¹⁵ ἦς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁶ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα⁵ λαβὼν εἶπεν, Κύριε, 22
δύο τάλαντά⁵ μοι παρέδωκας: Ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα⁵ ἐκέρδησα⁸

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² ὥσπερ, just as, even as. ³ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁴ πέντε, five, 5. ⁵ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁶ ἐργάζομαι, work, word. ⁷ ὡσαύτως, likewise. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹⁰ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹² συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ¹³ προσφέρω, bring to, offer. ¹⁴ εὖ, well, well done. ¹⁵ ὀλίγος, little, few. ¹⁶ καθίστημι, set, constitute.

ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ 23
 πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα² ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·³ εἴσελθε
 εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν 24
 τάλαντον⁴ εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνω·ν σε ὅτι σκληρὸς⁵ εἶ
 ἄνθρωπος, θερίζων⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν⁷ οὐ
 διεσκόρπισας·⁸ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα⁹ τὸ τάλαντόν⁴ 25
 σου ἐν τῇ γῇ· Ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.¹⁰ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ 26
 εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,¹¹ ἤδεις ὅτι θερίζω⁶ ὅπου
 οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισα·⁸ ἔδει οὖν σε 27
 βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹² μου τοῖς τραπεζίταις,¹³ καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
 ἐκομισάμην¹⁴ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹⁵ Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ 28
 τάλαντον,⁴ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα¹⁶ τάλαντα.⁴ Τῷ γὰρ ἔχοντι 29
 παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται·¹⁷ ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
 καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁸ δοῦλον 30
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος¹⁹ τὸ ἐξώτερον.²⁰ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς²¹
 καὶ ὁ βρυγμὸς²² τῶν ὀδόντων.²³

¹εὖ, well, well done. ²ὀλίγος, little, few. ³καθίστημι, set, constitute. ⁴τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁵σκληρός, hard, rough. ⁶θερίζω, reap, gather. ⁷ὅθεν, from where, from which. ⁸διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰σός, your, yours. ¹¹ὀκνηρός, lazy, idle. ¹²ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹³τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ¹⁴κομίζω, receive, bring. ¹⁵τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ¹⁶δέκα, ten, 10. ¹⁷περισσεύω, abound, be rich. ¹⁸ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁹σκότος, ους, τό, darkness. ²⁰ἐξώτερος, outer, outside. ²¹κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²²βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²³δούς, ὁ, tooth.

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ 31
 ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει¹ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, 32
 καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν² αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ³
 αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ⁴ ὁ ποιμὴν⁵ ἀφορίζει³ τὰ πρόβατα⁶
 ἀπὸ τῶν ἐρίφων·⁷ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα⁶ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, 33
 τὰ δὲ ἐρίφια⁸ ἐξ εὐωνύμων.⁹ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν 34
 αὐτοῦ, Δεῦτε,¹⁰ οἱ εὐλογημένοι¹¹ τοῦ πατρὸς μου,
 κληρονομήσατε¹² τὴν ἡτοιμασμένην¹³ ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ
 καταβολῆς¹⁴ κόσμου. Ἐπεινάσα¹⁵ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· 35
 ἐδίψησα,¹⁶ καὶ ἐποτίσατέ¹⁷ με· ξένος¹⁸ ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με· 36
 γυμνός,¹⁹ καὶ περιεβάλετέ²⁰ με· ἡσθένησα,²¹ καὶ ἐπεσκέψασθέ²² με·
 ἐν φυλακῇ²³ ἦμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται 37
 αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε²⁴ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,¹⁵
 καὶ ἐθρέψαμεν;²⁵ Ἡ διψῶντα,¹⁶ καὶ ἐποτίσαμεν;¹⁷ Πότε²⁴ δέ σε 38
 εἶδομεν ξένον,¹⁸ καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,¹⁹ καὶ
 περιεβάλομεν;²⁰ Πότε²⁴ δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ,²⁶ ἢ ἐν φυλακῇ,²³ 39
 καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, 40
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν

¹ καθίζω, seat, sit. ² ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ³ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁴ ὥσπερ, just as, even as. ⁵ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁶ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁷ ἐρίφιον, ου, ὁ, young goat, kid. ⁸ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ⁹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁰ δεῦτε, come!. ¹¹ εὐλογέω, bless. ¹² κληρονομέω, inherit, obtain. ¹³ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ¹⁴ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ¹⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁶ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁸ ξένος, strange, stranger. ¹⁹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ²⁰ περιβάλλω, put around, clothe. ²¹ ἀσθενέω, be weak, sick. ²² ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ²³ φυλακή, ἥς, ἡ, guard, prison. ²⁴ πότε, when? at what time? ²⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ²⁶ ἀσθενής, weak, infirm.

μου τῶν ἐλαχίστων,¹ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ 41
 εὐωνύμων,² Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,³ εἰς τὸ πῦρ τὸ
 αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον⁴ τῷ διαβόλῳ⁵ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. 42
 Ἐπείνασα⁶ γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,⁷ καὶ οὐκ
 ἐποτίσατέ⁸ με· ξένος⁹ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνός,¹⁰ καὶ 43
 οὐ περιεβάλετέ¹¹ με· ἀσθενής,¹² καὶ ἐν φυλακῇ,¹³ καὶ οὐκ
 ἐπεσκέψασθέ¹⁴ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, 44
 Κύριε, πότε¹⁵ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,⁶ ἢ διψῶντα,⁷ ἢ ξένον,⁹ ἢ
 γυμνόν,¹⁰ ἢ ἀσθενῆ,¹² ἢ ἐν φυλακῇ,¹³ καὶ οὐ διηκονήσαμεν¹⁶ σοι; 45
 Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
 οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. 46
 Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹⁷ αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς
 ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁸ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, 26
 εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ 2
 Πάσχα¹⁹ γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ
 σταυρωθῆναι.²⁰ Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς 3
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν²¹ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ

¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ καταράομαι, curse. ⁴ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁵ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ διψάω, thirst, thirst for. ⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁹ ξένος, strange, stranger. ¹⁰ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹¹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹² ἀσθενής, weak, infirm. ¹³ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁴ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁵ πότε, when? at what time? ¹⁶ διακονέω, serve, minister. ¹⁷ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ¹⁸ τελέω, finish, fulfill. ¹⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ²⁰ σταυρόω, crucify. ²¹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space.

λεγομένου Καϊάφα,¹ καὶ συνεβουλεύσαντο² ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ 4
 κρατήσωσιν⁴ καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁵ 5
 ἵνα μὴ θόρυβος⁶ γένηται ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν 6
 Βηθανίᾳ⁷ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁸ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ 7
 ἀλάβαστρον⁹ μύρου¹⁰ ἔχουσα βαρυτίμου,¹¹ καὶ κατέχεεν¹² ἐπὶ τὴν 8
 κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹³ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 8
 ἠγανάκτησαν,¹⁴ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁵ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ 9
 τοῦτο τὸ μύρον¹⁰ πρᾶθῆναι¹⁶ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.¹⁷ 10
 Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁸ παρέχετε¹⁹ τῇ 11
 γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο²⁰ εἰς ἐμέ. Πάντοτε²¹ γὰρ 11
 τοὺς πτωχοὺς¹⁷ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε²¹ ἔχετε. 12
 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹⁰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς 13
 τὸ ἐνταφιάσαι²² με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν 13
 κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται 14
 καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον²³ αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς 14
 τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας²⁴ Ἰσκαριώτης,²⁵ πρὸς τοὺς 15
 ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω 15
 αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα²⁶ ἀργύρια,²⁷ καὶ ἀπὸ τότε 16

¹ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ² συμβουλεύω, plot, advise. ³ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁴ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁸ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ⁹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹¹ βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹² καταχέω, pour out, down. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁵ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁶ πιπράσκω, sell. ¹⁷ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ¹⁸ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁹ παρέχω, offer, afford. ²⁰ ἐργάζομαι, work, word. ²¹ πάντοτε, always, at all times. ²² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ²³ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ²⁴ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel.

ἐζήτει εὐκαιρίαν¹ ἵνα αὐτὸν παραδῶ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων² προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, 17

λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ³ θέλεις ἐτοιμάσομέν⁴ σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁵

Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁶ καὶ εἵπατε 18

αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς⁷ ἐστίν· πρὸς σε

ποιῶ τὸ Πάσχα⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ 19

μαθηταὶ ὡς συνέταξεν⁸ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν⁴ τὸ

Πάσχα.⁵ Ὁψίας⁹ δὲ γενομένης ἀνέκειτο¹⁰ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ 20

ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν

παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹¹ σφόδρα¹² ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ 22

ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹³ ἐγώ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 23

Ὁ ἐμβάψας¹⁴ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ¹⁵ τὴν χεῖρα, οὗτός με

παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται 24

περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ¹⁶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ

ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας¹⁷ ὁ παραδιδούς αὐτὸν 25

εἶπεν, Μήτι¹³ ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων 26

δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας¹⁸

¹ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ² ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ³ ποῦ, where?. ⁴ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ⁷ ἐγγύς, near. ⁸ συντάσσω, arrange, direct. ⁹ ὄψιος, late. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ λυπέω, grieve, pain. ¹² σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁵ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ¹⁶ οὐαὶ, woe! alas! woe! ¹⁷ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁸ εὐχαριστέω, give thanks, thank.

ἔκλασεν¹ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε:
 τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον² καὶ 27
 εὐχαριστήσας³ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: 28
 τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς⁴ διαθήκης,⁵ τὸ περὶ
 πολλῶν ἐκχυνόμενον⁶ εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ 29
 μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι⁸ ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁹ τῆς ἀμπέλου,¹⁰ ἕως
 τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν⁴ ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου.

Καὶ ὑμνήσαντες¹¹ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.¹² 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε¹³ ἐν 31
 ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω¹⁴ τὸν ποιμένα,¹⁵
 καὶ διασκορπισθήσεται¹⁶ τὰ πρόβατα¹⁷ τῆς ποιμένης.¹⁸ Μετὰ δὲ τὸ 32
 ἐγερθῆναί με, προάξω¹⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 33
 Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται¹³ ἐν σοί, ἐγὼ
 δὲ οὐδέποτε²⁰ σκανδαλισθήσομαι.¹³ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν 34
 λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν²¹ ἀλέκτορα²² φωνῆσαι,²³ τρίς
 ἀπαρνήσῃ²⁵ με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Καὶ²⁶ δέη με σὺν σοί 35

¹ κλάω, break. ² ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ³ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ⁴ καινός, new, fresh. ⁵ διαθήκη, ης, ἡ, covenant, will. ⁶ ἐκχέω, pour out, shed. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ ἄρτι, now, just now. ⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁰ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ¹¹ ὑμνέω, sing to, praise. ¹² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁴ πατάσσω, strike, smite. ¹⁵ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁶ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁸ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ¹⁹ προάγω, lead forth, go before. ²⁰ οὐδέποτε, never. ²¹ πρὶν, before, formerly. ²² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ²³ φωνέω, call, crow. ²⁴ τρίς, thrice, three times. ²⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁶ καὶ, and if, even if.

ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι.¹ Ὅμοίως² δὲ καὶ πάντες οἱ
μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον³ λεγόμενον 36

Γεθσημανῆ,⁴ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε⁵ αὐτοῦ,⁶ ἕως οὔ

ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν⁷ τὸν Πέτρον καὶ 37

τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου,⁸ ἤρξατο λυπεῖσθαι⁹ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁰ 38

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περίλυπός¹¹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως

θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε¹² μετ' ἐμοῦ. Καὶ 39

προσελθὼν μικρόν,¹³ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ

προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν¹⁴ ἐστίν,

παρελθέτω¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον¹⁶ τοῦτο· πλήν¹⁷ οὐχ ὥς ἐγὼ

θέλω, ἀλλ' ὥς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει 40

αὐτοὺς καθεύδοντας,¹⁸ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως¹⁹ οὐκ

ισχύσατε²⁰ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι¹² μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε¹² καὶ 41

προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.²¹ Τὸ μὲν πνεῦμα

πρόθυμον,²² ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.²³ Πάλιν ἐκ δευτέρου²⁴ ἀπελθὼν 42

προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ

ποτήριον¹⁶ παρελθεῖν¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πῖω, γενηθήτω τὸ

¹ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ² ὁμοίως, likewise, in like manner. ³ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ⁴ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ⁵ καθίζω, seat, sit. ⁶ αὐτοῦ, there, here. ⁷ παραλαμβάνω, receive, take. ⁸ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ⁹ λυπέω, grieve, pain. ¹⁰ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹¹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹² γρηγορέω, watch, keep watch. ¹³ μικρός, small, little. ¹⁴ δυνατός, powerful, possible. ¹⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁶ ποτήριον, οὐ, τό, cup, drinking cup. ¹⁷ πλήν, however, but. ¹⁸ καθεύδω, sleep. ¹⁹ οὕτως, thus, so. ²⁰ ισχύω, be strong, able. ²¹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ²² πρόθυμος, willing, ready. ²³ ἀσθενής, weak, infirm. ²⁴ δεύτερος, second.

θέλημά σου. Καὶ ἔλθων εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας·¹ 43

ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.² Καὶ ἀφείς αὐτοὺς 44

ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. 45

Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς,

Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.³ Ἰδοὺ, ἤγγικεν⁴ ἡ ὥρα,

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν.⁵ 46

Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ἤγγικεν⁴ ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας,⁶ εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ 47

μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν⁷ καὶ ξύλων,⁸ ἀπὸ τῶν

ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν 48

ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω,⁹ αὐτός ἐστιν:

κρατήσατε¹⁰ αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, 49

Χαῖρε, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν¹¹ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ, 50

Ἐταῖρε,¹² ἐφ' ᾧ πάρει;¹³ Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον¹⁴ τὰς

χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν¹⁰ αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν 51

μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας¹⁵ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν¹⁶ τὴν μάχαιραν⁷

αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹⁷ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν¹⁸ αὐτοῦ

τὸ ὠτίον.¹⁹ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀποστρέψον²⁰ σου τὴν 52

¹ καθεύδω, sleep. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁴ ἐγγίζω, come near, approach. ⁵ ἀμαρτωλός, σου, ὁ, sinner.

⁶ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁷ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁸ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁹ φιλέω, love, kiss. ¹⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹¹

καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹² ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹³ πάριμι, be present, have arrived. ¹⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁶ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁷ πατάσσω, strike, smite. ¹⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁹ ὠτίον, ου, τό, ear. ²⁰ ἀποστρέφω, turn away, turn back.

μάχαιραν¹ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες
 μάχαιραν¹ ἐν μαχαίρᾳ¹ ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι 53
 ἄρτι² παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει³ μοι πλείους
 ἢ δώδεκα λεγεῶνας⁴ ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, 54
 ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 55
 ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστήν⁵ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων⁶
 συλλαβεῖν⁷ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμεν⁸ διδάσκων ἐν
 τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ⁹ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
 πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες
 ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.¹⁰

Οἱ δὲ κρατήσαντες⁹ τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹¹ πρὸς Καϊάφαν¹² τὸν 57
 ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. 58
 Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,¹³ ἕως τῆς αὐλῆς¹⁴
 τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω¹⁵ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹⁶
 ἰδεῖν τὸ τέλος.¹⁷ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ 59
 συνέδριον¹⁸ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν¹⁹ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ,
 ὅπως θανατώσωσιν²⁰ αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν 60
 ψευδομαρτύρων²¹ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. Ὑστερον²² δὲ 61

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ἄρτι, now, just now. ³ παρίστημι, be present, stand by. ⁴ λεγεῶν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁵ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ⁶ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁷ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁸ καθεζομαι, sit down, am sitting. ⁹ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹⁰ φεύγω, flee, escape. ¹¹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ ἔσω, within, inside. ¹⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁷ τέλος, ους, τό, end, purpose. ¹⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁹ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²⁰ θανατώω, put to death, subdue. ²¹ ψευδόμαρτυς, υρος, ὁ, false witness. ²² ὕστερον, lastly, afterward.

προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹ εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι
καταλῦσαι² τὸν ναὸν³ τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομησάι⁴ αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, 62
Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς 63
ἐσιώπα.⁶ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω⁷ σε
κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν⁸ λέγω ὑμῖν, 64
ἀπ' ἄρτι⁹ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν
τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ. 65
Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹¹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι
Ἐβλασφήμησεν:¹² τί ἔτι χρεῖαν¹³ ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν
ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν¹⁵ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ 66
ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος¹⁶ θανάτου ἐστίν. Τότε ἐνέπτυσαν¹⁷ 67
εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹⁸ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,
λέγοντες, Προφήτευσον²⁰ ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ παῖσας²¹ σε; 68

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:²² καὶ προσήλθεν αὐτῷ μία 69
παιδίσκη,²³ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.²⁴ 70
Ὁ δὲ ἠρνήσατο²⁵ ἔμπροσθεν²⁶ αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί

¹ ψευδόμενος, υἱός, ὁ, false witness. ² καταλύω, destroy, lodge. ³ ναός, οἶκος, ὁ, temple, shrine. ⁴ οἰκοδομέω, build up, construct. ⁵ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁷ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ⁸ πλὴν, however, but. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ νεφέλη, ἡ, cloud. ¹¹ διαρρήσσω, tear asunder. ¹² βλασφημέω, revile, blaspheme. ¹³ χρεία, ἀνάγκη, need, necessity. ¹⁴ μάρτυς, υἱός, ὁ, witness. ¹⁵ βλασφημία, ἀσέβεια, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁶ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁷ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁸ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁹ ῥαπίζω, slap, strike. ²⁰ προφητεύω, prophesy, foretell. ²¹ παῖς, strike, hit. ²² αὐλή, ἡ, courtyard, enclosed open space. ²³ παιδίσκη, ἡ, maid, female servant. ²⁴ Γαλιλαίος, Galilean. ²⁵ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ²⁶ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen).

λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,¹ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, 71

καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.² 72

Καὶ πάλιν ἡρνήσατο³ μεθ' ὅρκου⁴ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. 73

Μετὰ μικρὸν⁵ δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ,

Ἀληθῶς⁶ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά⁷ σου δῆλόν⁸ σε ποιεῖ.

Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν⁹ καὶ ὀμνύειν¹⁰ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν 74

ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ¹¹ ἐφώνησεν.¹² Καὶ ἐμνήσθη¹³ ὁ 75

Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁴

ἀλέκτορα¹¹ φωνῆσαι,¹² τρίς¹⁵ ἀπαρνήσῃ¹⁶ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω

ἐκλαυσεν¹⁷ πικρῶς.¹⁸

Πρωῖας¹⁹ δὲ γενομένης, συμβούλιον²⁰ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς 27

καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι²¹

αὐτόν: καὶ δήσαντες²² αὐτὸν ἀπήγαγον²³ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν 2

Ποντίῳ²⁴ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.²⁵

Τότε ἰδὼν Ἰούδας²⁶ ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,²⁷ 3

μεταμεληθεὶς²⁸ ἀπέστρεψεν²⁹ τὰ τριάκοντα³⁰ ἀργύρια³¹ τοῖς

ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, Ὁμάρτον³² παραδούς 4

¹ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ³ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ⁴ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁵ μικρός, small, little. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ⁸ δῆλος, clear, evident. ⁹ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ¹⁰ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹² φωνέω, call, crow. ¹³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁴ πρὶν, before, formerly. ¹⁵ τρίς, thrice, three times. ¹⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁷ κλαίω, weep, weep for. ¹⁸ πικρῶς, bitterly. ¹⁹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ²⁰ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ²¹ θανατῶ, put to death, subdue. ²² δέω, bind, tie. ²³ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁴ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ²⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁶ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ²⁷ κατακρίνω, condemn. ²⁸ μεταμέλομαι, regret, repent. ²⁹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ³¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³² ἁμαρτάνω, sin.

αἷμα ἀθῶον.¹ Οἱ δὲ εἶπον, Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας² τὰ 5
 ἀργύρια³ ἐν τῷ ναῷ,⁴ ἀνεχώρησεν·⁵ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο.⁶ Οἱ 6
 δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια³ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν⁷ βαλεῖν
 αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,⁸ ἐπεὶ⁹ τιμὴ¹⁰ αἵματός ἐστιν. Συμβούλιον¹¹ 7
 δὲ λαβόντες ἠγόρασαν¹² ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν¹³ τοῦ κεραμέως,¹⁴ εἰς
 ταφὴν¹⁵ τοῖς ξένοις.¹⁶ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς¹³ ἐκεῖνος Ἀγρὸς¹³ 8
 Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον.¹⁷ Τότε ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν διὰ 9
 Ἱερεμίου¹⁸ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα¹⁹
 ἀργύρια,³ τὴν τιμὴν¹⁰ τοῦ τετιμημένου,²⁰ ὃν ἐτιμήσαντο²⁰ ἀπὸ
 υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν¹³ τοῦ κεραμέως,¹⁴ 10
 καθὰ²¹ συνέταξεν²² μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν²³ τοῦ ἡγεμόνος·²⁴ καὶ ἐπηρώτησεν 11
 αὐτὸν ὁ ἡγεμών,²⁴ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
 Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι²⁵ αὐτὸν 12
 ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα²⁶ σου
 καταμαρτυροῦσιν;²⁷ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, 14
 ὥστε θαυμάζειν²⁸ τὸν ἡγεμόνα²⁴ λίαν.²⁹ Κατὰ δὲ ἑορτὴν³⁰ εἰώθει³¹ 15

¹ ἀθῶος, innocent, guiltless. ² ρίπτω, throw, cast. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ ἀπάγχω, choke, strangle. ⁷ ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ⁸ Κορβᾶν, gift to God, corban. ⁹ ἐπεὶ, when, since. ¹⁰ τιμή, ἥς, ἡ, honor, price. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² ἀγοράζω, buy. ¹³ ἀγρός, ου, ὁ, field, farm. ¹⁴ κεραμεύς, ἕως, ὁ, potter. ¹⁵ ταφή, ἥς, ἡ, burial, burial place. ¹⁶ ξένος, strange, stranger. ¹⁷ σήμερον, today, now. ¹⁸ Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁰ τιμάω, honor, value at a price. ²¹ καθὰ, just as, as. ²² συντάσσω, arrange, direct. ²³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ²⁴ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ²⁶ πόσα, how many? how great? ²⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ²⁸ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ²⁹ λίαν, greatly, very. ³⁰ ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ³¹ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom.

ὁ ἡγεμῶν¹ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον,² ὃν ᾔθελον. Εἶχον δὲ 16
 τότε δέσμιον² ἐπίσημον,³ λεγόμενον Βαραββᾶν.⁴ Συνηγμένων 17
 οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν;
 Βαραββᾶν,⁴ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ 18
 φθόνον⁵ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ 19
 βήματος,⁶ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα,
 Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον⁷ σήμερον⁸
 κατ' ὄναρ⁹ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν 20
 τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁴ τὸν δὲ Ἰησοῦν
 ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμῶν¹ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε 21
 ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁴ Λέγει 22
 αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν
 ; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω.¹⁰ Ὁ δὲ ἡγεμῶν¹ ἔφη, Τί 23
 γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς¹¹ ἔκραζον, λέγοντες,
 Σταυρωθήτω.¹⁰ Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ,¹² ἀλλὰ 24
 μᾶλλον θόρυβος¹³ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο¹⁴ τὰς χεῖρας
 ἀπέναντι¹⁵ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός¹⁶ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ
 δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, 25
 Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε ἀπέλυσεν 26

¹ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ² δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ³ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁴ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁵ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ⁶ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ⁷ πάσχω, I suffered. ⁸ σήμερον, today, now. ⁹ ὄναρ, τό, dream. ¹⁰ σταυρώω, crucify. ¹¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹² ὠφελέω, profit, help. ¹³ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁴ ἀπονίπτω, wash dirt off. ¹⁵ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁶ ἀθῶος, innocent, guiltless.

αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν·¹ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας² παρέδωκεν
ἵνα σταυρωθῇ.³

Τότε οἱ στρατιῶται⁴ τοῦ ἡγεμόνος,⁵ παραλαβόντες⁶ τὸν Ἰησοῦν εἰς 27
τὸ πραιτώριον,⁷ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν·⁸ καὶ 28
ἐκδύσαντες⁹ αὐτόν, περιέθηκαν¹⁰ αὐτῷ χλαμύδα¹¹ κοκκίνην.¹² 29
Καὶ πλέξαντες¹³ στέφανον¹⁴ ἐξ ἁκανθῶν,¹⁵ ἐπέθηκαν¹⁶ ἐπὶ τὴν
κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁷ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ
γονυπετήσαντες¹⁸ ἔμπροσθεν¹⁹ αὐτοῦ ἐνέπαιζον²⁰ αὐτῷ, λέγοντες,
Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες²¹ εἰς αὐτόν, 30
ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹⁷ καὶ ἔτυπτον²² εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ 31
ὅτε ἐνέπαιζαν²⁰ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁹ αὐτόν τὴν χλαμύδα,¹¹ καὶ
ἐνέδυσαν²³ αὐτόν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον²⁴ αὐτόν εἰς τὸ
σταυρῶσαι.³

Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,²⁵ ὀνόματι Σίμωνα· 32
τοῦτον ἡγγάρευσαν²⁶ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν²⁷ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες 33
εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ,²⁸ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου²⁹
Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος³⁰ μετὰ χολῆς³¹ μεμιγμένον·³² καὶ 34

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² φραγελλώω, flog, scourge. ³ σταυρῶω, crucify. ⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁶ παραλαμβάνω, receive, take. ⁷ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁸ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁹ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁰ περιτίθημι, place around, put around. ¹¹ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹² κόκκινος, scarlet, crimson. ¹³ πλέκω, plait, weave. ¹⁴ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁵ ἁκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁶ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁷ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ²⁰ ἐμπαίζω, mock. ²¹ ἐμπτύω, spit upon. ²² τύπτω, smite, beat. ²³ ἐνδύω, put on, clothe. ²⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁵ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁶ ἄγγαρεύω, compel, press into service. ²⁷ σταυρός, ου, ὁ, cross. ²⁸ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ²⁹ κρανίον, ου, τό, skull. ³⁰ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ³¹ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ³² μίγνυμι, mix, mingle.

γευσάμενος¹ οὐκ ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες² δὲ αὐτόν, 35
 διεμερίσαντο³ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.⁴ Καὶ 36
 καθήμενοι ἐτήρουν αὐτόν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν⁵ ἐπάνω⁶ τῆς 37
 κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν⁷ αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν
 Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται² σὺν αὐτῷ 38
 δύο λησταί,⁸ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.⁹ Οἱ δὲ 39
 παραπορευόμενοι¹⁰ ἐβλασφήμουν¹¹ αὐτόν, κινοῦντες¹² τὰς
 κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων¹³ τὸν ναὸν¹⁴ καὶ ἐν 40
 τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,¹⁵ σῶσον σεαυτόν:¹⁶ εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
 κατὰβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.¹⁷ Ὁμοίως¹⁸ δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 41
 ἐμπαίζοντες¹⁹ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ
 Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. 42
 Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστιν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,¹⁷
 καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω²⁰ 43
 νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' 44
 αὐτὸ καὶ οἱ λησταί⁸ οἱ συσταυρωθέντες²¹ αὐτῷ ὠνειδίζον²² αὐτόν.

¹ γεύομαι, taste, experience. ² σταυρώω, crucify. ³ διαμερίζω, divide, distribute. ⁴ κλῆρος, οὐ, ὁ, lot, portion. ⁵ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁸ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁰ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹¹ βλασφημέω, revile, blaspheme. ¹² κινέω, move, stir. ¹³ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁴ ναός, οὐ, ὁ, temple, shrine. ¹⁵ οἰκοδομέω, build up, construct. ¹⁶ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁷ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹⁸ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹⁹ ἐμπαίζω, mock. ²⁰ ῥύομαι, rescue, save. ²¹ συσταυρώω, crucify together with. ²² ὠνειδίζω, reproach, revile.

Ἀπὸ δὲ ἑκτης¹ ὥρας σκότος² ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας 45
 ἐνάτης.³ Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην³ ὥραν ἀνεβόησεν⁴ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 46
 μεγάλη, λέγων, Ἥλί,⁵ Ἥλί,⁵ λιμὰ⁶ σαβαχθανί;⁷ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ
 μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;⁸ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ 47
 ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλιαν⁹ φωνεῖ¹⁰ οὗτος. Καὶ 48
 εὐθέως δραμῶν¹¹ εἰς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,¹² πλήσας¹³ τε
 ὄξους,¹⁴ καὶ περιθεὶς¹⁵ καλάμῳ,¹⁶ ἐπότιζεν¹⁷ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ 49
 ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος⁹ σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ 50
 Ἰησοῦς πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλη ἀφήκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοῦ, 51
 τὸ καταπέτασμα¹⁸ τοῦ ναοῦ¹⁹ ἐσχίσθη²⁰ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²¹ ἕως
 κάτω:²² καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη:²³ καὶ αἱ πέτραι²⁴ ἐσχίσθησαν:²⁰ καὶ τὰ 52
 μνημεῖα²⁵ ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων²⁶
 ἁγίων ἠγέρθη: καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων²⁵ μετὰ τὴν 53
 ἔγερσιν²⁷ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν
 πολλοῖς. Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος²⁹ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν 54
 Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν³⁰ καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν
 σφόδρα,³¹ λέγοντες, Ἀληθῶς³² θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ 55
 γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν³³ θεωροῦσαι, αἵτινες

¹ ἕκτος, sixth. ² σκότος, ους, τό, darkness. ³ ἕνατος, ninth. ⁴ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁵ ἡλί, Eli, my God. ⁶ λιμὰ, why. ⁷ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ⁸ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ⁹ Ἥλιος, ου, ό, Elijah. ¹⁰ φωνέω, call, crow. ¹¹ τρέχω, run, exercise myself. ¹² σπόγγος, ου, ό, sponge. ¹³ πλήθω, fill. ¹⁴ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁵ περιτίθηναι, place around, put around. ¹⁶ κάλαμος, ου, ό, reed, reed-pen. ¹⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁸ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁹ ναός, οὔ, ό, temple, shrine. ²⁰ σχίζω, split, separate. ²¹ ἀνωθεν, from above, again. ²² κάτω, down, below. ²³ σείω, shake. ²⁴ πέτρα, ας, ή, rock. ²⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ²⁶ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁷ ἔγερσις, εως, ή, resurrection, waking up. ²⁸ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ²⁹ ἐκατοντάρχης, centurion. ³⁰ σεισμός, οὔ, ό, earthquake, storm. ³¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ³² ἀληθῶς, truly, really. ³³ μακρόθεν, from afar, afar.

ἡκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι¹ αὐτῷ, 56
 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,² καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου³ καὶ
 Ἰωσῆ⁴ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.⁵

Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος⁷ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,⁸ 57
 τοῦνομα⁹ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν¹⁰ τῷ Ἰησοῦ: οὗτος 58
 προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ῥήσαστο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ
 Πιλάτος ἐκέλευσεν¹¹ ἀποδοθῆναι¹² τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα 59
 ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν¹³ αὐτὸ σινδόνι¹⁴ καθαρᾷ,¹⁵ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ 60
 ἐν τῷ καινῷ¹⁶ αὐτοῦ μνημείῳ,¹⁷ ὃ ἐλατόμησεν¹⁸ ἐν τῇ πέτρᾳ:¹⁹ καὶ
 προσκυλίσας²⁰ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ²¹ τοῦ μνημείου,¹⁷ ἀπήλθεν. 61
 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,² καὶ ἡ ἄλλη Μαρία,
 καθήμεναι ἀπέναντι²² τοῦ τάφου.²³

Τῇ δὲ ἐπαύριον,²⁴ ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,²⁵ συνήχθησαν 62
 οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν²⁶ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος²⁷ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς
 ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον¹¹ οὖν ἀσφαλισθῆναι²⁸ τὸν τάφον²³ 64
 ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας: μήποτε²⁹ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

¹ διακονέω, serve, minister. ² Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Ἰακώβος, James, Jacob. ⁴ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁹ τοῦνομα, by name. ¹⁰ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹¹ κελεύω, order, command. ¹² ἀποδίδωμι, give back, pay. ¹³ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁵ καθαρός, clean, pure. ¹⁶ καινός, new, fresh. ¹⁷ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁸ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁰ προσκυλίω, roll up to, roll to. ²¹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²² ἀπέναντι, over against, before. ²³ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ²⁴ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ²⁵ παρασκευή, ἥς, ἡ, preparation. ²⁶ ἐμνήσκομαι, remember, recall. ²⁷ πλάνος, deceiver, misleading. ²⁸ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ²⁹ μήποτε, never, lest perchance.

νυκτὸς κλέψωσιν¹ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν
νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη² χειρῶν³ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ 65
αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε κουστωδίαν:⁴ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁵
ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφάλισαντο⁵ τὸν τάφον,⁶ 66
σφραγίσαντες⁷ τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.⁴

Ὅψι⁸ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁹ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν 28
Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁰ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρήσαι τὸν τάφον.⁶
Καὶ ἰδού, σεισμός¹¹ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβάς 2
ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹² τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,¹³
καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹⁴ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹⁵ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁶ 3
καὶ τὸ ἔνδυμα¹⁷ αὐτοῦ λευκὸν¹⁸ ὥσει¹⁹ χιῶν.²⁰ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου²¹ 4
αὐτοῦ ἐσείσθησαν²² οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει¹⁹ νεκροί. 5
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς:
οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον²³ ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: 6
ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,²⁴ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο²⁵
ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ²⁶ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι 7
Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἰδού, προάγει²⁷ ὑμᾶς εἰς τὴν
Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι 8

¹ κλέπτω, steal. ² πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ³ χειρῶν, worse. ⁴ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁸ ὄψις, long after, late. ⁹ ἐπιφωσκω, dawn, begin. ¹⁰ Μαγδαληνή, ης, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹¹ σεισμός, ου, ὁ, earthquake, storm. ¹² ἀποκυλίω, roll away. ¹³ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁶ ἀστραπή, ης, ἡ, lightning, brightness. ¹⁷ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁸ λευκός, white, bright. ¹⁹ ὥσει, like, about. ²⁰ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ²¹ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ²² σείω, shake. ²³ σταυρόω, crucify. ²⁴ δεῦτε, come!. ²⁵ κείμεαι, lie, be laid. ²⁶ ταχὺ, quickly, speedily. ²⁷ προάγω, lead forth, go before.

ταχύ¹ ἀπὸ τοῦ μνημείου² μετὰ φόβου³ καὶ χαρᾶς μεγάλης,
 ἔδραμον⁴ ἀπαγγεῖλαι⁵ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο 9
 ἀπαγγεῖλαι⁵ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοῦ, Ἰησοῦς ἀπήντησεν⁶
 αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν⁷ αὐτοῦ
 τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ 10
 Ἰησοῦς: Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε⁵ τοῖς ἀδελφοῖς μου
 ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας⁸ ἔλθόντες εἰς 11
 τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν⁵ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα⁹ τὰ γενόμενα. 12
 Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν¹⁰ τε
 λαβόντες, ἀργύρια¹¹ ἱκανὰ¹² ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,¹³ λέγοντες, 13
 Εἴπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἔλθόντες ἐκλεψαν¹⁴ αὐτὸν
 ἡμῶν κοιμωμένων.¹⁵ Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹⁶ 14
 ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους¹⁷ ποιήσομεν. Οἱ δὲ 15
 λαβόντες τὰ ἀργύρια¹¹ ἐποίησαν ὥς ἐδιδάχθησαν. Καὶ
 διεφημίσθη¹⁸ ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι¹⁹ τῆς σήμερον.²⁰

¹ ταχύ, quickly, speedily. ² μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ³ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ⁴ τρέχω, run, exercise myself. ⁵ ἀπαγγέλλω, announce, report. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ κρατέω, grasp, lay hold of. ⁸ κουστωδία, ας, ή, guard. ⁹ ἅπας, each, every. ¹⁰ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹² ἱκανός, sufficient, able. ¹³ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁴ κλέπτω, steal. ¹⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹⁶ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁷ ἀμερίμνος, free from care, free from anxiety. ¹⁸ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹⁹ μέχρι, until, as far as (gen). ²⁰ σήμερον, today, now.

Οἱ δὲ ἑνδεκά¹ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος 16
οὗ² ἐτάξατο³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν 17
αὐτῷ: οἱ δὲ ἐδίστασαν.⁴ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν 18
αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. 19
Πορευθέντες μαθητεύσατε⁵ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος: διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην⁶ 20
ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας⁷ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ² οὗ, where, when. ³ τάσσω, arrange, appoint. ⁴ διστάζω, doubt, waver. ⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ συντέλεια, ας, ή, completion, end.